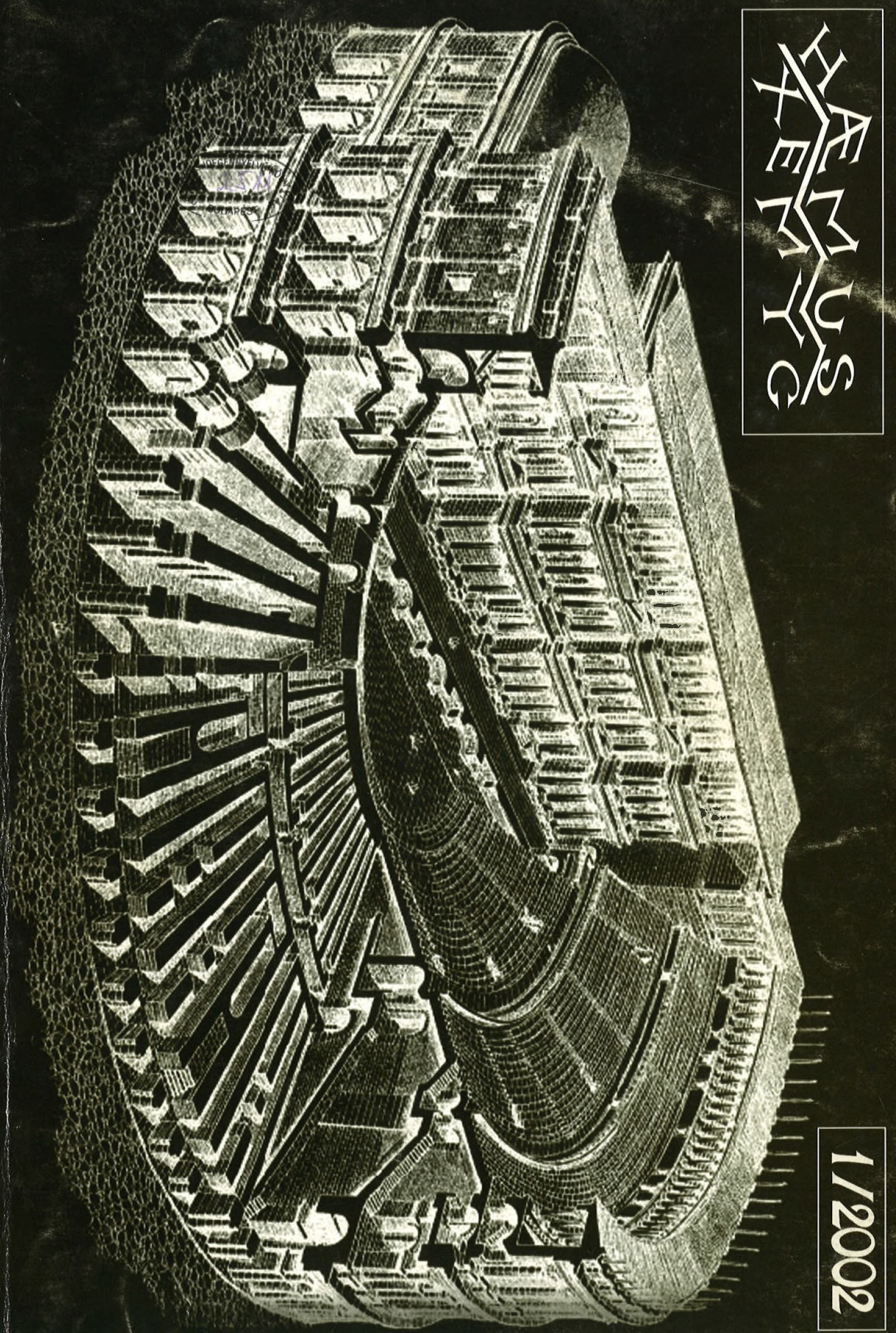

THE
NEW
US

1/2002

В Европа пак има война.

Това е лошо, винаги е било лошо и за победени, и за победители (ако има такива). Лошо е за всички народи. За някои - най-вече, за други - покрай другото.

Лошото на войната иде отвън, а за някои и отвътре. Има мир, който е продължение на войната с други средства. Било е някога, а вижда се, ще бъде и занаят. Въпреки всичко все още всичко е поправимо. Ако свърши бързо, колкото може по-бързо...

От войната се прави история. Когато няма война (значи е имало мир!), вярно е обратното. Било е вярно през последните 100 европейски години, вярно е и за последните 10 от тях.

В Европа народите са исторични и неисторични. През последните 100 европейски години народите са ту исторични, ту неисторични - за разлика от еврейския народ, който винаги е бил историчен, доколкото не се е вземал за европейски. Историчните народи живеят най-вече на Балканите, има ги и другаде из Европа.

Георги Башиянов

Ръкостискане и диалог в далечината на вежливата близост

Európában megint háború van.

Ez rossz, mindig is rossz volt mind a legyőzöttek, mind a győztesek (ha vannak ilyenek) szempontjából. Rossz minden népek. Egyeseknek – leginkább, másoknak – a többi mellett.

A rossz a háborúban kívülről jön, egyesek számára azonban belülről is. Van olyan béke, amely a háborúnak más eszközökkel való folytatása. Legalábbis volt valaha, de úgy látszik, lesz még a jövőben is. Mindennek ellenére még mindig minden jóvátehető. Ha gyorsan megteszik, a lehető leggyorsabban...

A háborúból történelmet csinálnak. Amikor nincs háború (tehát állítólag béke van!), a fordítottja érvényes. Érvényes volt az utóbbi száz európai esztendőben, érvényes a legutóbbi tízre is közülük.

Európában a népek történelmi és történelem nélküliek. Az utóbbi száz európai esztendőben a népek hol történelmi, hol történelem nélküliek - eltérően a zsidó néptől, amely mindig történelmi volt, amíg nem kezdte magát európainak tartani. A történelmi népek leginkább a Balkánon élnek, de vannak másutt is Európában.

Georgi Basijanov

Kézszorítás és párbeszéd az udvarias közelség távolában

СЪДЪРЖАНИЕ   TARTALOM

Иван Теофилов: Мислене	3	Ivan Teofilov. Gondolkodás
Пловдив е подходящо място за издаване на списание: Разговор с издателя Валери Начев	4	Plovdiv alkalmas hely folyóirat-kiadásra – interjú Valeri Nacsev kiadóval
Йордан Велчев: Сага за Пловдив или хроника на едно владичество	9	Jordan Velcsev: Saga Plovdivről avagy egy uralkodás krónikája
Георги Башиянов: Ръкостискане и диалог в далечината на вежливата близост	20	Georgi Basijanov: Kézszorítás és párbeszéd az udvarias közelség távolában
Иван Теофилов: 1. Старият Пловдив, 2. Старият Пловдив, Знаци, В ателието	22	Ivan Teofilov: 1. Plovdiv, óváros; 2. Plovdiv, óváros; Jelek; A műteremben
Анико Бухекер: Двойна кражба на дневници на улица “Васил Левски”	28	Aniko Buheker: Kettős naplólopás a Vaszil Levszki utcában
Райна Маркова: Домът на Фани	35	Rajna Markova: Fanni otthona
Чавдар Ценов: Щраусовете на Валс	44	Csavidar Cenov: A Keringő Straussai
Алек Попов: Мисия Лондон	50	Alek Popov: Londoni küldetés
Съдържание на сп. “Хемус” през 2001 г. Съставител Райна Симеонова-Харгитаи	61	Haemus tartalomjegyzéke – 2001. Összeállította Hargitainé Szimeonova Rajna

Преставяме ви пловдивското литературно списание
“Страница”

Bemutakozik a *Sztranica* –
Plovdiv irodalmi folyóirata

Броят е илюстриран с творби на фотограф-художника
Никола Лаутлиев и снимки от каталога “Европейски
месец на културата Пловдив 1999”

A számot Nikola Lautliev fotóművész alkotásai, illetve
A kultúra európai hónapja Plovdiv 1999
című katalógus fotói illusztrálják

HAEMUS ©

SINCE 1991

ИВАН ТЕОФИЛОВ

МИСЛЕНЕ

И ме изпълва бавно този град
със своя свят, дълбок и целомъдрен.
Амфитеатърът му се изкачва
с нашепващото минало и цветовете
на древните палитри. Панорамата
с магията на въздуха полека
от хълма се отдалечава. Долу
е Тракия със мълчаливите полета.
Там още скитат тъжните дриади –
душите на самотните дървета...
Понякога ме обладава радост,
на мислене подобна. Цял изтръпвам
от обкръжението на нещата,
излъчващи измислени сияния.
Какво е мисленето? Туй не е ли
взаимодействието, при което
се отразяват в нашата душа
вълнения със образи на град
и равнина? И всъщност нищо друго...

IVAN TEOFILOV

GONDOLKODÁS

És lassan ez a város mélységes mély
és bölcs világával eltölt engem.
Suttogó múltjával s a hajdanvolt
paletták színeivel lépkedni
fölfele amfiteátrumában. A
levegő mágiájával lassan a
panoráma messzevész a dombról.
Hallgatag síkjával alatt: Trákia.
Bús driádok vándorolnak ott még –
bolygó lelkei magányos fáknak...
Boldogság kerít olykor hatalmába,
gondolkodáshoz hasonló. Borzongok
bele, ahogy a kiötölt ragyogást
tündökölő dolgok körülvesznek.
Mi a gondolkodás? Talán nem az
a kölesönös hatás, amikor város
és síkság képeivel lelkünkben
izgatott remegések visszhangoznak
tükörszerte? És voltaképp semmi más...

Szondi György fordítása

ПЛОВДИВ Е ПОДХОДЯЩО МЯСТО ЗА ИЗДАВАНЕ НА СПИСАНИЕ

Разговор с издателя Валери Начев

Литературното списание "Страница" – издание за поезия, проза, публицистика, анализи, нови книги, гостува на "Хемус". Текстове в броя са подбрани от излезлите през последните пет години книжки на пловдивското издание.

Какво издание е списание "Страница"?

"Страница" е литературно списание, което цени преди всичко качеството на текста. Създадено е преди 5 години с предварителното убеждение, че няма да е регионално по замисъл и разпространение издание. Че ще е алтернатива на столичните литературни издания, около всяко от които кръжат различни (организирани или не институционално) писателски групи. Отдавахме и отдаваме достатъчно значение на факта, че извън столицата има немалко качествени пера, достъпът на които до столичната периодика е ограничен. В същото време обаче живо се интересуваме от всички автори, които живеят и работят в София, и които са важна част от съвременния литературен живот. От съществено значение е и това, че списанието активира значителният литературен потенциал на град с традиции като Пловдив.

Какво е неговото място в българския литературен печат?

В такива случаи обикновено се отговаря: "Важно!". Българският литературен печат в днешно време е твърде подвижна величина. Списания и вестници се отварят и затварят, други се мъчат да оцеляват някак – кой с лишения, кой с доближаване до властта, кой с помощта на неправителствени организации. Поради това през последните години само няколко са изданията за

PLOVDIV ALKALMAS HELY FOLYÓIRAT-KIADÁSRA

Beszélgetés Valeri Nacsev' kiadóval

A Haemus vendége a Sztrаница (Oldal) című irodalmi folyóirat, amely költészettel, prózával, publicisztikával, elemzésekkel és új könyvekkel foglalkozik. Az e számban olvasható szövegeket a plovdivi kiadvány elmúlt öt évben megjelent számaiból válogattuk.

Milyen kiadvány a Sztrаница című folyóirat?

A Sztrаница irodalmi folyóirat, amely elsősorban a szöveg minőségét tartja fontosnak. Öt évvel ezelőtt indult azal a szándékkal, hogy alapgondolatát és terjesztését tekintve nem pusztán regionális kiadvány lesz. Alternatívájává kívánt válni a fővárosi irodalmi kiadványoknak, amelyek mindegyike köré különböző (intézményesen szervezett vagy nem szervezett) írói csoportok tömörülnek. Nagyon fontosnak tartottuk és tartjuk azt, hogy a fővároson kívül is sok értékes írás születik, amelyek számára azonban a fővárosi folyóiratok hozzáférhetetlenek. Ugyanakkor élénken érdeklődünk minden Szófiában élő és alkotó író iránt is, akik a kortárs irodalmi élet fontos részét alkotják. Lényeges az is, hogy a folyóirat megmozgattja egy olyan nagy hagyományokkal rendelkező város, mint Plovdiv jelentős irodalmi potenciálját.

Milyen helyet foglal el a folyóirat a bolgár irodalmi sajtótermékek között?

Ebben az esetben a válasz általában az, hogy "Fontosat!" A bolgár irodalmi sajtótermékek száma napjainkban gyorsan változik. Folyóiratok és újságok indulnak és szűnnek meg, néhányuk megpróbál valahogy talpon maradni – egy részük nélkülözve, más részük a hatalomhoz való közeledéssel, megint más részük civil szervezetek segítségével. Ennek következtében az utóbbi években kevés az olyan iro-

* **Валери Начев** – рядко пише и още по-рядко публикува разкази, поради което определя себе си по-скоро като литературен администратор и издател, отколкото като пишещ човек. Бил е редактор в няколко ежедневника, редактор стопанин на списание "Всичко за книгата" – първото българско списание за книгоиздаване, книготърговия и библиография. В момента е управител на Страница ООД – търговско дружество за книготърговия, книгоиздаване и т.н., което стопанинства библиотека с книги на немски език и издава литературното списание "Страница", месечен бюлетин за нови книги и годишен каталог "Books in print" за книгите на българския пазар. Член е на управителния съвет на българската асоциация на издателите на периодични издания за култура. Завършил е руска филология, което му дава кураж понякога да превежда от руски (Званецки, Платонов и др.) Роден през далечната 1958 г.

* **Valeri Nacsev** ritkán ír és még ritkábban jelentet meg saját elbeszéléseket, ezért inkább irodalmi adminisztrátornak és kiadónak vallja magát, mint író embernek. Több napilapnál is volt szerkesztő, a bolgár könyvkiadásról, könyvkereskedelemtől és bibliográfiáról szóló első folyóirat, a Mindent a könyvről című folyóirat tulajdonos-kiadója. Jelenleg a könyvkereskedelemmel, könyvkiadással stb. foglalkozó Sztrаница Kft. ügyvezető igazgatója, amely egy német nyelvű könyvtárat tart fenn, és kiadója a Sztrаница című folyóiratnak, egy az új könyveket bemutató havi bulletinnek, valamint a Books in print című éves katalógusnak, amely a bolgár piacon megjelent könyveket tartalmazza. Az Időszakos Kulturális Kiadványok Kiadóinak Bolgár Egyesülete igazgatótanácsának tagja. Orosz nyelv és irodalom szakot végzett, ami felbátorítja arra, hogy néha oroszról fordítson (Zvanyeckijt, Platonovot és másokat). A régmúlt 1958-as évben született.

литература, които наистина са литературни, и които наистина периодично се появяват – “Литературен вестник”, “Факел”, “Съвременник” и “Страница”. Мога да изброя още една дузина издания, които според мен са качествени и чиито издатели дълбоко уважавам за усилията, но които или не са точно литературни, или пък не са точно “периодични” – т.е., излизат когато могат. Естествено, като всяка класация и тази е твърде субективна, но друга не би могла и да бъде.

Играе ли роля фактът, че списанието се списва в Пловдив?

Да, това е важно и здравословно за качеството на списанието – дава възможност да се избегне онази трескавост и модност, която е присъща на столичните издания, и които често се борят помежду си за десетина нашумели автори. Пловдив е подходящо място за издаване на списание, което самооценява себе си като “неоконсервативно”. Да не подценяваме и факта, че редакцията на списанието е в Стария Пловдив – едно място с изключителна концентрация на историческа енергия.

Има ли регионалност (в добрия смисъл на думата) при правенето на списанието?

Под “регионалност в добрия смисъл на думата” предпочитам да разбирам различност и ако разбираме едно и също – да, има такава регионалност. Списанието е различно от всички литературни списания и издания за култура със своя добър полиграфичен вид и оформление, които нашият художник Димитър Келбечев припознава като “неоконсервативни”, с независимостта си от писателски организации и сдружения, която ни освобождава от задължението да популяризираме една или друга група автори. Нас ни интересуват силните и смислени текстове, а не толкова имената на авторите.

Случи се така, че още след първия си брой преди повече от 5 години списанието беше посочено като пример за свърхрегионалност от известен наш литературен наблюдател и общественик. В една публична дискусия той беше изказал мнение, че списание “Страница” е създадено, за да се публикуват в него текстове на кмета на Пловдив, на брата на президента на републиката и на тяхното обкръжение. Намерих сгоден случай да попитам господина с интересната гледна точка чел ли е въпросното списание и след като получих уклончив отговор му изпратих първите няколко броя. С днешна дата навсякъде където може, г-н Хикс, когото дълбоко уважавам за енергията му, поради което спестявам името, е наш почитател и навсякъде твърди че списанието е най-доброто българско литературно списание. Не искам да си мисля че това е компенсаторна реакция и му се доверявам изцяло. Впрочем, тогавашният кмет на Пловдив, за който идеше реч, е посредствен поет, но явно човек самовизискателен, тъй като за 5 години не ни е

dalmi kiadvány, amely valóban irodalmi és rendszeres időközönként meg is jelenik – ilyen a *Literaturen vesztnik*, a *Fakel*, a *Szavremennik* és a *Sztrаница*. Fel tudok sorolni még egy tucat kiadványt, amelyek szerintem értékesek, és amelyeknek kiadót nagyon tisztulem az erőfeszítéseikért, de ezek vagy nem teljesen irodalmiak, vagy nem pontosan „időszakiak” – vagyis akkor jelennek meg, amikor lehetőségük nyílik rá. Természetesen ez is, mint minden osztályozás, nagyon szubjektív, de nem is lehet másmilyen.

Van-e jelentősége annak, hogy a folyóiratot Plovdivban szerkesztik?

Igen, ez nagyon fontos és egészséges a folyóirat minősége szempontjából – lehetőséget nyújt arra, hogy elkerüljük azt a tülekedést és divatkövetést, ami a fővárosi kiadványokra jellemző, amelyek gyakran nagy harcokat vívnak maguk között a tíz legfelkapottabb szerzőért. Plovdiv alkalmas hely egy olyan folyóirat kiadására, amely „neokonzervatívnek” titulálja magát. Nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a tényt sem, hogy a folyóirat szerkesztősége Plovdiv óvárosában található, ahol a történelmi energia nagyon koncentráltan van jelen.

A szó jó értelmében vett regionalitás szerepet játszik-e a folyóirat összeállításánál?

A „szó jó értelmében vett regionalitás” alatt másságot szeretnék érteni, és ha ugyanazt értjük alatta, akkor van ilyen regionalitás. Ez a folyóirat minden más irodalmi folyóirattól és kulturális kiadványtól különbözik szép nyomdai külsejében és kivitelezésében, amit művészeti vezetőnk, Dimitar Kelbecsev „neokonzervatívnek” tart, valamint az írói szervezetektől és társulásoktól való függetlenségében, ami mentesít minket azon kötelezettség alól, hogy írók egyik vagy másik csoportját kelljen népszerűsíteni. Minket a jó és gondolatébresztő szövegek érdekelnek, nem a szerzők neve.

Úgy adódott, hogy már az első szám megjelenése után, több mint öt évvel ezelőtt, az egyik ismert irodalmi megfigyelőnk és közéleti személyiségünk a csúcsregionalitás példaként állította be a folyóiratot. Egy nyilvános vita során azon véleményének adott hangot, hogy a *Sztrаница* című folyóiratot azért alapították, hogy Plovdiv polgármesterének, az államelnök fivérének és a hozzájuk közel állóknak az írásait publikálják. Kivártam a megfelelő alkalmat, hogy megkérdezzem az érdekes nézőpontot képviselő urat, olvasta-e a szóban forgó folyóiratot, és miután kiterő választ kaptam, elküldtem neki az első néhány számot. Ma X úr, akit nagyra becsülök az energiájáért, ezért is hallgatom el a nevét, nagy tisztelőnk, és ahol csak teheti, mindenütt azt hangoztatja, hogy ez a legjobb bolgár irodalmi folyóirat. Nem akarok arra gondolni, hogy ez kompenzációs reakció, és teljes mértékben megbízom benne. Egyébiránt Plovdiv akkori polgármestere, akiről szó volt, közepszerű költő, de nyilván önmagával szemben igényes ember, mivel az öt év alatt

предложил нито едно стихотворение или какъвто и да било текст. Братът на президента, който наистина е наш приятел, също пишеше някога поезия, и то добра поезия, но с днешна дата предпочита да се занимава с издателски и шоу-бизнес. Така че с тълкуванията на думата регионалност стават големи недоразумения и понякога самите тълкуватели изпъкват с регионална свръхпроницателност и мнителност.

Как се извършва подбор на материалите в списанието?

Важна характеристика на списанието е фактът, че то по никакъв начин не е политически обременено. Единственият критерий при съставянето на всеки конкретен брой е качеството на текстовете, отговорност за което носи редколегиата на списанието. Впрочем, редколегиата е съставена от университетски преподаватели, практикуващи литератори с безспорен авторитет, художникът оформител Димитър Келбечев и моя милост като издател. Редколегиата работи практически на обществени начала, събира се минимум четири пъти в годината. Всеки брой си има свой съставител, който предлага, а колегиата одобрява или не одобрява след обсъждане конкретните текстове. Голяма част от текстовете пристигат по пощата, други се поръчват и уговарят от редколегиата. Членове на редколегиата публикуват сравнително рядко в "Страница".

Каква е неговата структура като съдържание?

Списанието има маркирани само няколко модула и освен тях всичко е в ръцете на конкретния съставител. Съставителят задължително е член на редколегиата и има пълната свобода да предложи своя структура за броя който прави. Списанието може да започне както с поезия, така и с проза, задължително обаче със силен текст. Друг задължителен модул е представянето в средата на изданието на художник, скулптор или фотограф (във всеки случай – представител на визуалните изкуства), които най-често са от Пловдив, но биха могли да бъдат и от Сливен, Стара Загора, Бургас, София... Във втората част на изданието са обособени критическите анотации за книги – една уникална рубрика на нашия колега Борис Минков, след която почти всички столични издания се насочиха към този позабравен жанр. В последно време търсим контакти и с малко по-широка публика чрез популярни научни публикации – серията за дирижаблите например.

Каква е организационната структура на сп. "Страница"?

Изключително простичка: само един човек е със заплата в списанието, и това е редакторът, който едновременно е и технически редактор, наборист и страньор. Иначе по образование е философ, което му помага да преживее стотиците контакти с войнстващите графомани. Главният редактор на списанието е на хонорар. Членовете на редколегиата получават символичен хонорар за участието си в четири заседания годишно – толкова, колкото са броевете на списанието. Аз се вживявам в ролята на издател, който при нужда е разпространител, шофьор, доставчик.

egyetlen verset vagy bármilyen más szöveget sem ajánlott nekünk. Az elnök fivére, aki valóban a barátunk, valaha szintén írt verseket, mi több, jó verseket, de ma inkább kiadói tevékenységgel és szórakoztató műsorok szervezésével foglalkozik. Egyszerűen a regionalitás szó értelmezése sok félreértésre ad okot, sőt néha maguk az értelmezők tanúsítanak regionális túlmagyarázást és bizalmatlanságot.

Hogyan válogatják össze a folyóirat anyagát?

A folyóirat egyik fontos jellemzője, hogy semmilyen politikai elkötelezettsége sincs. Az egyes számok összeállításánál a szövegek minősége az egyetlen kritérium, amiért a szerkesztőbizottság viseli a felelősséget. A szerkesztőbizottság egyébiránt egyetemi oktatókból, kétségbevonhatatlan tekintéllyel rendelkező gyakorló irodalmárokból, Dimitar Kelbecsev művészeti vezetőből és jómagamból, a kiadóból áll. A szerkesztőbizottság gyakorlatilag társadalmi munkában dolgozik, és évente legalább négyszer ülészik. A szövegek nagy része postán érkezik, a többit a szerkesztőbizottság rendeli meg és bírálja el. A szerkesztőbizottság tagjai viszonylag ritkán publikálnak a folyóiratban.

Milyen a folyóirat tartalmi felépítése?

A folyóirat csak néhány előre kijelölt modullal rendelkezik, azokon kívül minden az adott szerkesztő kezében van. A szerkesztőnek mindenképpen a szerkesztőbizottság tagjai közül kell kikerülnie, és teljesen szabadon javasolhat bármilyen struktúrát az általa készítendő számhoz. A folyóirat éppúgy kezdődhet verssel, mint prózával, csak az a fontos, hogy erőteljes szöveg legyen. A másik kötelező modul a folyóirat közepén egy képzőművész, szobrász vagy fotóművész (de mindenképpen a vizuális művészetek egy képviselőjének) bemutatása, aki általában plovdivi, de lehet szliveni, Sztara Zagora-i, burgaszi, szófiai stb. is. A folyóirat második részében található a könyvekről szóló kritikai annotációk, Borisz Minkov kollégánk egyedülálló rubrikája, amelynek hatására minden fővárosi kiadvány e felé az elfelejtett műfaj felé fordult. Az utóbbi időben ismeretterjesztő tudományos publikációk segítségével keressük a kapcsolatot a kissé szélesebb körű olvasóközönséggel is – ilyen például a Zeppelinekről szóló sorozat.

Milyen a Sztrаница című folyóirat szervezeti felépítése?

Nagyon egyszerű: csak egy ember kap fizetést a folyóiratnál, ez a szerkesztő, aki egyben műszaki szerkesztő, gépíró és tipográfus is. Végzettségét tekintve egyébként filozófus, ami nagy segítségére van abban, hogy túlélje a harcias grafomániásokkal való összecsapások százait. A folyóirat főszerkesztője tiszteletdíjat kap. A szerkesztőbizottság tagjai szimbolikus tiszteletdíjban részesülnek az évi négy ülésen való részvételükért, ennyiszor jelenik meg a folyóirat. Én a kiadó szerepébe élem bele magam, aki szükség esetén terjesztő, sofőr, szállító is. Amikor nem a felsorolt

Когато не съм зает с някоя от тия дейности се изразявам по всички достъпни телевизии и радиостанции, за да съобщя, че е излязъл пореден брой. Това впрочем правят и останалите членове на редколегиата. Една от книжарките е натоварена със задачата да пакетира и подготви за изпращане бройките за абонатите, а шофьорът на книжарницата има грижата да ги откара в пощата. Това е организационната структура.

Има ли списанието предпочитани автори, свои открития?

Има. Авторите, които са успели да напишат нещо наистина добро. И авторите, които са достатъчно самовизискателни. Пловдивските поети Недялко Славов, Иван Вълев, Александър Секулов, Антон Баев, Добромир Тонев – царство му небесно, Йордан Велчев винаги са правили чест на списанието със своите текстове наред със столични автори като Иван Теофилов (който всъщност е пловдивчанин, но отдавна не живее в Пловдив), Иван Цанев, Валери Петров, Георги Господинов, Йордан Ефтимов, Марин Бодаков, Иван Методиев, Николай Кънчев, Кирил Кадийски и др. Изброявам само част от поетите, защото знам че литературните изследователи и белетристите не са дотам суетни, за да се обидят, че ги няма в списъка.

Приятно ни е да си мислим, че с публикациите в “Страница” сме отворили път на Борис Минков, Йорданка Маргаритова, Мирослав Димитров, Борис Ангелов и др.

Трудно ли се поддържа подобно литературно издание?

Списанието се издържа и излиза редовно благодарение единствено на факта, че търговското дружество, което е негов издател, притежава една от най-качествените и активни книжарници в България. Т.е. – книжарницата гарантира средствата за неговото издаване и му осигурява независимост. От друга страна книжарницата продава една значителна част от тиража в Пловдив, а това не е за пренебрегване като се знае, че разпространението на литературните издания е техният най-съществен проблем. Успяваме да разпространим най-добре списанието в София и много трудно в по-големите градове на страната, като разчитаме предимно на големите книжарски вериги, които започнаха да се появяват. Известен тласък в тази посока даде програмата на Център за изкуства “Сорос”, която частично финансира абонамента на библиотеките и разпространението на група издания за култура. За жалост държавата ни не дава никакъв знак, че се интересува от оцеляването и развитието на българската културна периодика. Коего с малко фантазия може да се разглежда и като положителен факт – в смисъл, че изданията не бива да хранят илюзии по отношение на финансирането, а вместо това по-добре да си спомнят прочутия лозунг от Илф и Петров: “Делото на даещите се – дело на самите даещи се”. Или пък за барон Мюнхаузен и неговите антигравитационни практики.

теvéкенységек valamelyike köti le az időmet, megszólalok az összes elérhető televízió- és rádiócsatornán, hogy közöljem, megjelent az aktuális szám. Ezt egyébiránt a szerkesztőbizottság többi tagja is csinálja. Az egyik eladónőnek a feladata, hogy becsomagolja és megcímezza az előfizetőknek a folyóiratokat, a könyvesbolt sofőrje pedig elviszi őket a postára. Ez a szervezeti felépítés.

Vannak-e kedvenc szerzői és saját felfedezettjei a folyóiratnak?

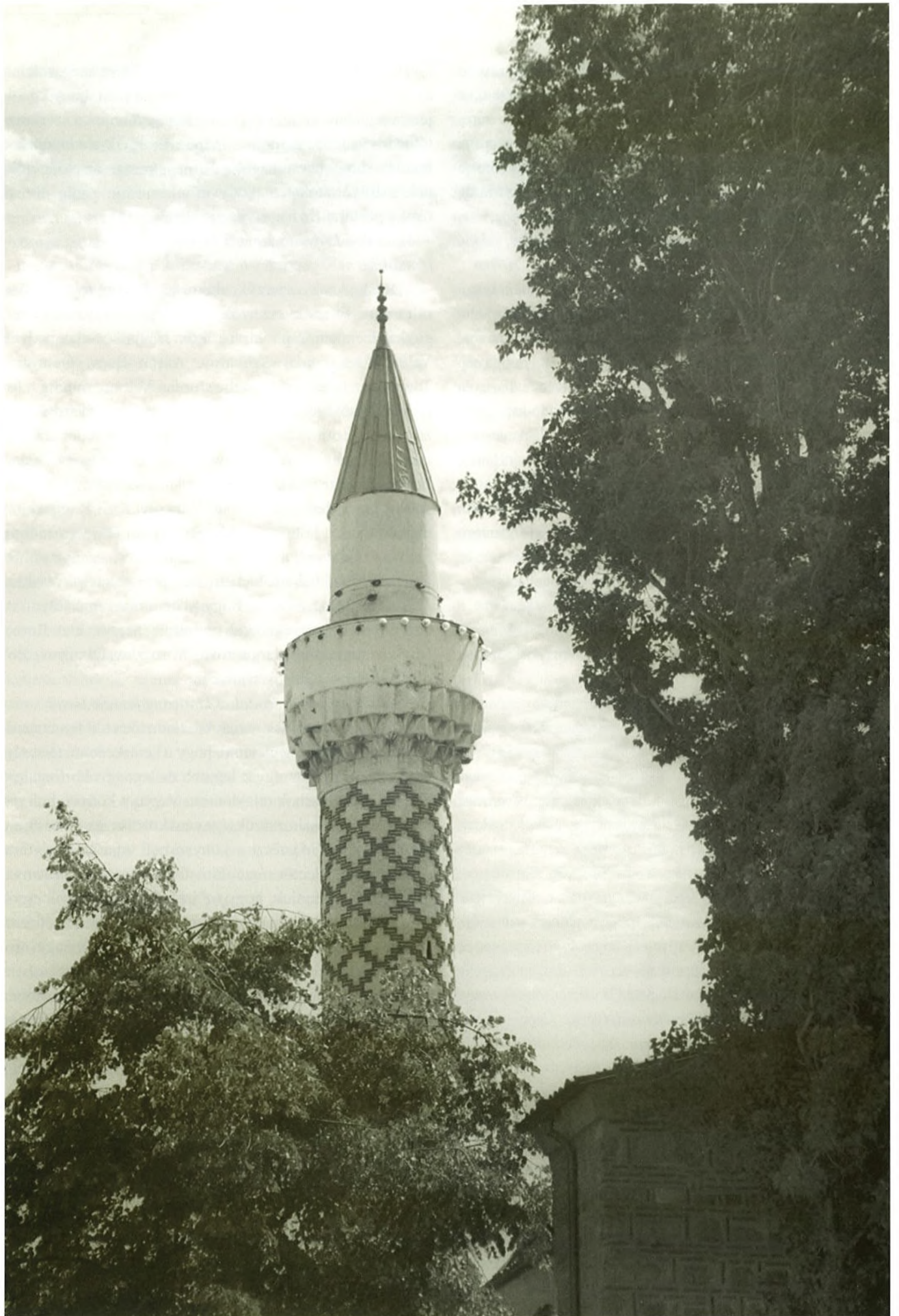
Vannak. Azok a szerzők, akiknek valami igazán jót sikerült írniuk. És azok a szerzők, akik eléggé igényesek önmagukkal szemben. A plovdivi költők, Nedjalko Szlavov, Ivan Valev, Alekszandar Szekulov, Anton Baev, Dobromir Tonev – az Isten nyugosztalja, Jordan Velcsev mindig a folyóirat dicsőségére váltak, ugyanúgy mint a fővárosi szerzők, Ivan Teofilov (aki tulajdonképpen Plovdivból származik, de régóta nem Plovdivban él), Ivan Canev, Valeri Petrov, Georgi Goszpodinov, Jordan Evtimov, Marin Bodakov, Ivan Metodiev, Nikolaj Kancsev, Kiril Kadijszki és mások. Csak a költők egy részét sorolom fel, mert tudom, hogy az irodalomkutatók és a prózaírók nem annyira hiúk, hogy megsértődnének, ha nem szerepelnek a felsorolásban.

Jó érzés arra gondolni, hogy a *Sztranica* című folyóiratban publikált szövegeikkel nyitottuk meg az utat Borisz Min kov, Jordanka Margaritova, Miroszlav Dimitrov, Borisz Angelov és mások számára.

Nehéz-e egy ilyen irodalmi kiadvány fenntartása?

A folyóirat kizárólag annak köszönhetően tud fennmaradni és rendszeresen megjelenni, hogy a kereskedelmi társaság, amely a kiadója, az egyik legjobb és legnagyobb forgalmú bulgáriai könyvesbolt tulajdonosa. Vagyis a könyvesbolt garantálja a kiadásához szükséges eszközöket és biztosítja a függetlenségét. Másrészt a könyvesbolt adja el a folyóirat példányainak jelentős részét Plovdivban, és ez nem elhanyagolható, mivel tudjuk, hogy az irodalmi kiadványok egyik legnagyobb problémája a terjesztés. A legjobb Szófiában sikerül terjesztenünk a folyóiratot, az ország más nagyvárosaiban sokkal nehezebben, elsősorban a nagy könyvesboltláncokra számítunk, amelyek elkezdtek megjeleni. Ebben az irányban nagy lökést adott a Soros Művészeti Központ programja, amely finanszírozza a könyvtárak előfizetésének és a kulturális kiadványok egy csoportja terjesztésének egy részét. Sajnos az állam semmi jelét nem adja, hogy érdekelné a kultúrával foglalkozó bolgár időszakos kiadványok léte és fejlődése. Ami egy kis fantáziával pozitív tényként is értékelhető, abban az értelemben, hogy a kiadványoknak nem szabad illúziókat táplálniuk a finanszírozásukkal kapcsolatban, ehelyett gondoljanak inkább Ilf és Petrov híres jelmondatára: „A fuldoklók ügye maguké a fuldoklóké”. Vagy Münchhausen báróra és gravitációellenes praktikáira.

ЙОРДАН ВЕЛЧЕВ*

САГА ЗА ПЛОВДИВ
ИЛИ ХРОНИКА НА ЕДНО ВЛАДИЧЕСТВО

Картината на пловдивското битие от ранните му робски години писмените свидетелства рисуват откъслечно. В своята цялост тя като че ли се съдържа единствено в историята на камъка, равнинно и по вертикала, в хрумванията му да образува зидове и отвори в зидовете, през които могат да преминават – ходом – хора, летейки – птици; в стълбищата му, които изкачват и принижават. Но и камъкът не е вечен. Ако подир смъртта на Шахабеддин паша вековете продължават и до днес да наобикалят каменната Имарет джамия, от градежите на следващия управител на Пловдив няма и спомен, а в мнозинството си пловдивските любителски хроники не са записали даже и името му.

Кемалюддин Исмаил бей Исфендияроглу като управител на Пловдив пристига в града с фамилията си нейде в средата на XV век. Документите твърдят, че бейт играл важна роля в историята на Османската държава. Бил потомък на могъщите анадолски селджукски емири, присъединили се към османците и участвали с тях в множество завоевателни походи. Един от тези емири, Шамседдин Ямак джандар (другото му название е Исфендиярогуларъ), в началото на четиринадесетото столетие създал свои бейлици в Западен Анадол, а именно в Кастамону и Синоп, които превърнал в средище на фамилията си; тези земи били дар за военни заслуги в битките срещу монголите. Така например най-продължителното управление на Синоп принадлежало на един от синовете му, когото наричали Исфендияр бей. Именно той става родоначалник на известната в османската история с името Исфендиярогуларъ фамилия. Бил потомък на султан Орхан, владеещ съдбините на бъдещата страховита империя, която променила съдбините на света непосредствено преди султан Мурад I: от 1324 до 1362 г. От началото на XV

JORDAN VELCSEV*

SAGA PLOVDIVRÓL
AVAGY EGY URALKODÁS KRÓNIKÁJA

A plovdivi lét képét rabságának korai éveiben csak hézagosan ábrázolják az írásbeli emlékek. Egészében ez a kép mintha kizárólag a kő történetében maradt volna fenn, vízszintesen és függőlegesen, ötleteiben, hogy falakat képezzen, és nyílásokat a falban, amelyeken áthaladhatnak – lépcsőben – az emberek, – röptükben – a madarak; lépcsősoraiban, amelyek fölfelé visznek és lesüllyesztenek. De a kő sem örök. Ha Sehabeddin pasa halála után az évszázadok a mai napig megkerülik is az Imaret kődzsámit, Plovdiv következő kormányzójának építkezéseiről emlék sem maradt, a plovdivi amatőr krónikák pedig többségükben még a nevét sem jegyezték föl.

Kemalüddin Iszmail Iszfendijaroglu бей mint Plovdiv kormányzója családjával együtt valamikor a XV. század közepén érkezett ide. A dokumentumok állítása szerint a бей fontos szerepet játszott az oszmán állam történetében. Nagyhatalmú anatóliai szeldzsuk emirek leszármazottja volt, akik csatlakoztak az oszmanlikhoz, és velük együtt számtalan hódító hadjáratban vettek részt. Az emirek egyike, Samszeddin Jamak Dzsandar (másik neve Iszfendijarogulari) a tizenegyedik század elején saját beglikeket alapított Nyugat-Anatóliában, mégpedig Kasztamonuban és Szinopban, amely családjának székhelyévé vált; ezeket a földeket a mongolok elleni csatákban szerzett hadi érdemeiért kapta. Így például Szinpo leghosszabb kormányzása egyik fiának nevéhez fűződik, akit Iszfendijar бегnek hívtak. Ő lett a megalapítója az oszmán történelemből ismert Iszfendijarogulari családnak. Orhan szultán leszármazottja volt, aki a leendő félelmetes birodalom sorsa fölött uralkodott. Ez a birodalom közvetlenül I. Murad szultán előtt változtatta meg a világ sorsát: 1324-től 1362-ig. A XV. század

* Йордан Велчев е поет, публицист и изследовател на балканската история. Автор е на книгите "Римски стадион" – стихове (1979), "Стария Пловдив" – есе (1983), "Нощна азбука" – стихове (1984), "Анонимни жития" – документална проза, Национална награда "Светлоструй" (1987), "Аркада" – стихове (1993), "Милиони малки убийства" – стихове в проза и есета (1997), "Сияе" – стихове, Национална награда на сдружението на българските писатели за най-добра книга на годината (1999). В момента довършва дългогодишен труд – изследване на балканската история през историята на Пловдив като един от градовете на Пътя между Изтока и Запада, от който е публикуван откъс. Роден е през 1949 година. Живее в Пловдив.

* Jordan Velcsev költő, publicista és a Balkán-félsziget történelmének kutatója. Eddig megjelent művei: a *Római stadion* című verseskötet (1979), a *Plovdiv óvárosa* című esszé (1983), az *Éjszakai ábécé* című verseskötet (1984), a „Svetlosztruj” nemzeti díjjal kitüntetett *Anonim hagiografikák* című dokumentális próza (1987), az *Arkád* című verseskötet (1993), a *Millió kis gyilkosság* című versespróza- és esszékötet (1997), valamint a Bolgár Írók Egyesülésének az év legjobb könyve nemzeti díjjal elnyert *Ragyog* című verseskötet. Jelenleg azt a munkáját fejezi be, amelyen két éve dolgozik, és amelyből ez a részlet is van – a Balkán-félsziget történelmének kutatása Plovdiv, mint a Kelet és a Nyugat közötti úton fekvő városok egyike történelmének keresztül. 1949-ben született. Plovdivban él.

век Исфендияровци твърде често били на служба при османските султани. С тях се и сродяват, получавайки в дар нови земи. От една страна, бащата на свързания с управлението на Пловдив Исмаил бей Исфендияроглу е женен например за внучката на завоевателя на старопрестолния Търновград султан Баязид Ялдръм (1389-1402), която е дъщеря на Мехмед I, убица на Муса Кеседжи, а, от друга – сестра му, Хатидже султан, е съпруга на възстановителя на Джумая джамия султан Мурад II.

Исмаил бей Исфендияроглу е назначен за управител на Пловдив от самия султан Мехмед II Фатих (Завоевателя), който, като присъединил Черноморското крайбрежие на Мала Азия и анексирал владенията на фамилията, изпълнил негова молба да му бъдат дадени земи в Румелия. Документите уточняват, че пристигнал в града през шестдесетте години. Тук и умира през 1479 г. (не е известно точно къде е погребан). Тоест живял в Пловдив около двадесет години, докато името на фамилията му се споменавало и след Освобождението. За това кратко време обаче Исмаил бей се проявил като покровител на музите. Довел в медресетата на града османски учени и литератори. Самият той е бил високообразован – написал и в Пловдив не едно съчинение по мюсюлманско право. Особено популярен сред тълкувателите в империята бил трактатът му „Хулвият-и-шахи“. Към съществуващите централни медресетапри Джумая джамия и Имарет джамия прибавил и основаването на свое духовно училище – къде точно се е намирало то, както и името на джамията, към която било прикрепено, не се знае. Неясни са и имената на доведените тук преподаватели, както и заглавията на книгите в учредената при медресето библиотека: вероятно трактати по богословие, мистична литература, календари, съчинения по право, сборници с медицински рецепти. Знае се обаче, че турският поет Шахиди, един от покровителстваните в Пловдив през управлението на Исфендияроглу поети, написал в негова прослава специална ода (касида), възхитен от строителната му и меценатска дейност.

Какви са били мащабите на предприетото от Исмаил бей строителство, документите не казват. За това обаче може да се съди от предприетите по-преди градежи при управлението на бея в някогашните фамилни градове Кастамону и Синоп, където построил множество учреждения. Така например в Кастамону, който превърнал във важно ислямско средище, Исмаил бей Исфендияроглу лично основал масивен комплекс от сгради: джамия, имарет и библиотека. Тези сгради, уточняват изследователите, били издигнати през 1454 г. При конака на бея в Кастамону – продължават те – той привлякъл многобройни близкоизточни, средноазиатски и турски учени, мнозина от които били последователи на подирили по-рано покровителството на анадолската земя блестящи учени, поети, художници, лекари от Персия и Задкавказието (дирещи някога спасение от ордите на Чингиз хан). В Кастамону тези учени разсъждавали върху

елеjétől az Iszfendijarok igen gyakran álltak az oszmán szultánok szolgálatában. Rokonságban is álltak velük, ajándékol újabb birtokokat kaptak. Egyrészt, a Plovdivot kormányzó Iszmai Iszfendijaroglu bég apja például az ősi koronázási város elfoglalójának, Bajazid Ildirim szultánnak (1389–1402) az unokáját vette feleségül, aki I. Mehmednek, Musza Keszedzsi gyilkosának lánya volt, másrészt pedig nővére, Hatidzse szultána a Dzsumaja dzsámi újjáépítőjének, II. Murad szultánnak a felesége volt.

Iszmail Iszfendijaroglu béget maga II. Fatih (Hódító) Mehmed szultán nevezte ki Plovdiv kormányzójává, aki egyesítve Kisázsia Fekete-tengeri partvidékét, a család birtokait is bekebelezte, és teljesítette kívánságát, hogy Rumiliben (Rumélia) kapjon földeket. A dokumentumok pontosítják, hogy a hatvanas években érkezett meg a városba. Itt is halt meg 1479-ben (nem ismeretes, hol van pontosan eltemetve). Vagyis mintegy húsz évig élt Plovdivban, ugyanakkor a család nevééről még a Felszabadulás után is említés történik. Ez alatt a rövid idő alatt azonban Iszmail bég a műszak támogatójaként vált ismertté. A város medreszéibe oszmán tudósokat és irodalmárokat hozatott. Maga is tanult ember volt – Plovdivban írt több muzulmán jogi fejtegetést. A birodalombeli jogértelmezők között különösen népszerű volt „Hulvijat-i-sahi” című dolgozata. A Dzsumaja dzsámi és az Imaret dzsámi mellett működő központi medreszét saját egyházi iskola alapításával is gazdagította – hogy ez pontosan hol volt, nem tudni, sem annak a dzsáminak a nevét, amelyhez tartozott. Nem ismeretesek az ide hozott előadók nevei, sem a medresze mellett alapított könyvtár könyvcímei: valószínűleg teológiai értekezések lehettek, misztikus irodalom, kalendáriumok, jogi munkák, orvosi receptgyűjtemények. Azt viszont tudjuk, hogy Sahidi török költő, aki Iszfendijaroglu irányítása idején egyike volt Plovdivban a támogatott költőknek, külön ódát (kaszidét) írt a dicsőítésére, építői és mecénási tevékenységén felbuzdulva.

A dokumentumok nem szólnak arról, milyen nagyságrendűek voltak az Iszmail bég által kezdeményezett építkezések. Ezt azonban meg lehet ítélni a család egykori városaiiban, Kasztamonuban és Szinopban a bég kormányzása alatt megvalósított építkezésekből, ahol nagy számú közhitvatalt hozott létre. Így például Kasztamonuban, amely fontos iszlám központtá vált, Iszmail Iszfendijaroglu bég személyesen alapított egy dzsámiból, imaretből és könyvtárból álló masszív épületegyüttest. Ezek az épületek, állapítják meg a kutatók, 1454-ben épültek. A bég kasztamonui konakjába – folytatják – nagyszámú közel-keleti, középkéziasiai és török tudóst vonzott, akik közül sokan azoknak a ragyogó tudósoknak, költőknek, művészeknek, orvosoknak a követői voltak, akik Perzsiából és a Kaukázuson túli területről Dzsingisz kán hordái elől menekülve kerestek oltalmat Anatólia földjén. Kasztamonuban ezek a tudósok a

движението на звездите и скритата в тях тайна за началата на света. Преподавали и в медресето, библиотеката при което била от типа „академия”. Според турски източници във фамилията град управителят му построил и още една джамия, която наричали „Исмаил бей”.

Исмаил бей Исфендияроглу идва управител на Пловдив само по личната милост на султан Мехмед II, обединителя на Мала Азия – заради заслугите на дедите му към престола. В „Княжество България” К. Иречек казва, че това станало през 1461 г., тоест в залеза на дните му, когато султанът определил на бея „седалище при Пловдив”. Нарича него и предходниците му някогашни „кастамонски князе в Синоп”. Вероятно във вените му течала по-особена от тази на османците кръв, белязана с ензима на старите традиции. Тях – редом с покровителството над учени и поети от персийската земя – Исмаил бей пренесъл и в Пловдив.

След смъртта му фамилията на Исфендияровци обаче продължила да се ползва от уважението на турските султани. Така например дубровничанинът Якоб Лукари, който в края на XVI век често посещава околностите на Пловдив, пише, че султан Баязид II подарил на Исмаил бей село Марково: той сам видял там двама братя от потомците на бея, които носели старото си фамилно име и които живеели по-добре от другите „варвари”. Според други сведения Исмаил бей Исфендияроглу бил получил във владение и град Станимака в „българската земя”, притежавал имоти (вакъфи), с които поддържал пловдивското си медресе, и в село Баня, някое си село Чирчикьой и другаде. Установили се окончателно в Пловдив. К. Иречек видял потомците на старата фамилия да живеят в града и след Освобождението, като все така държали своя конак в Марково и своята част от десятъка при вакъфа, учреден за издръжка на медресето. За забелязване е, учудва се Иречек, че начело на Исфендияровия род все тъй стоял не бащата, а човек, когото мъжете на този род избирали според личните му качества. У българите, пише той, Исфендияровци се ползвали с известна почит, а водачът им Хаджи Исмаил бей, който всякога се отличавал по своята толерантност и хуманност, дори се опитал „да попречи на буйствата на другите турци във време на клането през 1876 г.”

Това сведение е и последно за живелия повече от четиристотин години в Пловдив род на Исфендияроглу. Документите казват, че основаната от Исмаил бей подир 1461 г. джамия носела името му – според споменатите погоре данни тя явно притежавала много вакъфи. Двеста години по-късно обаче Евлия Челеби не споменава за нея и дума. Може да се предположи само, че джамията „Исмаил бей” е била издигната от някогашния „княз на Кастамону” някъде около днешната пловдивска църква „Св. Неделя”, място на старо черковище под Хисар капия, където наследниците на Исмаил бей притежавали имоти и към 1832 г., времето на съграждането на църквата. Това казва и

csillagok mozgásáról és a bennük rejlő, a világot irányító titokzatos erőkről elmélkedtek. A medreszében is tanítottak, amelynek könyvtára „akadémiai” típusú volt. Török források szerint ősei városában a kormányzó még egy dzsámit emelt, amely az „Iszmail bég” nevet kapta.

Iszmail Iszfendijaroglu bég II. Mehmed szultán, Kisázsia egyesítője személyes kegyéből lett Plovdiv kormányzója – őseinek a trón iránti szolgálatai jutalmául. K. Jireček szerint ez 1461-ben történt, vagyis életének alkonyán, amikor a szultán „Plovdiv melletti székhelyet” jelölt ki a bégnek. Őt és elődeit egykori „Szinopban élő kasztamoni kenézeknek” nevezi. Ereiben valószínűleg az oszmanlikénál sajátosabb vér folyt, a régi hagyományok enzimjével gazdagítva. Ezeket – a perzsa földről származó tudósok és költők támogatásával együtt – Iszmail bég Plovdivba is átmentette.

Halála után az Iszfendijar-család továbbra is élvezte a török szultánok nagyrabecsülését. Így például a dubrovnikai Jacob Luccari, aki a XVI. század végén gyakran látogatott el Plovdiv környékére, azt írja, hogy II. Bajazid szultán Iszmail bégnek ajándékozta Markovo falut: maga is látott ott két fivért a bég leszármazottai közül, akik a régi családnevet viselték, és jobban éltek, mint a többi „barbárok”. Más adatok szerint Iszmail Iszfendijaroglu bég adományul kapta Sztanimaka várost is „a bolgár földön”, birtokai (vakufjai) voltak, ezekből tartotta fenn a plovdivi medreszét, Banja faluban, egy bizonyos Csircsiköj faluban és másutt. Végleg letelepedett a család Plovdivban. K. Jireček látta a régi nemzetség leszármazottait a városban élni a Felszabadulás után is, még mindig fenntartották markovói konakjukat, és szedték a tizedet a medresze fenntartására alapított vakufban. Megjegyzendő, csodálkozik Jireček, hogy az Iszfendijar-nemzetség élén még ekkor sem az apa állt, hanem az az ember, akit a nemzetség személyes tulajdonságai alapján megválasztott. A bolgárok között, írja, az Iszfendijarok bizonyos tiszteletet élveztek, vezetőjük pedig, Hadzsi Iszmail bej, aki mindig kitűnt toleranciájával és emberségével, még azt is megpróbálta, hogy „más törökök zabolátlanságait megakadályozza az 1876-os mézszárlások idején”.

Ez az adat az utolsó a több mint négyszáz éven át Plovdivban élt Iszfendijaroglu nemzetségről. A dokumentumok azt mutatják, hogy az Iszmail bég által 1461 után alapított dzsámi az ő nevét viselte – a fent említett adatok szerint nyilván sok vakufot birtokolt. Kétszáz évvel később azonban Evlija Cselebi egy szóval sem említi. Pusztán feltételezés, hogy az „Iszmail bég” dzsámit Kasztamonu egykori „kenéze” valahol a mai plovdivi Szent Nedelja-templom közelében építtette, a Hiszar Kapija alatti régi ájtatossági helyen, ahol Iszmail bég leszármazottainak még 1832 körül, a templom építésének idejében is voltak birtokai. Ezt állítja Konsztantin Moravenov is *A plovdivi keresztény la-*

Константин Моравенов в своя „Памятник на пловдивското християнско население”, пишейки буквално следното: „скоро прикупиха огромният близо до черквата на Маркова бей конакът и с широкото му място разшириха дворът и погребницата и на една част градиha къщи за акарет¹ черковни”. Вероятно там някъде се е намирал и конакът, а е и гробът на Кемалюддин Исмаил бей Исфендияроглу.

Към 1479 г., когато умира Исмаил бей Исфендияроглу, Пловдив вече е един от центровете в империята за обучение на войскови дервиши. Тогава именно в града се основават и първите османски библиотеки. Всъщност в Пловдив те са три, създадени приблизително по едно и също време – около онзи 29 май 1453 г., когато турците превзели световния град Константинопол, и, както пише очевидецът, “тези, които молеха за пощада, биваха ограбвани и пленявани от турците, а тези, които се съпротивляваха, биваха убивани; на някои места от множеството трупове земята изобщо не се виждаше” В дните, през които в имперската столица варварски били разграбвани или унищожавани уникални паметници на културата и била опожарена безценната константинополска книгохранилища, в Пловдив, далеч от потресните събития, в прослава на Аллаха вече работели две от тези библиотеки, а именно библиотеката на султан Мурад II и библиотеката при Имарет джамия на Хадъм Шахабеддин паша. Към тях подир 1461 г. се прибавила и библиотеката на споменатия Исмаил бей Исфендияроглу, всички те – в услуга на мүдерисите в пловдивските медресета.

За библиотеката при Джумая джамия не се знае дали се е намирала в отделна сграда или султан Мурад просто е вакъфирал към джамията специална сбирка от книги. От друга страна, библиотеката на Исмаил бей, който, както стана дума, бил вдълбочен книжовник, вероятно била прикрепена към джамията „Исмаил бей” по сведения на турските изследователи Чулпан и Перемеджи, цитирани от М. Стайнова; в нея навярно се съхранявали и много от стиховете на доведените от княза на Кастамону поети. Несъмнено най-значима обаче била библиотеката на Имарет джамия: в отделна сграда, в близост до медресето, издържана от вакъфираните многобройни български села; такава, стана дума, тя съществувала чак до януари 1878 г., когато е опожарена, а твърде вероятно е – поради особения статут на Източна Румелия, част от книгите ѝ чрез Хиршовата железница да са били пренесени в турски държавни или частни колекции. Освен мүдерисите в пловдивските библиотеки имали достъп и многобройните преписвачи (кописти) на ислямска книжнина, които – в следващите столетия – работели и в някои от одаите на дервишките текета в града. Работели по следния начин: преписвачите седели на пода по турски, така и преписвали персийските текстове, от които едва

kosság emléke című művében, ahol szó szerint a következőket írja: „hamarosan megvásárolták a Markov bej konakja közelében lévő hatalmas területet, és e tágas helyel bővítették az udvart és a temetőt, és egy részére egyházi akaret¹-házakat építettek”. Valószínűleg ott lehetett valahol a konak, de Kemalüddin Ismail Iszfendijaroglu bég sírja is.

1479 körül, amikor Ismail Iszfendijaroglu bég meghal, Plovdiv már a hadi dervisek oktatásának egyik központja a birodalomban. Ekkor alapítják meg a városban az első oszmán könyvtárakat is. Ezekből tulajdonképpen három van Plovdivban, amelyek közel ugyanabban az időben keletkeztek – ama nevezetes 1453. május 29-e körül, amikor a törökök elfoglalták Konstantinápoly városát, és mint a szemtanú írja „azokat, akik könyörületért rimáncodtak, kirabolták és foglyul ejtették a törökök, azokat pedig, akik ellenszegültek, megölték; egyes helyeken a holttestek sokaságától egyáltalán nem látszott a föld”. Azokban a napokban, amikor a birodalmi fővárosban barbár módon rabolták szét vagy semmisítették meg a kultúra különleges emlékeit, és felgyújtották a felmérhetetlen értékű konstantinápolyi könyvtárat, Plovdivban, messze a megrázó eseményektől, már kettő működött e könyvtárak közül Allah dicsőségére, mégpedig II. Murad szultán könyvtára és Hadim Sehabeddin pasa könyvtára az Imaret dzsámi mellett. Ezekhez csatlakozott 1461 után az említett Ismail Iszfendijaroglu bég könyvtára, mindhárom a plovdivi медресек мүдерисези szolgálatában.

A Dzsumaja dzsámi melletti könyvtárról nem tudjuk, vajon külön épületben helyezkedett-e el, vagy Murad szultán egyszerűen a dzsámi birtokába adta különleges könyvgyűjteményét. Másrészt Ismail bég könyvtára, aki, mint már szóltunk róla, elmélyült könyvbarát volt, valószínűleg az „Ismail bég” dzsámihoz tartozott Csulpan és Peremedzsi török kutatók adatai szerint, akiket M. Sztajnova idéz; ebben őrizték minden bizonnyal a Kasztamonu kenéze által idehozott költők sok versét is. Azonban kétségtelenül az Imaret dzsámi könyvtára volt a legjelentősebb: külön épületben, a медресе közelében helyezkedett el, a vakuf-ba adott nagy számú bolgár falu tartotta fenn; így érte meg 1878 januárját, amikor felégették – a könyvek egy részét pedig, Kelet-Rumélia különleges státusza miatt, valószínűleg a Hirsch-vasúton török állami vagy magángyűjteményekbe szállították. A мүдерисекен kívül a plovdivi könyvtárakat az iszlám írásbeliség számos másolója (kopistája) is látogathatta, akik – a következő évszázadokban – a városbeli dervis-tekkék egyes szobáiban is dolgoztak. A következő módon munkálkodtak: a másolók a földön ültek törökülésben egy gyékényen, így másolták a térdükön a perzsa szövegeket, amelyekből

¹ „Акарет” – недвижим имот, който носи доход.

¹ Akaret – Jövedelmező ingatlan

ли проумявали нещо, върху рогозки, на коляно. Разбира се, в тези одаи, край зидовете им, имало и скамейки, но да се седи на тях било недопустимо: считало се за голям грях да се виждат нозете и глезените.

При пловдивските джамии и медресета се преписвали главно корани и тefсири (коментари на Корана), трактати по религия, писмовници, докато в текетата на града – съчинения с мистично съдържание и суфитска поезия. Преписвачите, чийто брой в Пловдив растял с годините, се учили най-вече в местните медресета. Подчинявали се на строга йерархия. Ползвали се с привилегии. Били част от т. нар. еснаф на копистите в империята, в който членували люде от последния прошенописец в някоя селска община до гилдията на дворцовите секретари. През XVIII век копистите и хатитите (майсторите на краснописа) само в Цариград наброявали петнадесет хиляди души.

Кого обслужвала в Пловдив тази книжнина? Най-вече тя била нужна на представителите на улемата в кадийския съд и в медресетата на града – един затворен елит от хора с висока образование, фанатично налагащи мюсюлманския култ през първите два века на робството. Те рязко се отличавали от останалата неграмотна ислямска маса, която в началните турски училища (mektebi) в Пловдив се е обучавала единствено в ритуални молитви, в механичното и без промисъл непрестанно заучаване и цитиране на някой откъс от Корана: достатъчно било само да изричат свещените думи, които вярвали, че притежават магическа сила. В този смисъл новите поробители на Пловдив не правели изключение: те също смятали книгите с ръкописно ислямско писмо за свещени. Казвали, че „мастилото на учения е по-ценно от кръвта на шахидите” (мюсюлмани, загинали в налагането на правата вяра).

Говорейки общо за османските нрави, пътешественикът от осемнадесетото столетие Абеси например разказва следното: „Не хвърлят хартия, върху която е написано нещо, а като намерят хартия на улицата, макар и да не разпознават буквите, те грижливо я прибират, страхувайки се да не би някой да настъпи буквите, с които се пише божието име”. Тази сакраменталност, която описва Абеси, била останала от предните столетия, внушавана именно от султанските улеми и т. нар. “благородници” – шейховете, смятащи себе си за преки потомци на Мохамед, пророка, и следящи за чистотата на рода си. Тя се внушавала ежедневно и в по-висшите пловдивски училища, медресетата, с втъпяваните познания по мюсюлманска теология и право, докато науки, които биха могли да замъглят съзнанието на искрения вярващ, не се преподавали. Знае се, че през първите векове внасянето на каквито и да било чужди книги в империята било забранено; че например дори строената при султан Мурад II (1574 - 1595) първа османска обсерватория в Галата по-късно била разрушена по внушението, че науката за звездите носела само нещастия.

aligha értettek valamit. Természetesen ezekben a szobákban a fal mellett voltak padok is, de azokra ülni megengedhetetlen volt: nagy bűnnek számított, ha látszik a lábfejük és a bokájuk.

A plovdivi dzsámik és medreszék mellett elsősorban koránokat és tefszireket (koránmagyarázatok), vallási értekezéseket, leveleskönyveket másoltak, míg a városbeli tekkékben misztikus tartalmú elbeszéléseket és szuffita költészetet. A másolók, akiknek száma Plovdivban egyre nőtt az évek során, legnagyobb részét a helyi medreszékben tanultak. Szigorú hierarchiának rendelték alá magukat. Előjogokat élveztek. Része voltak az ún. kopisták céhének a birodalomban, amelynek tagja lehetett a legutolsó kérvényíró is valamelyik falusi községhezáról egészen az udvari titkárok testületéig. A XVIII. században a kopisták és hattiták (szépíró mesterek) száma csak Isztambulban elérte a tizenötezer főt.

Kit szolgált Plovdivban ez az írásbeliség? Leginkább az ulema képviselőinek volt rá szükségük a kádi-bíróságon és a város medreszéiben – magas képzettségű emberek zárt elitje volt ez, akik fanatikusan erőltették a muzulmán kultuszt a rabság első két évszázadában. Élesen különböztek az írástudatlan iszlám tömegetől, amely Plovdiv török elemi iskoláiban (mektebék) kizárólag rituális imádságokat tanult, mechanikusan és a szavak értelmének felfogása nélkül szakadatlanul biflázott és idézett egy-egy koránrészletet: elég volt csupán kiejteni a szent szavakat, amelyeknek mágikus erőt tulajdonítottak. Ilyen tekintetben Plovdiv új hódítói sem voltak kivételek: a kézírásos iszlám betűs könyveket ők is szentnek hitték. Azt tartották, hogy „a tudós ember tintája értékesebb, mint a sahídok (az igaz hit terjesztéséért elesett muzulmánok) vére.”

Általában szólva az oszmán szokásokról, Abeussy tizennyolcadik századi utazó például a következőket mondja: „Nem dobnak el papírdarabot, amelyre írva van valami, és ha papírt találnak az utcán, még ha nem is ismerik fel a betűket, gondosan elteszik azt, félve attól, nehogy valaki rálépjen olyan betűkre, amelyekkel Isten neve van felírva.” Ez a szentségtisztelet, amelyet Abeussy leír, az előző századokból maradt, éppen a szultáni ulemák és az ún. „nemesek”, a sejkek sugallatára, akik önmagukat Mohamed próféta egyenes leszármazottainak tartották, és ügyeltek nemzetségük tisztaságára. Ezt sugallták nap mint nap a plovdivi felsőbb iskolákban, a medreszékben is a muzulmán teológia és jog ismereteinek sulykolásával, míg olyan tudományokat, amelyek elhomályosíthatták volna egy igazhíttű tudatát, nem oktattak. Tudjuk, hogy az első évszázadokban tilos volt bármilyen idegen könyv behozatala a birodalomba; hogy például még a II. Murad szultán idejében (1574–1595) Galatában épült első oszmán obszervatóriumot is lerombolták később arra a sugallatra, hogy a csillagok tudománya csak szerencsétlenséget hoz.

Докато чрез преписваната в Пловдив ислямска книжнина преподавателите в медресетата тълкували на простолюдието и на средната класа Корана и всичко онова, което е философията на исляма, тя обслужвала в града и една друга категория хора – обществата на дервишките секти. Тези общества и сами създавали своя книжнина – в одаите на текетата. Къде точно в Пловдив са се намирали тези текета, не е известно. Знае се обаче, че те засдно с медресетата и мектебите (каквито имало едва ли не към всяка джамия) именно създали турския облик на града. През 1578 г. Стефан Герлах например пише, че при Имарет джамия, където всяка вечер се раздавала на сиромасите милостиня от ориз, ечемик и хляб, видял и един турски манастир, в който имало ученици. Значително по-любопитно е сведението на Евлия Челеби. Той казва, че от медресетата на Пловдив най-прочути били медресето на някой си Карагъоз паша и това на Шахабеддин паша (споменато и от Герлах), в което имало „седем аудитории”. Видял и медресето при Уллу джамия. В него четенето се ръководело от шейха Газазаде: преподавал седем вида четене на Корана. Също и в аудиторията на „Шахабеддин паша” се четяло ежедневно. Отбелязал в града общо наличието на седемдесет начални училища, мектеби: във всяка джамия и махала по едно. В тях в началото на всяка нова година вакъфът подарявал на всеки ученик по един кат дрехи. Разчел на вратата на едно от тези училища – „Дедемектеби” намиращо се в долната чаршия, надпис с дата „893” (1488 г.). „Всичко има единадесет красиви дервишки текета, обитателите на които са отшелници” писал. Повечето от тези „майстори дервиши” били с плетени коси. Вероятно видял и ритуалите им в текетата и в „кадърхането”. Казва обаче, че мевлевихане в Пловдив нямало, тоест строителството на централен храм на дервишката секта „мевлевити” в града е от по-късни години.

Евлия Челеби не пояснява представители на кои точно секти били отшелниците, които обитавали единадесетте красиви дервишки текета на Пловдив. Документите от тези векове също не са особено бърбиви. Според някои от тях само се споменава съществуването в града през XVI век на теке на дервишкото братство „Халветия”, за които отшелници се знае, че били приближени на султанската власт и шейховете им охотно подпомагали военните кампании срещу „неверниците” християни и битката им срещу „еретиците” в самия ислямски свят. Известно е и името на един от тези халветийски шейхове, който дори бил роден в Пловдив: Муслихуддин Нуреддинзаде (починал през 1574 г.), ръководел дервишко теке в Цариград. Писаните на арабски език животоописания на най-известните улеми, шейхове и поети в империята съобщават (без да уточняват към коя секта принадлежи) и за още един пловдивски шейх, Мустафа Ефенди, шейх на Ушакия, който напуснал гр. Печ при настъплението на австрийските войски и поучавал вярващите в Пловдив от 1688 до 1699 г., годината на неговата смърт. В

Miközben a Plovdivban másolt iszlám könyvek segítségével a medreszék oktatói értelmezték a közemberek és a középosztály számára a Koránt és mindazt, ami az iszlám filozófiáját képezi, ez az irodalom szolgált a városban egy másik embercsoportot is – a dervis-szekták közösségeit. Ezek a közösségek maguk is létrehozták írásbeliségüket – a tekkék termeiben. Hogy hol voltak pontosan Plovdivban ezek a tekkék, nem ismeretes. Azt azonban tudjuk, hogy a medreszékkel együtt éppen a mektebék (amelyek csaknem minden dzsámi mellett működtek) adták a város török jellegét. 1578-ban Stefan Gerlach például azt írja, hogy az Imaret dzsámi mellett, ahol minden este rizst, árpát és kenyert osztottak a szegényeknek, egy török kolostort is látott, amelyben tanulók voltak. Jóval érdekesebb Evlija Cselebi adata. Azt mondja, hogy Plovdiv medreszéi közül a leghíresebb egy bizonyos Karagöz pasáé és Sehabeddin pasáé (amelyet Gerlach is említ), itt „hét előadóterem” van. Látta az Ulludzsámi melletti medreszét is. Ebben az olvasást Gazazzade sejk vezette: a Korán hétféle olvasatát tanította. A „Sehabeddin pasa” előadótermében is naponta olvastak. Összesen a városban hetvenhét elemi iskolát, mektebét számolt össze: minden dzsámiban és városrészben egyet-egyét. Ezekben a vakuf minden új év elején egy-egy rend ruhát ajándékozott minden tanulónak. Az egyik ilyen iskola, az alsóvárosban található „Dedemektebi” adataján „893”-mal datált (1488) feliratot olvasott. „Összesen tizenegy szép dervis-tekke van, amelyeknek lakói remeték” – írja. E „dervis-mesterek” nagyobb része befont hajjal járt. Evlija Cselebi valószínűleg a szertartásokat is látta a tekkékben és a „kadirhané”-ban. Azt mondja azonban, hogy mevlevihane nem volt Plovdivban, vagyis a „meleviták” dervis-szektájának központi templomát a későbbi években kezdték építeni.

Evlija Cselebi nem világítja meg, hogy pontosan melyik szekták képviselői voltak a remeték, akik Plovdiv tizenegy szép dervis-tekkéjét lakták. E századok dokumentumai szintén nem túl bőbeszédűek. Némelyikük csupán megemlíti a XVI. században a városban a „Halvetija” dervis-testvériség tekkéjét, amely remetékről tudjuk, hogy közel álltak a szultáni hatalomhoz és sejkjeik szívesen támogatták a „hitetlen” keresztények elleni katonai kampányokat, és csatáit az „eretnekek” ellen az iszlám világon belül. Ismerjük e halvetiánus sejknek egyikének nevét is, aki plovdivi születésű is volt: Muszlihuddin Nureddinzade (1574-ben hunyt el), aki az isztambuli dervis-tekkét vezette. A birodalom leghíresebb ulemáinak, sejkjeinek és költőinek arab nyelven írt életrajzai még egy plovdivi sejknek említenek, (anélkül, hogy pontosítanák, melyik szektához tartozott). Musztafa Efendi, Usakija sejkje az osztrák seregek előrenyomulásakor hagyta el Ipek városát, és 1688-tól 1699-ben bekövetkezett haláláig tanította a hívőket Plovdivban. A városban egy tisztán oszmán testvéri-

града съществувало теке и на едно чисто османско братство - "Джелветия" ръководено от един от неколцината халифе (ученици, станали шейхове) на Азиз Мехмед Хюдайи, основал сектата в края на XVI век в Ески Заара.

Дервишите от текетата на Пловдив не правели изключение - изповядвайки смесица от мюсюлманско и християнско сектантство, те били своеобразни опоненти на ортодоксалния ислям, проповядван от официалните богослови. Разбиранията им идели от стари мистични течения в персийския и арабския свят, най-вече на т. нар. "тарикати" - буквално „пътища". Тези пътища към Бога били следвани от ученици под ръководството на духовни наставници (шейхове), самите те - посветени в тайната от други учители: една мрежа от затворени общества, разпростряна над империята.

Като град на пътя Пловдив бил важен дервишки център. През робството тук се намирало единственото в българските земи средище на най-елитарното дервишко братство, ордена на мевлевитите, който имал едва двадесетина духовни заведения в целия Европейски Югоизток. Бил основан от суфитския² мъдрец Мауляна Джалалуддин Руми - знаменит поет и учен-мистик, автор на поемата „Маснави", чийто баща, проповедникът Вахаеддин Велед, починал в 1231 г., наричали поради блестящите му познания „султан на улемите". Какво ги довело точно в Пловдив, ние не знаем, но мевлевитите на Руми следвали строго заветите на учителя си. Изпълнявали обредите си тайно с танци и пеене в специална зала на текето („семахане"). Пеейки, обикаляли в кръг около шейха и едновременно с това се въртели около себе си. Така постигали озарението и екстаза („Зикр") от сливането си с Бога, твърдейки: песента на небесните сфери по време на движението им е това, което хората изпълняват с лютня и пеене. Знаели: въпреки че пръстта и водата са хвърлили булото си върху нас, ние сме съхранили мъждукащите спомени за тези небесни песни. Сърцето ми, учел Руми, вече е способно да приеме всякаква форма - то е пасище за газели и манастир за християнските монаси. Като изповядвал религията на любовта, който и път да следват камилите й, изричал:

*Умрях като минерал и станах растение,
умрях като растение и се родих като животно,
умрях като животно и станах човек.
Защо да се страхувам? Нима смъртта ме победи?
Още веднъж ще умра - като човек,
за да се издигна при блажените ангели,
но дори и като ангел трябва да умра...*

„О, нека не съществувам" казал. - Защото небитието заявява гръмка като орган: „Към него ще се върна"

сэгнек, а „Dzselvetijá"-nak is volt tekkéje, amelyet annak az Aziz Mehmed Hüdajinak egyik haliféje (tanítványa, aki később sejk lett), aki a szektát alapította a XVI. század végén, Eszki Zaaarában.

A plovdivi tekkék dervisei sem voltak kivételek - muzulmán és keresztény szektás tanok elegyét vallották, a hivatalos teológusok által hirdetett ortodox iszlám egyfajta ellenzékének számítottak. Meggyőződésük a perzsa és arab világ régi misztikus áramlataiban gyökeredzett, leginkább a „tarikati"-okban - szó szerint „utak"-ban. Ezeket az Isten felé vezető utakat járták a tanítványok szellemi gyámjaik (sejkjeik) vezetésével, akiket magukat is más tanítók avattak be a titokba: zárt közösségek hálózata, szerete a birodalomban.

Mint útba eső város, Plovdiv fontos dervis-központ volt. A rabság alatt bolgár földön egyedül itt volt központja a legmagasabb elithez tartozó dervistestvériségnek, a mevleviták rendjének, amelynek egész Délkelet-Európában csak mintegy húsz szellemi műhely volt. A szuffita² bölcs Mauljana Dzsalsaluddin Rumi, neves költő és misztikus tudós alapította, a *Masnavi* című poéma szerzője, akinek apját, az 1231-ben elhunyt Vahaeddin Veled prédikátort ragyogó tudása miatt „az ulemák szultánjának" neveztek. Hogy mi vezette őket Plovdivba, nem tudjuk, de Rumi mevlevitái szigorúan követték tanítójuk szellemi végrendeletét. Titokban végezték szertartásaikat táncokkal és énekkel a tekke különtermében („szemahane"). Énekelve, körbetáncolva a sejket, és ugyanakkor önmaguk körül forogva. Így érték el a megvilágosulást és az extázist („zikr") az Istennel való egysülésben, azt állítva: mozgásuk során a mennyei szférák dala az, amit az emberek húros hangszerrel és énekkel adnak elő. Tudták: bár a föld és a víz fátylat vetett ránk, megőriztük pislákoló emlékeinket ezekről az égi dallamokról. A szívem, tanította Rumi, már képes bármilyen formát elfogadni - gazellák legelője és keresztény szerzetesek kolostora. A szeretet vallását tanítva, bármely utat követnek is tevéi, ezt mondta:

*Meghaltam, mint ásvány és növénné váltam,
meghaltam mint növény és állatként születtem meg,
meghaltam mint állat, és emberré lettem.
Miért félnék? Talán legyőz a halál?
Még egyszer meghalok - mint ember, hogy felemelkedjem
a boldog angyalok közé, de még mint angyalnak is
meg kell halnom...*

Ő, bár ne léteznék! - mondogatta. - Mert a nemlét orgonaként harsogva hirdeti: „Visszatérünk hozzá!"

² „Суфи" - „чист по сърце" "един от избранниците", или от "суф"-, „вълна", отнасящо се до ранните отшелници, обличащи груба вълнена дреха в знак на покаяние и отказ от мирска суета.

* „Szuffi" - „tisztá szívű", „a kiválasztottak egyike"; vagy „szuf" - „gyapjú", a korai remetékre vonatkoztatva, akik durva gyapjúruhában jártak vezeklésük és a világi hívságról való lemondásuk jeléül.

„Него” – това бил Бог: не само мюсюлманският, но и християнският Бог.

Защото мевлевитите проповядвали равенството между всички религии. Те и в Пловдив били облечени с бяла аба и носели бели шапки. Тълкувайки философията на исляма, рязко се отличавали от простолюднето. Според Евлия Челеби към 1651 г. техен шейх бил вероятно споменатият Газаззаде, достигнал до съвременето поне с името си. Седемте аудитории и седемте вида четене на Корана, за които говори пътешественикът, всъщност не представлявали друго, а седемте етапа в следването на „пътя” – от покаянието до висшето удовлетворение при сливането на „аза” с божественото. Ето защо и Пловдивският мевлевит назовавал себе си „салик” (пътник). Той през първата година от учението си „в красивите Пловдивски текета” служел на хората, втората година отдавал в служене на Бога, по-нататък вдълбочено бдял над собственото си сърце – докато през седмата година достигал мъдростта на пълното озарение.

В текетата на Пловдив мевлевитите вярвали, че любовта не може да се получи от хората. Живеели в себе си, непроницаемо. Броят на струните на лютните им никога не бил случаен, интервалите на пеенето им – точно определени, като числата. Казвали, че когато сърцето плаче, че е загубило нещо, духът се смеел, защото е намерил нещо. Испитвали състрадание към животни, птици и дори насекоми. Твърдели, че знанието е по-близо до мълчанието, отколкото до речта. В едно време на азиатска жестокост и пазари за роби фанатично следвали заветите на Руми: страхувай се от загубата на бедността повече, отколкото богатият се страхува от загубата на богатството си. Проповядвали: най-лошият ти враг е твоята душа нафс, която е между предната страна и гърба ти. Питали: докога ще почитате гробниците на светците? Заемете се с техните дела и ще бъдете спасени.

Да бъдеш мевлевит означавало да не притежаваш нищо и да не си притежаван от нищо. Както навсякъде другаде – от Румелия през Персия до Индия, така и в Пловдив те сравнявали светлината на Бога със светлината на свещ, запалена във фенер от прозрачно стъкло; поставяли фенера в някоя ниша в стената на текето – тази именно ниша представлявала сърцето на искрения вярващ. За разлика от заобикалящия ги враждебен свят по този начин бавно достигали до същността на мистичната тайна, като контролирали напълно способностите и дори диханието си. Още Джалалуддин Руми се бил обръщал към официалния богослов-законовец на исляма, като го питал: „Знаеш ли дума, която не е име на нещо? Откъсвал ли си някога роза от р, о, з, а?”

Сред дни на руини, промяна на етноси и вери мевлевитите навярно са изглеждали твърде странни в очите на тогавашното пловдивско общество. Те така и останали: недостъпни. Текетата им в града обаче представлявали истински центрове

„Hozzá” – ez Istent jelentette: nemcsak a muzulmán, hanem a keresztény Istent is. Mert a mevleviták egyenlőséget prédikáltak minden vallás között. Plovdivban is fehér abaposztóban jártak és fehér sapkát viseltek. Az iszlám filozófiáját értelmezve élesen különböztek a köznéptől. Evlija Cselebi szerint 1651 körül a sejkjük valószínűleg a már említett Gazazzade volt, aki legalább nevében eljutott napjainkig. A hét előadóterem és a Korán hétféle olvasata, amelyekről az utazó beszél, valójában nem jelent mást, mint az „út” követésének hét szakaszát – a bűnbánattól a legfelsőbbrendű gyönyörig, amikor az „én” eggyé olvad az istenséggel. Éppen ezért a plovdivi mevlevita is „szalik”-nak (utas) nevezte önmagát. Tanulása első évében „a szép plovdivi tekkékben” szolgált az embereknek, a második évben Isten szolgálatának szentelte magát, később elmélyülten őrködött saját szíve fölött – míg a hetedik évben elérte a teljes megvilágosodás bölcsességét.

Plovdiv tekkéiben a mevleviták úgy tartották, hogy a szeretetet nem lehet az emberektől megkapni. Önmagukba zárkóztak, áthatolhatatlanul. Hangszereik húrjainak száma soha nem volt véletlen, énekeik számát és időtartamát éppen ilyen pontosan meghatározták. Azt mondták, hogy amikor a szív zokog, mert elveszített valamit, a szellem nevet, mert megtalált valamit. Együttérzéssel viseltettek állatok, madarak és más élőlények iránt. Azt állították, hogy a tudás közelebb áll a hallgatáshoz, mint a beszédhez. Az ázsiai kegyetlenség és rabszolga-kereskedelem korában fanatikusan követték Rumi tanításait: félj jobban a szegénység elvesztésétől, mint amennyire a gazdag fél gazdagsága elvesztésétől. Azt hirdették: leggonoszabb ellenséged a lelked (nafsz), amely tested elülső része és a hátad között van. Azt kérdezték: meddig fogjátok még a szentek sírboltjait tisztelni? Foglalkozzatok tetteikkel, és megmenekültök.

Mevlevitának lenni annyit jelentett, mint semmit sem birtokolni és senki által sem birtokoltatni. Mint mindenütt máshol – Ruméliától Perzsián át Indiáig –, Isten világosságát Plovdivban is egy gyertya világosságához hasonlíttatták, amely átlátszó üvegű lámpában ég; a lámpát a tekke valamelyik falfülkéjében helyezték el – ez a falfülke jelképezte az igazhívő szívét. Az őket körülvevő ellenséges világtól eltérően ilyen módon lassan eljutottak a misztikus titkok lényegéig, teljes mértékben ellenőrzésük alatt tartva képességeiket, még a légzésüket is. Még Dzsáladuddin Rumi fordult az iszlám hivatalos teológus-törvénytudósához a következő kérdéssel: „Tudsz-e olyan szót, ami nem valaminek a neve? Szakítottál-e le valaha r-ből, ó-ből, zs-ből és a-ból álló rózsát?”

A rombolás napjaiban, etnoszok és hitek változása közepeztette a mevleviták minden bizonnyal meglehetősen furcsának tűnhettek az akkori plovdivi társadalom szemében. Ilyenek is maradtak: megközelíthetetlenek. A városban lé-

на персийския език и образованост, по израза на някои изследователи – своеобразни академии на изкуствата, средища на танца, музиката, живописата, където в тайнство се чели и преписвали написаните на персийски език прозрения на Руми: дори половин хилядолетие след смъртта му.

Не се знае кога първите мевлевити са дошли в Пловдив. Къде се намирали текетата им, може само да се предполага: вероятно на скалите на Трихълмието. Но мевлевити може би имало и при имарета на “Шахабеддин паша”, и дори при Джумая джамия, чиито каменни зидове обикаляли, защото се знае, че намирали своите последватели или просто привърженици именно сред интелигенцията. Така е било в началото, а според свидетелството на Евлия Челеби в годинните непосредствено след средата на седемнадесетото столетие бил изграден и централният мевлевитски храм на Пловдив, единствен в българската земя.

Останки от мевлевихането на последователите на Руми и днес могат да се видят върху скалите на Стария Пловдив, в основите на ресторант „Пълдин”: построено навярно на мястото на старо теке на мевлевити от предните векове. По тези останки сравнително точно може да се определи плановата му схема, дори да се „види” разположението на централната зала – някогашната “семахане”, където са се извършвали обредите – танците, песните, въртенето на дервишите. Мевлевихането разполагало с богата украса от мотиви в стил Руми: стилизирани форми на птици, плодове, рози. Около “семахането” били разположени останалите помещения, в които резбованите тавани, изяществото на украсата, детайлите й, според изследователите, били сходни с тези на мевлевихането в Цариград – предполага се, че вероятно е строено да бъде негово копие или почти копие на мевлевихането в Галата, средище на забранявания за преподаване в пловдивските медресета персийски език (парадокс е обаче, че дори самото наименование “гюрк” е от персийски произход).

По опосредствани данни в Пловдив вероятно е съществувало и средище на големия орден на бекташите – знае се, че те били покровители на еничарите, а Евлия Челеби към 1651 г. видял в града „много еничари” Според едно предание, далече преди да се установят в Пловдив, през 1261 г. един от последователите на основателя на ордена Илияс Хаджи Бекташ, а именно някой си Саръ Салтък, се бил заселил в Добруджа, където – сред християнското море – се проявил като ревностен борец за вярата. Легендите разказвали, че той проповядвал исляма и в самите християнски църкви, преоблечен в монашеско расо и въоръжен с дървен меч, скрит под расото. До избиването на еничарския корпус през 1826 г. – по заповед на султана хиляди трупове на някогашната гордост на империята били хвърлени във водите на Мраморно море – пловдивските бекташи също се ползвали с привилегиите на негови духовни водачи. След това центърът на ордена се премества в Албания, но някои от монасите му продължили да се скитат и в Пловдив до Освобождението.

вó тегкээкíкí azonban a perzsa nyelv és mőveltség igazi központjai voltak, egyes kutatók kifejezésével élve – sajátos művészeti akadémiák, tánc- zene- és festészeti központok, ahol titokban olvasták és másolták Rumi perzsa nyelven írt bölcsességeit: még egy fél évezreddel a halála után is.

Nem tudni, mikor jöttek az első mevleviták Plovdivba. Hogy hol lehettek a tekkéik, csak feltételezzük: valószínűleg a Három Halom szikláin. De lehet, hogy voltak mevleviták Sehabeddin pasa imaretje mellett is, sőt a Dzsumaja dzsámi mellett is, amelyeknek kőfalai körül keringtek, mert tudjuk, hogy éppen az értelmiség köréből találtak követőkre vagy egyszerűen hívekre. Így volt ez kezdetben, Evlija Cselebi tanúsága szerint pedig a tizenhetedik század közepét közvetlenül követő években felépült a központi mevlevita templom is Plovdivban, bolgár földön az egyetlen.

Rumi követői mevlevihanéjának maradványai ma is láthatók a plovdivi Óváros szikláin, a Paldin étterem alapjaiban. : ez valószínűleg a mevleviták egy régi, a korábbi századokból származó tekkéjének helyén épült. E maradványok alapján viszonylag pontosan meghatározható az alaprajza, a központi terem, a „szemahane” elhelyezkedését még „látni” is lehet – itt zajlottak a szertartások: a táncok, énekek, a dervisek keringése. A mevlevihanét Rumi-stílusú motívumok díszítették gazdagon: stilizált madarak, gyümölcsök, rózsák. A „szemahane” körül helyezkedtek el a többi helyiségek, amelyekben a faragott mennyezetek, a díszítés pompája, részletei a kutatók szerint vetekedtek az isztambuli mevlevihanééval – feltételezik, hogy valószínűleg a galatai mevlevihane másolataként vagy annak mintájára épült ez a központ, amely leginkább tiltotta a perzsa nyelv oktatását a plovdivi medreszékben (paradoxon azonban, hogy maga a „türk” elnevezés is perzsa eredetű).

Közvetett adatok szerint Plovdivban valószínűleg a bektasok nagy rendjének is volt központja – tudjuk, hogy ők voltak a janicsárok pártfogói, Evlija Cselebi pedig 1651 körül „sok janicsárt” látott a városban. Egy legenda szerint már jóval azelőtt, hogy megtelepedtek volna Plovdivban, 1261-ben a rend alapítójának Iliasz Hadzsi Bektasnak egyik követője, név szerint bizonyos Szari Szaltak Dobrudzsában települt le, ahol – a keresztények tengerében – a hit buzgó harcosaként működött. A legendák azt mondják, hogy még a keresztény templomokban is hirdette az iszlámot, szerzetesi csuhában, fakarddal felfegyverkezve, amelyet a csuha alatt rejtetett. A janicsár hadtest 1826-ban történt lemészárlásáig – a szultán parancsára a birodalom egykori büszkeségeinek, sok ezer janicsárnak holttestét vették a Márvány-tengerbe – a plovdivi bektasok is élvezték a rend szellemi vezetőinek privilégiumait. Ezután a rend központját Albániába helyezték át, de szerzeteseinek némelyike továbbra is Plovdivban bolyongott a Felszabadulásig.

Раковски, сам пребивавал в общество на дервиши, в бележките към първата част на „Горски пътник” казва за тях през тези късни години, че дервиш означавало по наш език убог, сиромах, просяк, значело още и факир. Той видял бекташите да отбягват всяка мирска суета, да уважават всички народи и вероизповедания, без никакъв ислямски фанатизъм. Живеели ден за ден. Добротворели колкото им е възможно. Никога зла реч не излизала от устата им. Не отвръщали на злото със зло, а казвали: благодаря ти, човече. Имали един девиз: „Бир локма, бир хърка” – един зальк, една връхна дреха. Имали и тайни шейхове, които определяли на всеки бекташ колко години да се скита по света окъсан, гладен и жаден, докато превъзмогне изкушенията земни и най-после познае Бога. Не вярвали в пророка Мохамед, като казвали, че някога самият Хаджи Бекташ Вели, основателят на ордена, му се бил поклонил веднъж и то било достатъчно. Това казвали бекташите и в Пловдив подир 1856 г., в залеза на пребиваването им в града – те, потомците на някогашните страшни войскови дервиши, които заедно с еничарите били налагали с меч исляма в българските земи през първите години на робството. Три века по-рано, през 1533 г., видял дервиши в града и един пълномощник (оратор) на крал Карл V до султана – Корнелий Дуплиций Шепер, литератор, за когото самият Еразъм Ротердамски се изказва, че бил пребродил науките във всички посоки и с еднаква лекота си служел с прозата и стиха. Шепер в дневника си пише: „В този град имаше едно място, където обикновено се оттеглят дервишите ischniaz, т. е. голи, защото казваха, че ще изчезне светът. Те са почти всички голи и твърде безпорядъчни. Събираха се нощем и на припева на единия другите отвръщат, пеейки доста варварски”

В очите на чужденците картината не била по-различна и в 1700 г., когато на 29 октомври в града пристига на път от Персия за Виена генерал Д'Арш, пътуващ в свитата на хабсбургския посланик. В мемоарите си генералът казва, че като отседнали в един добре построен хан в средата на Филиппопол, забелязал точно срещу хана един дервиш, арабин, застанал на надгробен камък в едно мюсюлманско гробище. И Д'Арш продължава: „Той не мърдаше от това място нито денем, нито нощем. Там беше престоял 25 дни и трябваше да остане още 15 дни, след изтичането на които следваше да получи милостиня, която той поделя с другите. След това той отива на друго място, където прави същото зиме и лете, денем и нощем. Аз говорих с него една нощ доста късно и той ми каза същото, като добави, че в това се състои животът му и че той прави това единствено от любов към бога”

За обществата на пловдивските дервиши – едни от символите на турския Пловдив, дневниците на другите посетили града чужденци мълчат. През есента на 1850 г. в Пловдив пристига още един господин, за когото някогашният даскал хаджи Геро

Rakovszki, aki maga is tartózkodott dervis-közösségben, az *Erdei utas* első részéhez írt jegyzeteiben azt mondja róluk ezekben a késői években, hogy dervis a mi nyelvünkön egy-ügyűt, szegényt, koldust jelent, valamint fakírt is. Láta, hogy a bektasok minden világi hívságot kerülnek, tisztelnek minden népet és vallást, minden iszlám fanatizmus nélkül. Egyik napról a másikra élnek. Lehetőségeik szerint jól tesznek. Rossz szó nem hagyja el az ajkukat. A rosszat nem viszonzozák rosszal, hanem azt mondják: köszönöm neked, ember. Egy jelszavuk van: „Bir lokma, bir harka” – egy falat, egy felsőruha. Titkos sejkjeik is vannak, akik minden bektas számára meghatározzák, hány évig kell bolyongania a világban rongyosan, éhen-szomjan, amíg leküzdí a földi kísértéseket, és végre megismeri Istent. Nem hisznek Mohamed prófétában, azt mondják, hogy maga Hadzsi Bektas Veli, a rend alapítója egyszer elzarándokolt hozzá, és ennyi elegendő.

Azt mondták a plovdivi bektasok is 1856 után, a városban való tartózkodásuk alkonyán – ők, a hajdani félelmetes katonai dervisek utódai, akik a janicsárokkal együtt tűzzelvassal erőltették az iszlámot a bolgár földön a rabság első éveiben. Három évszázaddal korábban, 1533-ban V. Károly király egyik szultáni követe (orátora), az irodalmár Cornelius Duplicius Schepper, akiről maga Rotterdami Erasmus úgy nyilatkozott, hogy minden irányban bejárta a tudományokat, és egyforma könnyedséggel nyilatkozott meg prózában és versben, látott derviseket a városban. Schepper a következőket írja naplójában: „Van ebben a városban egy hely, ahova általában visszahúzódnak az ischniaz, azaz meztelen dervisek, mert az állítják, hogy a világ el fog tűnni. Majdnem mindnyájan meztelenek, és meglehetősen ápolatlanok. Éjszakánként gyűlnek össze énekelni, egymásnak felelgetve, meglehetősen barbár módon énekelve.”

Az idegenek szemében 1700-ban sem változott a kép, amikor október 29-én Perzsiából Bécsbe vezető útján a városba érkezett D'Arch tábornok, a Habsburg-követ kíséretének tagja. A tábornok emlékirataiban azt mondja, hogy miután megszálltak egy jól épített fogadóban Philippopol közepén, éppen a fogadóval szemközt megpillantott egy dervist, egy arabot, aki egy muzulmán temető sírkövénél állt. D'Arch így folytatja: „Nem mozdult arról a helyről sem nappal, sem éjszaka. 25 napja tartózkodott ott, és még 15 napig kellett maradnia, ennek letelte után alamizsnában részesül majd, amelyet meg kell osztania a többiekkel. Azután más helyre megy, ahol ugyanezt teszi télen és nyáron, nappal és éjjel. Egy éjjel, meglehetősen későn, beszéltem vele, és ő ugyanezt mondta, hozzátéve, hogy ebből áll az élete, és hogy mindezt kizárólag Isten iránti szeretetből teszi.

A plovdivi dervisek közösségeiről – a török Plovdiv e jelképeiről – a városba látogató többi utazók naplói hallgatnak. 1850 őszén érkezik Plovdivba még egy úr, akiről a hajdani tanító, Hadzsi Gero Musek parancsolóan írja két

Мушек властно пишел две години по-късно до сина си Найден Геров в пловдивското епархийско школо: „Дръжете здраво Стойковото момче!” Господинът бил почти на осемнадесет години. Казвал се Любен Каравелов. Идвал за пръв път в голям град като Пловдив, а по-сетне в своите „Записки за България и за българите” щял да отбележи иронично: „Първите предмети, които ми са попаднаха пред очите, когато влязох в града, бяха един турски дервишин и голямо количество гургувици”. Това се случило в Кършияка, а от другата страна на посеянния с дупки мост се намирало и общество на въртящите се дервиши, чието теке било разположено „на най-прекрасното място в града”. Наричали ги още факири, съществували отпреди Мохамеда и според някои историци произхождали от далечна Индия. Пиели вино. Хранели се със свинско месо. Не ходели в петък на молитва по джамиите. Духовният им началник, шейхът, нямал повече от дванадесет години. Като всяко дете играел по улиците на орехи и на борба, а най-първи приятели му били учениците от българското училище. Притежавал наследен от баща си доволно многочислен харем от пет жени, една от които се отличавала с неописана красота. Всеки петък вечерта малолетният шейх сядал на своя духовен престол в обширното здание на текето, а около него се въртели десетина белобради дервиши, облечени в бели дрехи, целувайки ръцете, краката и обувките на духовния си началник. Нему не трябваше ни учение, ни знание, ни писменост, пише Каравелов. Дервишът пък, когото бъдещият ученик на даскал Найден Геров срещнал за пръв път в Кършияка, обикалял, облечен също в бели дрехи, пловдивските улици. Носел в ръката си черупка от кокосов орех, обкована със сребро и окачена на зелена кожена “ремичка”. В нея както турците, така и християните хвърляли за милостиня пари, хляб, плодове, а през това време дервишът пеел песни, които произвеждали на неразваления човек крайно отвращение. Гургувици пък според младия господин имало само там, дето живеят турци, тоест дето няма движение и дето царува мъртва тишина. „Бедно човечество – писал с горчивина той, – с каква дълбока искреност влазяш ти в различни заблуждения! Ти търсиш щастие и добро в онова старо бунуше, което не е в състояние да помогне нито на себе си.”

Това е и последното сведение за живота на дервишите в Пловдив през столетията на робството.

évvel később fiának, Najden Gerovnak a plovdivi egyházi iskolába: „Fogjátok erősen Sztojko fiát!” Az úr ekkor majdnem tizenennyolc éves volt. Ljuben Karavelovnak hívták. Először járt olyan nagyvárosban, mint Plovdiv, később pedig ironikusan jegyezte meg *Feljegyzések Bulgáriáról és a bolgárokról* című művében: „Az első dolgok, amelyek a szemembe ötlöttek, amikor beértem a városba, egy török dervis és a rengeteg gerle volt”. Ez a Karsijakban történe, a kilyuggatott híd másik oldalán volt a keringő derviseknek egy közössége is, akiknek tekkéje „a város legszebb helyén” helyezkedett el. Fakíroknak is hívták őket, már Mohamed előtt léteztek, egyes történészek szerint a távoli Indiából származtak. Bort ittak. Sertéshúst ettek. Pénteken nem jártak imádkozni a dzsámikba. Szellemi vezetőjük, a sejk nem volt több mint tizenkét éves. Mint akármelyik gyermek, diókkal játszott az utcán és birkózott, legjobb barátai a bolgár iskola tanulói voltak. Atyjától örökölt, meglehetősen népes, öt asszonyból álló háreme volt, a nők egyike leírhatatlan szépségével tűnt ki. A kiskorú sejk minden pénteken vallási trónusára ült a tekke tágas épületében, körülötte pedig mintegy tíz fehér szakállú dervis keringett, fehér ruhában, ezek szellemi vezetőjük kezét, lábát és cipőit csókolgatták. Nem volt szükség sem tanulásra, sem ismeretekre, sem írásbeliségre, írja Karavelov. Az a dervis pedig, akivel Najden Gerov tanító leendő diákja legelőször találkozott a Karsijakban, szintén fehér ruhában keringett a plovdivi utcákon. Kezében ezüsttel kivert, zöld bőrszíjacskán függő kókuszdióhéjat tartott. Ebbe dobálták mind a törökök, mind a keresztények alamizsnájukat: pénzt, kenyeret, gyümölcsöt, a dervis pedig ezalatt olyan dalokat énekelt, amelyek a romlatlan emberben rendkívüli undort keltettek. Gerlék pedig a fiatalúr szerint csak ott vannak, ahol törökök élnek, vagyis ahol nincs forgalom, és ahol halotti csend uralkodik. „Szegény emberiség – írta keserűen – micsoda mély őszinteséggel bonyolódsz különböző tévedésekbe! Boldogságot és jószágot keresel azon a régi szemétdombon, amely önmagán sem képes segíteni.”

Ez a legutolsó adat a plovdivi dervisek életéről a rabság századaiban.

Csikhelyi Lenke fordítása

ГЕОРГИ БАШИЯНОВ*

РЪКОСТИСКАНЕ И ДИАЛОГ В ДАЛЕЧИНАТА НА ВЕЖЛИВАТА БЛИЗОСТ

В Европа пак има война. Това е лошо, винаги е било лошо и за победени, и за победители (ако има такива). Лошо е за всички народи. За някои – най-вече, за други – покрай другото.

Лошото на войната иде отвън, а за някои и отвътре. Има мир, който е продължение на войната с други средства. Било е някога, а вижда се, ще бъде и занаят. Въпреки всичко все още всичко е поправимо. Ако свърши бързо, колкото може по-бързо...

От войната се прави история. Когато няма война (значи е имало мир!), вярно е обратното. Било е вярно през последните 100 европейски години, вярно е и за последните 10 от тях.

В Европа народите са исторични и неисторични. През последните 100 европейски години народите са ту исторични, ту неисторични – за разлика от еврейския народ, който винаги е бил историчен, доколкото не се е вземал за европейски. Историчните народи живеят най-вече на Балканите, има ги и другаде из Европа.

Европейските войни са започвали от историчните народи по замисъла на неисторичните. Изразено историчните народи обикновено са бедни (ако не правят друго), паметливи и сложни. Неисторичните народи са богати (ако не го забравят), трудолюбиви и умеят да премълчават неудобното в историята. Историчните народи трупат запаси в паметта си, които преподреждат в сънищата си. Когато сънуват, те работят за своята съобщност вътре в себе си и помежду си. Пространствата на сънищата са тяхната обща родина, но точно това те най-често не успяват да запомнят трайно.

Когато не сънуват, историчните народи се трудят. Колкото могат. Инак главно са заети с разгадаване на сънищата си, ако не са стъписани и разколебани какво да си припомнят и какво да забравят за своя угода.

* Георги Башиянов е журналист, публицист, есеист, литературен историк. Преподавал е българска литература във Великотърновския университет, публикувал е в "Литературна мисъл", в Годишника на Великотърновския университет, в сп. "Страница". Живее в Пловдив.

GEORGI BASIJANOV*

KÉZSZORÍTÁS ÉS PÁRBESZÉD AZ UDVARIAS KÖZELSÉG TÁVOLÁBAN

Európában megint háború van. Ez rossz, mindig is rossz volt mind a legyőzöttek, mind a győztesek (ha vannak ilyenek) szempontjából. Rossz minden népnek. Egyeseknek – leginkább, másoknak – a többi mellett.

A rossz a háborúban kívülről jön, egyesek számára azonban belülről is. Van olyan béke, amely a háborúnak más eszközökkel való folytatása. Legalábbis volt valaha, de úgy látszik, lesz még a jövőben is. Mindennek ellenére még mindig minden jóvátehető. Ha gyorsan megteszik, a lehető leggyorsabban...

A háborúból történelmet csinálnak. Amikor nincs háború (tehát állítólag béke van!), a fordítottja érvényes. Érvényes volt az utóbbi száz európai esztendőben, érvényes a legutóbbi tízre is közülük.

Európában a népek történelmi és történelem nélküliek. Az utóbbi száz európai esztendőben a népek hol történelmi, hol történelem nélküliek – eltérően a zsidó néptől, amely mindig történelmi volt, amíg nem kezdte magát európainak tartani. A történelmi népek leginkább a Balkánon élnek, de vannak másutt is Európában.

Az európai háborúkat mindig a történelmi népek kezdték a történelem nélküliek elgondolásai alapján. Megnyilvánulásaik szerint a történelmi népek általában szegények (ha nem tesznek mást), hosszú emlékezetűek és bonyolultak. A történelem nélküli népek gazdagok (ha meg nem feledkeznek róla), dolgozók, és képesek elhallgatni a kényelmetlen dolgokat a történelemben. A történelmi népek tartalékokat halmoznak fel emlékezetükben, amelyeket álmaikban átrendeztetnek. Amikor álmodnak, egységesülésükön munkálkodnak önmagukban és egymás között. Az álmok térségei az ő közös hazájuk, de leggyakrabban éppen ezt nem sikerül tartósan megjegyezniük.

Amikor nem álmodnak, a történelmi népek dolgoznak. Amennyit tudnak. Egyébként főleg álmaik megfejtésével vannak elfoglalva, ha vissza nem rettennek és el nem bizonytalanodnak, mit jegyezzenek meg és mit felejtssenek el

Georgi Basijanov újságíró, publicista, esszéíró, irodalomtörténész. Bolgár irodalmat tanított a Veliko Tarnovo-i Tudományegyetemen, publikált a *Literaturna miszal* című folyóiratban, a Veliko Tarnovo-i Tudományegyetem Évkönyvében és a *Sztrаница* című folyóiratban. Plovdivban él.

Неисторичните народи пък умеят да се радват на плодовете на своя труд, на външното съзидание и на своите удобства. Те и във войната влагат много труд, а след такова трудово разрушение идва трудовото им съзидание – печалби, охолство и доволство за всички. Или поне така трябва да изглежда.

Когато започнат война, в краен случай със себе си, това е сигурен знак, че историчните народи са извървели без остатък пътя до оглупяването. Само като ги гледат, оглупяват и неисторичните. Тогава историчните народи фалшифицират себе си, губят общата си родина и лицето си.

Щом работата стигне до война, веднага или по-късно (но никога много късно) се намесват и неисторичните народи, защото какво друго им остава в несвършващата „епоха на вестникарските литературни притурки (Херман Хесе). Лошото на войната може да направи от тях отново умни исторични народи, ако го забележат навреме; ако загубите им се преместят от кесиие към сърцето. Защото историята и войната (пък и мирът) се създават от кесиие на народите, а си почиват и спят в сърцата им. Ако е възможно, ако има такова преместване, сънищата ще станат повече и по-мили от интересите.

Войната все някога отминава. Започва оглеждане на стореното, започва епохата на общите сънища на европейските народи, където е Бог (Милорад Павич), където е общата им памет. Тогава всеки народ решава дали, доколко и как ще бъде историчен или неисторичен; дали, доколко и как ще се вглежда в обърнатото време (Рашко Сугарев) и сънищата си – така, както по своему го правят двамата хомобалканци в текстовете си.

В културата няма и не може да има война, но всички народи участват или не участват във войната със и според културата си. Войната в пространството на културата е равнозначна на мъртвешко мълчание. Културата е памет и диалог. Дори суетният шум е култура, която е за предпочитане пред войната на мълчанието, лъжата и медийните манипулации. Когато войната стане памет и предмет на диалог и размисъл, тя вече се е превърнала в култура. Превърнала се е в сънища и литература, в чиито пространства се здрависват безтелесно Рашко Сугарев и Милорад Павич, пък и други като тях. Двамата хомобалканци са изживели отдавна нашето настояще и бъдеще в митоса и съня като писатели на два исторични народа. За нас остава вечно повтарящият се избор... Останалото е мълчание.

саят интересите. А историята и войната (пък и мирът) се създават от кесиие на народите, а си почиват и спят в сърцата им. Ако е възможно, ако има такова преместване, сънищата ще станат повече и по-мили от интересите.

Amikor elkezdik a háborút, végső esetben önmagukkal, ez biztos jele annak, hogy a történelmi népek az utolsó lépésig végigjárták az elhülyülés útját. Pusztán a látványuktól elhülyülnek a történelem nélküliek is. Akkor a történelmi népek meghamisítják önmagukat, elvesztik közös hazájukat és arcukat.

Ha háborúig jut a dolog, nyomban vagy később (de soha nem nagyon későn) beavatkoznak a történelem nélküli népek is, mert mi más marad nekik a végeérhetetlen „újságírói irodalmi mellékletek korá”-ban (Hermann Hesse). A háború rosszasága újból okos történelmi népeket csinálhat belőlük, ha idcájában észreveszik; ha veszteségeik áthelyeződnek bugyellárisukból a szívük felé. Mert a történelem és a háború (de a béke is) a népek bugyellárisából teremődik meg, ám szívükben pihen és alszik. Ha lehetséges, ha van ilyen áthelyeződés, az álmok többen lesznek, és kedvesebbek lesznek az érdekeknel.

A háború végül mindig elmúlik. Kezdődik a véghezvitt dolgok szemügyre vétele, kezdődik az európai népek közös álmának korszaka, ahol Isten van (Milorad Pavić), ahol közös emlékezetük van. Akkor minden nép eldönti, vajon, mennyire és hogyan lesz történelmi vagy történelem nélküli; vajon, mennyire és hogyan fog szembenézni a megfordult idővel (Rasko Szugarev) és álmaival – úgy, amint a maga módján teszi azt írásaiban a két Homo balcanicus.

A kultúrában nincs és nem lehet háború, de minden nép kultúrája szerint vesz részt vagy nem vesz részt a háborúban. A háború a kultúra szférájában egyértelmű a halotti némasággal. A kultúra emlékezet és párbeszéd. Még a hiábavaló lármázás is kultúra, amelyet előnyben kell részesíteni a hallgatás, a hazugság és a médiamanipulációk háborújával szemben. Amikor a háború emlékké válik, párbeszéd és megfontolás tárgyává, akkor már kultúrává változott. Álmokká és irodalomká változott, amelyeknek szférájában testetlenül fog kezdet Rasko Szugarev és Milorad Pavić, meg mások, akik olyanok, mint ők. A két Homo balcanicus réges-rég átélte már jelenkorunkat és jövőnket a mítoszban és az álomban, mint két történelmi nép írói. Nekünk marad az örökké ismétlődő választás... A többi néma csend.

ИВАН ТЕОФИЛОВ*

1. СТАРИЯТ ПЛОВДИВ

Твоите древни етажи са между звездите.
Сини магаренца пасат тишината наоколо.
Римската улица слиза край сватбени свещи.
Вик от плътта на жена се обажда в часовника.
Лягат лилави еснафи в дълбоките къщи,
чуват прасето, кокошките, влака и мишката.
Мракът изгрива със чувствени, бързи зеници.
Литва с дъха на комина венчалното було.
Сини магаренца тичат по лунните покриви.
С облак излитат светии от белите църкви,
с кървави агнета срещат венчалното було.
Гледат с янтарни очи леопарди от портите.
Между чемшири вакханки с атлазна превръзка
с бронзови кани разливат ухаещо миро...

IVAN TEOFILOV*

1. PLOVDIV, ÓVÁROS

Ősi szintjeid a csillagok között vannak fönn.
Kék szamarak legelészik a csöndet csak körben.
A római utca lakodalmi gyertyáknál fut le.
Asszonyi testből fakadt kiáltás szól az órából.
Lila polgárok hevernek benn a mély házakban,
hallják a malacot, a vonatot s az egeret.
Érző, sebes szembogárral virrad meg a sötét.
Fölröppen a mennyasszonyi fátyol, illata kémény.
Kék szamarak szaladnak a holdsütötte sok tetőn.
Felhőn illannak el a fehér templomok szintjei,
véres bárányokkal találkozik az arai fátyol.
Borostyánszemekkel néznek a porták párdueai.
A puszpángok között atlaszkötéssel bakkhásnők
öntik bronzkannákból az illatozó olajat...

* Иван Теофилов е роден през 1931 г. в Пловдив. Завършва през 1995 г. Висшия институт за театрално изкуство "Кръстьо Сарафов", специалност актьорско майсторство. Работи последователно в театрите в Силистра, Сливен, Бургас, Русе. От 1962 до 1978 г. е драматург на Централния куклен театър в София. От 1978 до 1991 г. е водещ редактор на популярната библиотека за световна класика "Поетичен глобус" в издателство "Народна култура". От 1984 до 1991 г. завежда отдел "Поезия" в сп. "Пламяк". Съосновател е на Сдружение на български писатели (1994), като от 1996 до 2000 г. в продължение на два мандата е негов председател. Понастоящем издава списание "Сезон". Книги: "Небето и всички звезди", стихове (1963), "Амфитеатър", стихове (1968), "Град върху градове", стихове (1976), "Богатството от време", избрани стихотворения (1981), "Споделеното битие", стихове (1984), "Дървеното конче от въртележката", поема за деца (1985), "Часовникарят. Декамерон 72. Цветният човек. Котаракът в чизми", песни (1987), "Да", стихове (1994), "Антология на българския символизъм" (1995), "Геометрия на духа", избрани стихотворения, (1996), "Амфитеатър. Град върху градове", избрани стихотворения (2001). Писес: "Чума" (1957, 1996), "Къщата на сенките" (1958), "Как завърши денят" (1960), "Постът и планината" (1964). Написал е 10 песни са куклен театър, повечето от които поставя сам. Поет, драматург, преводач, редактор, есеист, критик, мемоарист – един от значимите съзидатели на българската култура от втората половина на XX век.

* Ivan Teofilov – 1931-ben született Plovdivban. 1995-ben végzi el a Krasztyo-Szarafov Színházművészeti Főiskolát színművész szakon. A szilisztrai, a szliveni, a burgaszi, majd a ruszei színházban dolgozik. 1962 és 1978 között a szófiai Központi Bábszínház dramaturgja. 1978-tól 1991-ig a Narodna Kultúra Könyvkiadóban a világirodalom klasszikusait bemutató *Költői földgolyó* című népszerű sorozat főszerkesztője. 1984 és 1991 között a *Plamak* című folyóirat költészeti rovatának vezetője. A Bolgár Írók Egyesülésének egyik alapító tagja (1994), és 1996-tól 2000-ig két cikluson át elnöke. Jelenleg a *Szezon* című folyóirat kiadója. Könyvei: *Az ég és az összes csillag – versek* (1963), *Amfiteátrum – versek* (1968), *Város a városokon – versek* (1976), *Időgazdagság – válogatott versek* (1981), *Megosztott mindennapok – versek* (1984), *Faló a ringlisplvől – poéma gyerekeknek* (1985), *Az órás. Dekameron 72. A színes ember: Csizmás kandúr – színdarabok* (1987), *Igen – versek* (1994), *A bolgár szimbolizmus antológiája* (1995), *A lélek geometriája – válogatott versek* (1996), *Amfiteátrum. Város a városokon – válogatott versek* (2001). Színdarabok: *Pestis* (1957, 1996), *Az árnyak háza* (1958), *Hogy végződött a nap* (1960), *A költő és a hegy* (1964). 10 báb-színdarabot írt, amelyek legnagyobb részét maga rendezte. Költő, dramaturg, műfordító, esszéíró, kritikus, memoárszerző – a bolgár kultúra alkotóinak egyik legjelentősebb alakja a XX. század második felében.

2. СТАРИЯТ ПЛОВДИВ

I
Вървя
под наклоненото небе.
По калдъръм като сухо речно дъно.
Живот,
измисляй цветовете си разкошни
по разклоненото дърво на тези улици!
В етажите на погледите ми изкачвай
разпилените и смайващи пейзажи на деня.
В задъхването ми се завърти –
бъди илюзия и въртележка,
звъни с червени и зелени кончета,
тъй както в светлината на ума лети
подгоненото
украсено
време!

II
Вековни стъпала,
каменисти голготи,
бавни приказки.
Окови от объл камък,
край които сухо и остро расте
бедната, обидена трева на спомена...
Възкачил се е стареца Силен
(една тракийска притча ни подсказва)
с потропващо магаренце, с писклива свирка,
повлякъл ековито и безредно
беса и лозовите клонки на вакханките.
Веселие на полубог,
напръскало деня с петна от викове,
несметнало в смеха си стъпалата
и отминало
към прахоляка на звездите...

Всеки път
в пукнатините чувам свечерена свирка.

III
И все пак
вървя под наклоненото небе, нагоре,
изсечен в сенките и оцветен
от пъстротата на дворовете, които скърцат
със минало на кладенец – смутено ехо
из тъмнините на годините,
в ръждата на живота.
Не ме е страх, че ще повярвам.
Вярвам.
Но пръскам щедро погледите си като монети

2. PLOVDIV, ÓVÁROS

I.
Dült ég alatt
lépkedek.
Akár száraz patakmeder – macskaköveken.
Élet,
pazar színeid találd ki
ezen ó utcák ágbogas fáján!
Tekintetem rétegeiben ragadd föl a nap
szétherdált és szédült tájait.
Forogjál pihegésemben,
légy illúzió és pörgettyű,
csilingelj veres és zöld csikókkal,
mint ahogy az ész fényében röpül
a hajsolt
és ékes
idő.

II.
Ezredéves lépcsők,
kőgolgoták,
lassú mesék.
Kerek kövek béklyói,
mellettük szárazon és élesen nő
az emlék szegény, sértett füve...
Fölbaktat a vén Szilen
(így a trák rege)
kocogó szamarán, sivalgó síppal,
maga után az ekhós és kusza
téboly s a bakkhásnők szőlővesszei.
Félisten dorbézolása,
rikoltásfoltokkal tarkította tele a napot,
kacagtában feledte a sok grádicsot,
és tovamúlt
a csillagok porfelhőiben...

Rendre csak
estéllő sípszót hallok a hasadékokban.

III.
Mégiscsak
lépkedek a dült ég alatt, fölfelé,
árnyakba hasítva, az udvarok
színpompájával hímesen,
kút múltjukkal csikorognak – kába visszhang
az esztendők sötétjében,
rozsdájában az életnek.
Nem félek tőle, hogy elhiszem.
Hiszek.
Mint monétákat tékozlom szét pillantásaim

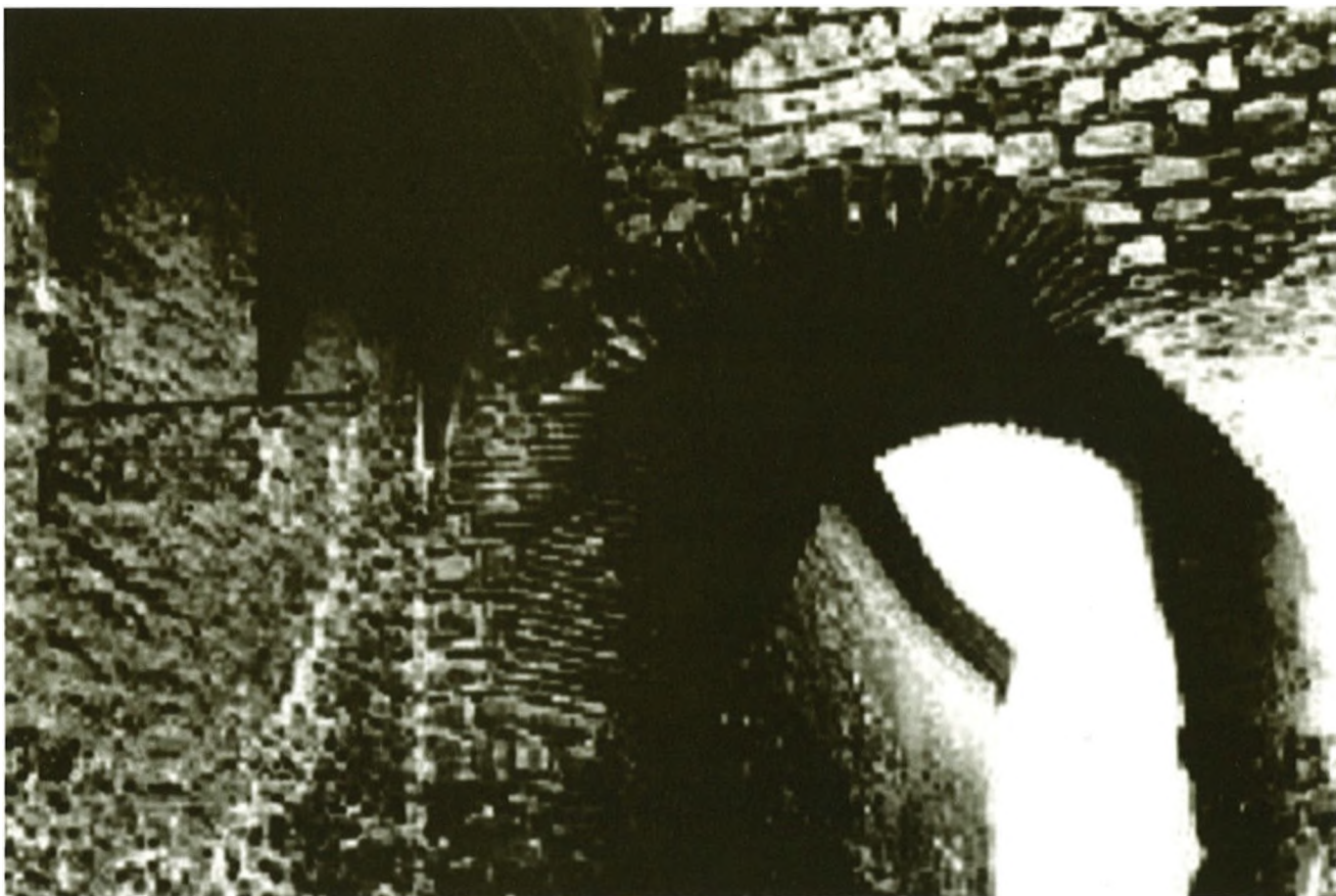

и си купувам от Страх безгрижна красота.

О, щедрост,
Молиерова слугиня на битието –
цъфтяща от смях и бъдеще!

és felhőtlen szépséget veszek a Félelemtől.

Ó, nagylelkűség,
a lét Molière-i szolgálólánya –
virágod nevetés s jövődő!

ЗНАЦИ

Дойдох да чуя със ухото на града
онези стари думи за приятелство.
Така ми липсваха, когато се облегнах
на дивата скамейка на скалите...
Тръбяха сините и златни звуци на нощта
отвсякъде.

И улиците се избистряха, градът,
спокоен като никога, но мъдър и висок,
по хълмовете се изкачваше. И лампите
прозираха във здрача и загатваха
посоките на старите приятелства.

В АТЕЛИЕТО

На Енчо Пиронков

1. Между вечните предмети
И уморен от толкова излишни думи,
от погледи на хитреци, от тънки жестове,
от порцеланови чинии, от шеги,
проникнати от завист и нахалство;
измъчен върху кръста на съзнанието,
слаб и абсолютно сам,
заклучен в призмата на своята тишина,
дойдох от своя свят във твоя
и благодаря, че тук сме двама.
Че формите и цветовете нямат погледа на гарван,
че безразличието се превръща във тъга
и засиява с нимба на мъдрец.
И как се радвам, че бавните желания
отново се завръщат
като препълнени със плодове коли
на детския пазар в четвъртък.
И как се радвам, че върху тези древни гробници
извеждат стъпала, които ни събират.
И ако тук сме двама, може би не сме сами?
Усетих в твойта тишина едно шурче,
което настоятелно звъни като часовник,
а после хиляди и повече часовници –
като че ли са събрани часовете на поправка.
О, твойт свят бе пълен с толкова огромна работа,
че идваше ми да се хвана да помагам!
От детството ни е останал този луд инстинкт –
да се залавяме за работа, когато сме печални...
Това си мислех аз, докато гледах
как залезът в прозорците на Ламартин
отнася златния ковчег на суетата,
за да го вмести между вечните предмети.

JELEK

Jöttem, hogy a város fülével halljam
ama régi szavakat a barátságról.
Úgy hiányoztak, mikor a sziklák
zordon padperemére kikönyököltem.
Az éjszaka kék és arany hangjai harsantak
mindenünnen.
És kiderültek az utcák, a város,
mely sose voltan nyugodt, de bölcs
és magas volt, a halmokon fölkapaszkodott. És
derengtek az alkonyati lámpák, és sejlőn
jelezték a régi barátságok irányait.

A MŰTEREMBEN

Encso Pironkovnak

1. Az örök tárgyak között
És az oly fölösleges szavaktól,
csalfák tekintetétől, finom gesztusoktól,
porcelántányéroktól, irigység
és pimaszság hars
tréfáitól fáradtan,
a tudat keresztjén szenvedve
gyöngén és teljesen magam
csöndem prizmájába zártan
érkeztem a tiédbe az én világomból,
és köszönöm, hogy ketten vagyunk.
Hogy a formáknak s a színeknek nincsen hollótekintetük,
hogy a közönyből szomorúság lesz,
és a bölcs glóriájával ragyog föl.
És mennyire örülök, hogy
mint gyümölcstől roskadt kocsik
a csütörtöki gyermekpiacon,
újra visszatérnek a lomha óhajok.
És mennyire örülök, hogy az ősi sírokhoz
lépcsők vezetnek s bennünket együvé hoznak.
És ha itt ketten vagyunk, talán nem vagyunk magunk?
Csöndedben egy tücsköt éreztem,
mely állhatatosan cseng, akár egy óra,
majd ezer és mennyi óra még –
mintha percseregek gyülekeztek volna igazításra.
Ó, a te világod oly hatalmas munkával volt tömérdek,
hogy segíthetnékem éledt, erős.
Gyerekkorunkból maradt ez a bolond szokás –
hogy nekigyürkőzzünk, ha bánat tölt el minket...
Így gondolkodtam, miközben a Lamartin-ház
ablakát figyeltem, hogyan viszi tova
a naplemente a hiúság aranykoporsóját,
hogy az örök tárgyak közé helyezze.

2. *И аз почуквам на вратата*
Един отрязък от града
в прозорците – освободени
от твоя поглед. Не поглеждаш
навън. И всичко е самотно!
Там кръстовете грациозни
на щъркелите се разпъват
върху старинните комини
и странно властва лекотата
на оживеното небе.
Сам в своята артистична сянка
от полутонове заставащ,
запалваш лампите жестоки
на сетивата си спонтанно.
В една палитра от желаниа
духа си пръскаш иронично,
не му подаваш огледало
(не искаш да си нищо цяло),
размесен в действия на мигове
осиротяваш, но си близко,
с наивно ножче стържеш бавно
съмненията на боите...
И аз почуквам на вратата
със звук на уморена къща.
Дълбочината се обажда
със кратки стъпки и вратата
отваря твоя поглед тежък,
за да го пръсне във усмивка...
Приятелю, дойдох за малко,
но се явих като смутител!
Аз угасих духа ти бодър,
изпълних въздуха ти с време
и с кръстове на грациозни
и леки щъркели в стъклата.
Не можеш да си нищо цяло
(не ти подадох огледало),
ще се разпръснеш в малки думи,
докато бързаш да ме видиш.
Докато бързаш да ме видиш,
ти още нещо балансираш
и нещо в трудните ти жестове
с дъха на птица си отива.
Ти настояваш да говоря,
гласът ми странно се разпръсва
във вълнолома на стените
с прииждащи вълни от форми,
от непрекъснати идеи.
В тунелите на твоята смелост
надничам, за да видя влака
на твоя млад живот, изнасящ
от нищото към светлината
видяни жътви и неспряни

2. *És kopogok az ajtón én*
A város egy szép szelete
a tekintetedtől szabadult
ablakokban. Nem nézel ki.
És minden oly nagyon magányos.
A gólyák kecses keresztjei
az ódon kéményeken
feszülnek szét és szokatlanul
hökkentően kevélykedik fenn
az élénk égbolt könnyedsége.
Állsz ott félfényű artisztikus
árnyékodban magad egyedül,
érzékeid könyörtelen
lámpáit kéretlen fölgyújtod.
Vágyak palettáján lelked
ironikusan széjjelszórod,
tükröt nem tartasz elébe
(nem akarsz semmi egész lenni),
pillanattettekbe keverten
árvulsz el, közel vagy azonban,
naiv késsel kaparod lassan
a festékszín-kételyeket...
És fáradt háznak halk hangján
kopogok az ajtón be én.
Kurta léptekkel válaszol
a mélység, s az ajtó megnyitja
keserves tekinteted,
hogy mosollyá fakassza azt.
Csak beugrottam, barátom,
ám jöttem a zavar maga.
Üde lelked kioltottam,
idővel töltöttem levegőd,
meg a kecses és könnyed
gólyák keresztjét az üvegben.
Nem lehetsz te semmi egész
(nem tartottam eléd a tükröt),
kis szavakban áradsz széjjel,
míg látni törekszel engem.
Míg látni törekszel engem,
valamit még egyensúlyozol,
zord mozdulataidban valami
madárillattal tűnik tova.
Beszélni készletsz, akarod,
hangom különösen omlik szét
a falak hullámtörőjén
formák és szünetlen ideák
áramló hömpölygésével.
Bátorság-alagútjaidba
kémlelek, hogy ifjú életed
vonatát lássam, a semmiből
a fény felé viszi a színek
s kiáltások suhogó lovait

коне от багри и от вик.
Узаконените пространства
на твоите сетива докосвам,
където фигури висящи
стоят сред своя мислещ въздух.
Докато бързам да говоря...

Ти между пръстите си носиш
две тънки чаши и ги слагаш
на пода с ироничен намек
към селското, което имаш.
Дъхът на анасон минава
край ноздрите ни с остър полъх
на истинско поле, когато
отекват ясните ни думи.
Ателието става просто,
с джамлъци наобиколено,
с отрязъка от град и щъркели
върху отрязъка от град.

И мисля си, защото вече
шегите с нас не са полезни,
защото в толкова иронии
преминахме като деца,
а ги осмисляхме с търпение,
присъща ни е радостта...

Сега в спокойното веселие
на нашата случайна среща
отпиваме по глътка свежест
от селското, което имаш.
И е забавен твоят глас,
изпъстрен със живот и хумор,
тъй сигурен, че аз се радвам
на твоята постоянна бодрост
и на чудесното ти здраве.
Не можеш да си нищо цяло!
Не ти подадох огледало,
за да те видя и след време
във много повече неща.

И пак почукал на вратата...

s az egykor volt aratásokat.
Megérintem érzékeid
szentesített szép tereit,
hol függő figurák várnak
gondolkodó levegőjükben.
Míg beszélni törekszem...

Ujjaid között te két vékony
poharat tartasz, csippentve
a falusi nedűre célzol,
mi a tiéd, s a padlóra teszed.
Ánizs illata illan szét
orrunk előtt valódi mező
metsző fuvallatával, mikor
világos szavaink elülnek.
Egyszerű, íme, a műterem,
körbe-körbe csupa üveglap,
városszelettel s gólyákkal
a város egy szép szeletén.

És eltöprengek, mert velünk
a tréfák már mit se érnek,
mert annyi sok iróniát
éltünk mi meg gyermekként még,
s türelemmel gondoltuk végig,
a boldogság az, mi a miénk...

Most véletlen találkozásunk
nyugalmas vigasztalásában
üdeséget iszunk kortyra korty
a falusi borból, mi a tiéd.
És vidám a te étellel
s humorral teli hangod,
oly bizonyos, hogy örülök
állandó frissességednek
és nagyszerű egészségednek.
Nem lehetsz te semmi egész!
Nem tartottam eléd tükröt,
hogy idő múltával is sokkal
több dologban láthassalak.

És kopogás újra az ajtón.

Szondi György fordítása

АНИКО БУХЕКЕР

ДВОЙНА КРАЖБА НА ДНЕВНИЦИ НА УЛИЦА „ВАСИЛ ЛЕВСКИ”

Когато по време на една акция за крадене на дневник на девствено момиче, провеждана от една известна авангардистка група, ентузиазираните ѝ членове се катереха като алпинисти по задната стена на жилищната кооперация на улица „Васил Левски” № 2, дала подслон и на Френския културен институт, никой от участващите не забеляза как катерещият се най-отзад със своите официални обувки, непредназначени за авангардни акции по столичните покриви, визуален артист Емил Мирянов не преодоля и един метър във вертикал от изходната база на съседния покрив. Още на първата крачка заостреният връх на обувката му се заклеши в решетката на прозореца на един от офисите на института, докато другарите му вече се катереха към петия етаж, където под покрива на мансардата девственото момиче, вече предупредено от акуратната си приятелка, ги чакаше с пригответни коктейли, взети от богатия списък с коктейли на Художествената академия, и тъкмо намушкваше с пластмасовата шпага за желирани черешки последния лист от дневника си, навит на руло. Момичето беше прекарало последната нощ в упорито дописване на дневника с разноцветни химикали, съобразявайки се с художествения характер на акцията.

Мирянов беше сигурен, че ще успее да се изкачи горе до мансардата не по-зле от спортно екипираните си колеги, които при цялата си подготовка не разбираха, че не теглото, а високият ръст е основната трудност в катеренето. Затова той направи едно по-рязко усилие да освободи крака си, вследствие на което решетката се изтръгна, той загуби опора и трябваше да се върне в изходно положение. Визуалният артист сравни възможностите, които му предлагаше прозорецът на петия етаж с тези на останалия без решетка офис под него. Спомни си, че – когато ходеше тук на курс по френски, винаги му се искаше да провери какви са надписите в женската тоалетна, но приличието му пречеше да го направи в работно време. Така сега той имаше

* Анико Бухекер е псевдоним на Антония Колева. Тя е родена 1971 година. През 1990 завършва езикова гимназия в Пловдив, профил немски език, а през 1996 специалността Културология в СУ „Климент Охридски”. В момента е аспирант към катедра Теория и история на културата – СУ, работи по дисертация с тема реторика и история. Автор на книгата „Картини на миналото, картини на бъдещето” (издадена с конкурс на Националния център за книга), изд. Страница, П., 2001.

АНИКО БУХЕКЕР

KETTŐS NAPLÓLOPÁS A VASZIL LEVSZKI UTCÁBAN

Midőn egy híres avantgárd csoport lelkes tagjai egy szűz lány naplóját készülvén ellopni, alpinistákat meghazudtoló ügyességgel megmászták a Francia Kulturális Intézetnek otthont adó Vaszil Levszki utca 2. számú ház hátsó falát, a résztvevők közül senki sem vette észre, hogy a leghátul mászó, nem éppen a fővárosi tetőkőn végrehajtandó avantgárd akciókhoz illő, elegáns cipőjű Emil Mirjanov vizuális művész egy méterrel sem jutott feljebb a szomszéd tető kiindulási pontjához képest. Hegyes cipőorra már az első lépésnél beszorult az intézet egyik irodájának ablakrácsába, miközben társai már az ötödik emelet felé másztak, ahol a tetőtéri szobában, a gondos barátnője által figyelmeztetett szűz lány a Képzőművészeti Akadémia gazdag listájáról kiválasztott koktélokkal várta őket, s épp naplójának utolsó összetekert oldalát szúrta a koktélcseresznyékhez való kis műanyag törre. A lány az előző éjszakát naplója szorgalmas kiegészítésével töltötte, különböző színű golyóstollakat használva, tekintettel az akció művészi jellegére.

Mirjanov biztos volt benne, hogy ugyanúgy fel tud mászni a tetőtéri szobáig, mint sportos felszerelésű kollégái, akik teljes felkészültségük ellenére sem értették, hogy nem a súly, hanem a magas termet jelenti a legfőbb nehézséget a mászásnál. Ezért egy hirtelen mozdulattal megpróbálta kiszabadítani beszorult lábát, melynek következtében a rács kiszakadt, ő pedig, támaszkodási pontját elvesztvén, kénytelen volt visszatérni kiindulási pontjára. A vizuális művész összevetette az ötödik emeleti ablak kínálta lehetőségeket az alatta lévő, rács nélkül marad irodában rejlőkkel. Eszébe jutott, hogy amikor franciatanfolyamra járt ide, mindig szerette volna megnézni, milyen falfirkák vannak a női mosdóban, de az illendőség nem engedte, hogy munka-

* Анико Бухекер Antonia Koleva álneve. 1971-ben született. 1990-ben fejezte be a német tanítási nyelvű gimnáziumot Plovdivban, 1996-ban pedig a kulturológia szakot a Szófiai Kliment Ohridszki Tudományegyetemen. Jelenleg a Szófiai Tudományegyetem kultúraelmélet és -történet szakos aspiránsa, disszertációjának témája a retorika és történelem. A plovdivi Sztrаница kiadónál a Nemzeti Könyvközpont támogatásával 2001-ben megjelent *A múlt képei, a jövő képei* című könyv szerzője.

възможност да проведе паралелна акция и да покаже на останалите, че не виждат по-далеко от носовете си. В първите си мигове в женската тоалетна Мирянов беше разочарован от безвкусния цвят на червилото, с което бяха направени повечето надписи, но изведнъж върху поставката под огледалото забеляза красиво изписани листове. И той се настани удобно върху седалката на тоалетната чиния, разхлаби връзките на обувките си и зачете.

Все повече зачестяват опитите за поправки в задължителната програма. Нямаше да обърна внимание на достигащите до мен информации с неидентифициран източник за масови загубвания на служебни ключодържатели сред владеещите много езици жени. Още повече – доколкото успях да разбуля обгръщащата сведенията тайнственост, тези произшествия нямали отрицателни административни последици – връзката с ключовете била незабавно възстановявана и ако се случило в новата връзка да липсва някой от сложните секрети, необходимият номер бил нанесен в листата за специални поръчки, които се доставят от чужбина в съответствие със завишените критерии за сигурност при нашата работа. Днес обаче във вътрешната сводка попаднах на съобщение за това, как решителни марокански жени са положили в знак на протест служебните си бележници със защипан служебен химикал върху купа от срижливо съгнатите им дрехи, когато администрацията на културния институт се опитала да въведе ежедневен хигиенен контрол чрез дъвка лакмус. Освен че оцветявала в цикламено лошо почистените зъби, тази дъвка стимулирала естествената влага на косата чрез нова комбинация от психогенни и етерични масла, разработена на базата на последните анализи на жив клетъчен материал, намерен в египетски саркофаг. След ежедневното промъкване през подобен тест едва ли някоя жена се интересува от психогени за стимулиране на естествената влага.

Чудех се какво ли толкова привлече вниманието ми към мароканската информация, когато при мен влетя Карина. Този път тя явно пренебрегваше подходящото за нейния hippie-folk-look струящо към света спокойствие. Възбудата я беше обзела дотам, че тя забрави принципа си да не сяда върху специално предназначени за целта места. Вместо да заеме любимата си при по-обстойни приятелски контакти поза – скръстени по турски крака направо върху подовата настилка, тя най-банално се тръшна на първия изпречил се стол. Доколкото при Карина le style-ът е преди всичко друго, горното психологическо наблюдение даде солидна основа на последвалия го разказ. Загубите на служебните ключодържатели ставали все по-масажни и, разбира се, всички се питали: защо само служебните ключове? И защо загубванията, които, естествено, не може да са случайни, не са последвани от кражби в офисите?

След сведенията за хигиенния контрол в Мароко всички тези въпроси звучат наивно и тръпки го побиват човек,

идо̀бен менjen be oda. Így, egy párhuzamos akciót végrehajtva, lehetősége adódott, hogy bebizonyítsa a többieknek, mennyire szűk látókörűek. A női mosdóban töltött első pillanatokban Mirjanovot csalódottsággal töltötte el, milyen ízléstelen színű rúzsokkal firkálták oda a legtöbb feliratot, míg a tükör alatti polcon észre nem vett néhány szépen teleírt lapot. Kényelmesen elhelyezkedett a végülőkén, meglazította cipőfűzőjét és hozzáfogott az olvasáshoz.

Egyre gyakoribbak a kötelező munkarend megváltoztatására tett kísérletek. Nem szenteltem volna figyelmet a hozzám eljutó, ismeretlen forrásból származó információknak a hivatal kulcscsomóinak a több nyelven beszélő nők körében tömegesen előforduló elvesztéséről. Mi több, amennyire sikerült felfednem az információkat övező titokzatosságot, az esetek nem jártak adminisztratív következményekkel, a kulcscsomókat haladéktalanul pótolták, és ha megesett, hogy az új csomóból hiányzott egy-egy bonyolult biztonsági kulcs, a szükséges számot felvették a speciális rendelések jegyzékébe, melyeket munkánk fokozott biztonsági követelményeinek megfelelően külföldről szerzünk be. Ma viszont a belső összesítésben egy jelentésre akadtam, mely szerint elszánt marokkói nők tiltakozásuk jeléül szolgálati tollukkal összecsíptetett szolgálati noteszukat gondosan összehajtogatott ruháik kupacára helyezték, mert a kulturális intézet igazgatósága megpróbált lakmuszrágós napi higiéniai ellenőrzéseket bevezetni. Ez a rágó, azon kívül, hogy ciklámenszínűre festi a rosszul megmosott fogakat, a haj természetes nedvességét is fokozza pszichogén olajok és illóolajok új kombinációjával segítségével, amelyet egy egyiptomi szarkofágban talált élő sejttanyag legfrissebb elemzése alapján dolgoztak ki. Egy ilyen teszten naponta áteső nők közül aligha érdeklődik valaki is a természetes nedvességet stimuláló pszichogének iránt.

Épp azon tűnődtem, miért keltette fel ennyire a figyelmemet a marokkóiakról szóló információ, amikor berontott hozzám Karina. Ezúttal nyilvánvalóan mellőzte hippie-folk-look-jához illő, világraszóló nyugalmit. Az izgalom annyira eluralkodott rajta, hogy meglepedkezett elvéről, mely szerint nem ül speciálisan e célra szolgáló helyekre. Ahelyett, hogy hosszas baráti érintkezésekkor szokásos kedvenc helyzetében – törökülés a padlón – helyezkedett volna el, egyszerűen csak lehuppant az első útjába eső székre. Mivel Karinánál a style mindennél fontosabb, a fenti pszichológiai megfigyelés kellő alapot biztosított az ezt követően elhangzottakhoz. A hivatali kulcscsomók elvesztése egyre tömegesebb méreteket öltött, és persze mindenkiben felmerült a kérdés: miért csak a hivatali kulcsai tűnnek el? És az eltűnéseket, melyek természetesen nem lehetnek véletlenek, miért nem követi az irodák kirablása?

A marokkói higiéniai ellenőrzés tényei után ezek a kérdések mind naivnak tűnnek és kirázza az embert a hideg, ha a

като си спомни шегите на шефа, че служебните ни връзки били набъбнали дотам, че ги крадат за вторични суровини.

Точно така се шегувал и шефът на една институция, с която ни свързва естествената симпатия на организациите със сродни цели и средства, докато демонстрирал джинсите си Outsider – последен модел, предназначен само за ярки индивидуалности. Моделът се произвеждал само в един размер, но прилепвал като излят по всяка ярка индивидуалност, която решавала да влезе в него. На другия ден многоезичните жени от приятелската ни институция се събрали непредумишено пред сградата с офисите си. Оказало се, че в подновената връзка с ключове на никоя от тях не се намирал ключ за решетката, защитаваща входната врата. От вътрешността на офисите вече долитал телефонен звън. До половин час една от тях щяла да натрупа достатъчно безответни позвънявания, за да има причина да бъде отстранена от работа. Не оставало нищо друго освен да помоят Вени да се промъкне през решетката. Тя обаче не открила никъде в сградата резервен ключ и се наложило всяка от тях да решава възникналия проблем самостоятелно. Когато се появил, шефът през сълзи на умиление похвалил успелите да се промъкнат до работното си място около 27 на сто от общото количество жени и съдържано, но интелигентно и духовито обяснил необходимостта от взвеждане на подобен ежедневен тест преди започване на работния ден.

Обясних на Карина, че за нас е важно да знаем какво са направили жените след изявлението на шефа, и между другото споменах за мароканската връзка. Тя обаче ме разбра съвсем неточно. Премести се от стола и приседна на бравата на вратата – омръзнало ѝ било да ѝ се подиграват, че е първото либийско бебе, и че Мароко няма нищо общо с Либия. И че какво е виновна тя, баща ѝ бил най-добрият при отстраняването на песъчинките в бърбреците, а майка ѝ обработвала перфектно уината кал – все умения жизненонеобходими за цялата българска колония в Либия. Успокоих я, че първите ѝ години, прекарани при либийския вятър, са изфинили скелетната ѝ конструкция, което може да се окаже и определящо за професионалната кариера. Повече заради себе си продължих по посока на това, че в задължителната програма трудно пробиват нови упражнения, а и елементарната колегиалност изисква те да бъдат обсъждани предварително на широка основа, така че промъкването през решетките няма шанс да придобие задължителен статут, че то е неподходящо и че едва ли точно сега ще се сменя парадигмата за женска красота. Къде отива цялата органика, ако откъдето може да мине главата, може да мине и всичко останало.

Тръсвам глава. Задава се шефът. „Какво става, отхвърляш ли?“, отвърща той на поздрава ми. „Нали първо трябва да идват, за да ги отхвърлям – обяснявам с нежно търпение, – не мога да ловя от улицата кандидати за отхвърляне. Въпреки че и това ми се е случвало. Не ми влиза

főnök vicceire gondol, aki szerint hivatali kulcscsomóink már olyan hatalmasok, hogy biztos azért lopják őket, hogy fémhulladéknak eladják.

Ugyanígy viccelődött az egyik, a hasonló célkitűzésű és lehetőségű szervezetek közötti természetes rokonszenvennek köszönhetően hozzánk közel álló intézmény főnöke is, legújabb divat szerinti, kizárólag színes egyéniségek számára tervezett Outsider kordnadrágjában feszítve. Ez a modellel csak egy méretben készül, de úgy tapad minden színes egyéniségre, mintha rá öntötték volna. Másnap a baráti intézmény többnyelvű női dolgozói előre meg nem fontolt szándékkal összegyűltek irodaépületük előtt. Kiderült, hogy egyikük újonnan összeállított kulcscsomóján sem volt a bejárati ajtót védő rácsot nyitó kulcs. Az irodákból már telefoncsengés hallatszott. Fél órán belül valamelyiküknek biztosan összegyűjt volna annyi nem fogadott hívása, hogy elbocsássák munkahelyéről. Nem maradt más megoldás, mint megkérni Venit, bújjon át a rácson. Ő azonban sehol sem talált pótkulcsot az épületben, ezért mindenki kénytelen volt egyénileg megoldani a felmerült problémát. Amikor a főnök megjelent, a meghatottság könnyei közt dicsérte meg az alkalmazottak körülbelül 27 százalékát, akiknek sikerült bejutniuk munkahelyükre, és visszafogottan, de intelligensen és szellemesen fejtette ki egy hasonló, mindennapos munkakezdeti teszt bevezetésének szükségességét.

Elmagyaráztam Karinának, mennyire fontos számunkra, hogy megtudjuk, mit csináltak a nők a főnök bejelentése után, és említést tettem neki a marokói kapcsolatról is. Ő azonban teljesen félreértett. Felkelt a székről, és átült az ajtó zárjára, azt mondta, elege van már a gúnyolódásokból, hogy ő volt az első libiai csecsemő, és Marokónak semmi köze sincs Líbiához. És nem ő tehet róla, hogy az apja a legjobb vesehomok-eltávolító, az anyja pedig tökéletesen kezeli a fülzsírt, ami mind létfontosságú tudás a libiai bolgár kolónia számára. Megnyugtattam, hogy a libiai szélben töltött gyermekévei finomították ilyen kecsesre csontrendszerét, ami szakmai karrierje szempontjából meghatározó lehet. Inkább magam miatt folytattam azzal, hogy a kötelező munkarendbe nehezen kerülnek be új feladatok, és az alapvető kollegialitás is megkívánja, hogy ezeket előzetesen széles körben megvitassuk, tehát a rácson való átbújásnak esélye sincs, hogy kötelező jellegűvé váljon, mivel alkalmazhatatlan, és aligha fog épp most megváltozni a női szépségideál. Mi lesz az egész szervezettel, ha minden más is át tud bújni ott, ahol a fej átfér?

Megrázom a fejem. Felbukkan a főnök. „Mit csinálsz, elutasítasz valakit?” – feleli köszönésemre. „Előbb jönnie kell valakinek, hogy elutasíthassam, nem? – magyarázom gyöngéd türelemmel, – nem foghatok az utcán elutasítandó jelölteket.” Bár ez is megessett már. Nem tartozik a köteles-

в задълженията, а се дължи единствено на личните ми качества и на непрестанно усъвършенстваната ми походка. С походката за овладяване на ситуацията пристъпвам към чашата кафе – движението идва от ханшиа, защото краката са твърде ниско за погледа в тясното пространство. Плавното движение подсеца шефа, че може да си изпие кафето при мен. Разбира се, и това упражнение, както и цялата задължителна програма, е разчетена за определено ниво IQ – стойността му е наистина близка до тази на среднотатистическия български интелектуалец, но напоследък в института идват какви ли не. Вчера дойде един с пластмасов автомат. Захлилил се е като калпазанин, който току-що ти е скъсал чорапогащника със скоба. Такива калпазани вече няма, така че онзи изглеждаше подчертано старомодно. Бълбука насреща ми и се върти на visitor-chair-а. Вярно, че тези нарочно са проектирани със занижена ергономичност, но чак пък толкова липса на воля! От време на време напъхва тайно шоколадов бонбон в устата си, като мисли, че не го виждам, трие ръчички в панталоните и продължава да издава гърлени звуци и да си показва зъбките. Гледам го с интерес и почти ми се иска да го попитам: „Мама ли загуби, моето момче?”

Можела съм да си упражня задушевните интонации, упорства шефът, който не иска да разбере, че обработката на говора е в ресора на актрисите. Аз винаги съм следяла за стойката си, за позата, която заемам, и най-вече полагах усилия над походката си. Високата конска опашка приучва към леко стъпване. При всяка крачка тя трябва да се удря в тила. Особено докато пресичаш нахално улиците. Всичките ми приятелки се правеха на актриси, но аз бях сигурна, че моят проект е по-добър. Сега актрисите разказват за бели принцове на бели коне, докато решат дъщерите си на висока опашка.

След това мое упражнение шефът вече трудно диша, а на онзи с автомата изобщо не му действа монотонният звуков фон, който се произвежда успоредно с учленяваната въздушна струя и идва от най-дълбокото място на гърдите – там, където те се съединяват с телесната долница. Добре че поне шефът реагира според замисъла, иначе защо беше цялото това търсене в Интернет на гласовете на тибетските монаси и преодоляването на неимоверни бариери при получаването на достъп до инструкциите им, според които точно в този момент не трябва да преставам да говоря. Онзи с автомата продължи да шава жизнерадостно, предъвквайки поредния шоколадов бонбон, който явно е налпал, докато съм се пресягала за папката. Остана до края на работния ден и изобщо не млъкна. После искаше да гледаме заедно за далматинците. Беше разучил къде ги прожектират. Казах му, че отдавна никой не казва за някой филм, че го прожектират.

Тук любимата ми походка не ми отказа – широка, пружинираща откъм стъпалата крачка, косата изглежда пълна с въздух в резултат на движението на свода на

ségeim közé és kizárólag személyes jó tulajdonságaimnak, valamint folyamatosan tökéletesített járásomnak köszönhetem. A helyzetet uraló járással közelíttek egy csésze kávé felé – csípőből kiinduló mozgással, mert a láb túl alacsonyan van ahhoz, hogy a szűk térben magára vonja a tekinteteket. Ringó járásomról a főnöknek eszébe jut, hogy nálam is megihatja kávéját. Természetesen ezt a feladatot, mint az egész kötelező munkarendet, csak meghatározott IQ-szintre fejlesztették ki, értéke valóban megközelíti a statisztikai átlagnak megfelelő bolgár értelmiségiét, bár az utóbbi időben mindenféle alakok betérnek az intézetbe. Tegnap egy műanyag géppisztolyos jött. Úgy vigyorgott, mint egy kis csibész, aki épp most szakította ki kampóval a harisnyanadrágod. Ilyen csibészek már nincsenek, ezért ez az alak kifejezetten régimódinak tűnt. Itt gurgulázik velem szemben és forog a visitor-chair-en. Igaz, hogy ezeket szándékosan alacsony ergonomikusságúra tervezték, de azért ilyen akaraterő-hiányt! Időnként egy csokoládébombont töm titokban a szájába, azt hiszi, nem látom, kis kezét nadrágjába törli és továbbra is furcsa torokhangokat ad ki és a fogait mutogatja. Érdeklődéssel figyelem, kedvem lenne megkérdezni tőle: „Elvesztetted a mamádat, kisfiam?”

Bensőségesebb hangot kellene megütnöm, erősködik a főnök, aki nem akarja megérteni, hogy a hangképzés a színésznők feladatkörébe tartozik. Én mindig vigyáztam a testtartásomra, a mozdulataimra, és kiváltképp a járásomra ügyeltem. A magasra kötött lófarok hozzászoktat a könnyed járáshoz. Minden lépésnél a tarkóhoz kell csapódjon. Különösen, amikor szemetlenül átmegyek az úton. Minden barátom primadonnát játszott, de én biztos voltam benne, hogy az én tervem jobb. A primadonnák most fehér lovas szőke hercegekről mesélnek, miközben magas lófarkat fésülnek lányaiknak.

E gyakorlatom után a főnök már nehezen lélegzik, a géppisztolyosra viszont egyáltalán nem hatott az artikulált légáramlattal párhuzamosan képzett monoton alaphang, mely a mellkas legalsó részéből jön, ahol az az altesttel érintkezik. Még jó, hogy legalább a főnök a vártak megfelelően reagált, másképp mi értelme lett volna annyit keresgélni az Interneten a tibeti szerzetesek hangját, és hihetetlen akadályokat leküzdeni, hogy eljuthassak instrukcióikhoz, melyek szerint épp ebben a pillanatban nem szabad abbahagynom a beszédet. A géppisztolyos továbbra is elevenen fickándozott, egy újabb csokoládébombont rágcsálva, amit nyilván akkor kapott be, amikor az irattartóért nyúltam. A munkanap végéig itt maradt és be nem állt a szája. Majd azt akarta, nézzük meg együtt a szőkegy kiskutyás filmet. Kiderítette, hol vetítik. Közöltem vele, hogy már régóta senki sem mondja egy filmre, hogy vetítik.

Kedvenc járásom most sem hagy cserben: széles, talpról elrugaszködő lépés, hajam a talp harántívének mozgása következtében légiesen dúsnak tűnik. Egyesek a térd

стъпалото. Някои търсят този резултат чрез присвиване на коляното и рязкото му изправяне в момента на пренасянето на тежестта върху водещия крак. Макари в близък план на горната част на тялото ефектът да е подобен на желанието, в един по-общ ракурс грешката се натрапва отблъскващо. При правилно изпълнение тази техника предпазва от плоскостъпие, но прекаляването с нея води до хипертрофия на мускулатурата на стъпалата – важна е мярката.

Онзи с автомата продължи да стреля в гърба ми и да поваля минувачите. Аз наистина смятам, че нещата се получават само спонтанно и от хаоса, но да гледаме филмчето за далматинците ми дойде много. Скоро Графа плузна в кръвта на убитите с автомата и на прегазените от разтегнатата ми напориста крачка. Дори на трамваите им беше трудно. Извадих си близалката и продължих с пружиниране – за малко да прескоча мярката и пак да ми отеснеят обувките, но краят на близалката ме подсети да спра.

Видях се съвсем сама. И уязвима. Ако сега се появиеше този с пластмасовия автомат, щях да съм мъртва преди още да го е насочил към мен. Трябва да съм наясно със самата себе си – как иначе ще постигна вътрешно равновесие? А без него нямам достъп до новите тибетски техники, нито пък до магнетизма. Чувствах, че трябва да се отърся от всичко. Задушавах се от безброй вкопчвания. Сега, когато по мен няма нищо, точно сега не трябва да се чувствам като че играя на народна топка. Инстинктивно се свивам, за да се защитя от прелитащите топки.

Шефът изобщо не ме забелязва – време е за тоалетната. Ако съм избрала добре момента, когато се върна от там с нов тоалет, шефът съвсем ще е забравил, че е искал да ми демонстрира новите си ярки джинси в кайсиев цвят, и ще е принуден да признае безотказното действие на задължителната програма такава, каквато е, без унижителни изменения.

За моя изненада в тоалетната е претърпкано като на парти, а аз бързам, за да не се разстрои шефът, като открие, че не съм при него. Но е вече късно да се върна. Една от многобройните ми колежки, разполагаща с добра постановка на гласа, интелигентно лице и вкус, ме изпреварва с един ход: „Какво става?“ Свикнала съм, кимама неопределено. Тя ми хвърля любопитни погледи, докато оглежда прилепналата си коса в огледалото. „Ти не си ли миеш зъбите?“ Този въпрос вече категорично не се съгласува с това, на което съм свикнала. Разбира се, че ги мия. По възможност след всяко хранене. След консумация на сладкиши задължително поне ги изплаквам. Това наистина разваля удоволствието от храненето, но пък ти позволява да се чувстваш доволен, че правиш всичко, което е по силите ти, за да избегнеш проблемите по шийките. Толкова е неприятно лечението им. Не е толкова

behajlításával és a kilépő lábra való súlyáthelyezéskor annak hirtelen kinyújtásával akarják elérni ezt az eredményt. S noha a felsőtestet közlelről figyelve a hatás a kívánthoz hasonlatosnak tűnik, messzebből nézve ez a hiba kétségtelenül taszító. Helyesen végrehajtva, ez a technika a lúdtalptól megóv ugyan, de ha túlzásba viszik, a talp izomzatának hipertrófiájához vezethet – a lényeg a mértéktartás.

A géppisztolyos még mindig hátulról lövöldözött rám és járókelőket terített le. Én tényleg hiszek benne, hogy a dolgok spontán és a káoszról keletkeznek, de hogy megnézzük a százegy kiskutyás filmet, az már túlzás lett volna. A Gróf utca hamarosan a lelőtt vagy törtető, hosszú lépteimtől elgázolt emberek véreben úszott. Még a villamosok is nehezen haladtak előre. Elővettem a nyalókámat és tovább ringatóztam, majdnem átléptem a mértéktartás határát, és akkor megint szorítani kezdett volna a cipóm, de amikor csak a nyalókám pálcája maradt a kezemben, ez eszembe juttatta, hogy le kell állnom.

Teljesen egyedül találtam magam. És védtelenül. Ha most megjelent volna a műanyag géppisztolyos, meghaltam volna, még mielőtt rám fogja fegyverét. Tisztában kell lennem saját magammal, egyébként hogy érném el a belső egyensúlyt? Anélkül pedig nem juthatok el az új tибети technikákhoz, sem a mágneses vonzeróhoz. Úgy éreztem, mindentől meg kell szabadulnom. Majd megfulladtam a belém kapaszkodók tömegétől. Most, hogy semmi sem ér hozzám, pont most nem kellene úgy éreznem magam, mintha kido-bóst játszanék. Ösztönösen összegörnyedek, hogy megvédjem magam a szálló labdáktól.

A főnök egyáltalán nem figyel rám, most kell kimennem a mosdóba. Ha jól választottam meg a pillanatot, mire a sminkemet helyrehozva visszajövök, a főnök teljesen megfelledezik róla, hogy új, élénk barackszínű kordnadrágjával akart eldicsekedni, és kénytelen lesz elismerni, hogy a kötelező munkarend tökéletesen működik úgy, ahogy van, megalázó változtatások nélkül.

Legnagyobb meglepetésemre a mosdóban olyan tömeg van, mint egy partin, én viszont sietek, nehogy megharagudjon a főnök, ha észreveszi, hogy nem vagyok ott vele. Számos kolléganőim egyike, aki szép hangszínnel, intelligens arccal és jó ízléssel büszkélkedhet, megelőz egy lépéssel: „Mi van?“ Hozzászoktam már, semmitmondóan vállat vonok. Kíváncsi pillantásokat vet rám, miközben összeesett frizuráját nézegeti a tükörben. „Te nem szoktál fogat mosni?“ Ez a kérdés már határozottan kirí a megszokottak közül. Természetesen szoktam. Lehetőleg minden étkezés után. Édességek fogyasztása után legalább kiöblítem a számat. Ez ugyan elveszi az étkezés örömét, de legalább elégedett lehetek, mert minden tőlem telhető megtettem, hogy elkerüljem a fogágyproblémákat. Olyan kellemetlen a kezelésük. Nem annyira fájdalmas, mint inkább bosszantó a viszketés miatt és mert a szükséges he-

болезнено, колкото раздразнително поради сърбежа и невъзможността за съответна манипулация на необходимите места. А и неколкодневното кървене придава розов оттенък на бялото на зъбите. Естествено, вместо да изнеса цялата тази информация, аз се задоволявам само да изгледам сугестивно интелигентната колежка. Сега пак тя е на ход, а аз имам преимущество. Днес може да съм забравила да се измия. Събудих се късно, в офиса получих спешната информация за жените от приятелския ни институт, а и онзи с пластмасовия автомат. Пропуск в тоалета, обаче не вярвам да ми личи. Просто колежките знаят, че колкото по-безсмислен е въпросът, към толкова по-ключова информация открива път той.

Нямам намерение да допускам отново някаква случайност да провали всичките ми досегашни усилия, както се случи, когато веднъж забравих да комплектовам любимата си писирана пола с черните трикотажни шорти. И сега не мога да си обясня защо официалните бикини, които получих от майка ми, когато ми дойде времето, приличаха много повече на тези връзващи се шорти, предназначени да разочароват любопитството на гледащите под полите ни момчета, отколкото на вълшебните салфетки-паяжинки, които родителите на Иренчето бяха донесли от Италия. Иренчето подаряваше от тях на всички, които ги искаха за колекцията си. И вече никой не си спомняше, че порокът ще попречи на сърдечното желание на Иренчето да стане циркова актриса като родителите си. Тогава започвахме да играем любимата на Иренчето народна топка. Винаги съм мразела масовите игри с топка. Как тогава никой не разбра, че топката внася интимност и е уред, подходящ само за самосмятелни творчески игри. Отвърщаха ми с подигравки за упражненията на походката ми. А когато накрая на онази игра на народна топка всички разбраха, че съм забравила да си сложа шортите, изобщо престанаха да говорят с мен, като че порокът на Иренчето се беше прехвърлил върху моето сърце.

След въпроса на интелигентната колежка вече никога от присъстващите дори не направи опит да прикрие любопитството си. Точно както тогава всички забравиха, че играем на народна топка, така и сега никога не стимулираше подходящо за тоалетната поведение. Тъкмо се чудех дали някой от състава на института липсва на това импровизирано събрание, когато при нас влезе шефът. Подавайки ми дъвката, която съм била забравила на бюрото си, той каза, че тя ще помогне на косата ми да придобие подходяща форма за преминаване през решетките, защото, каквато е сега, веднага ще се заплете в железата и ще остане там завинаги. Опитах се да разкажа за мароканските жени, но всички дъвчеха отчуждено с белите си зъби. Защото това се случи тъкмо в деня, в който не успях да си почистя зъбите.

Когато бях момиче и пазарувах в магазина на отсрещната улица, често ми идваше наум да се

lyeken nem lehet megfelelően elvégezni. A több napos vérzés pedig rózsaszín árnyalatúra színezi a fehér fogzománcot. Természetesen, ahelyett, hogy mindezt az információt megosztanám vele, beérem azzal, hogy sokatmondóan végigmérem intelligens kolléganőmet. Most megint rajta a sor, de én vezetek. Ma lehet, hogy elfelejtettem megmosni. Későn ébredtem, az irodában pedig megkaptam a baráti intézet női dolgozóiról szóló sürgős információt, és akkor jött még az a műanyag géppisztolyos is. Nem hiszem azonban, hogy látszana valami mulasztás a megjelenésemben. A kolléganők egyszerűen tudják, hogy minél értelmetlenebb egy kérdés, annál fontosabb információ előtt nyitja meg az utat.

Eszem ágában sincs megengedni, hogy egy véletlen megint tönkretegye összes eddigi erőfeszitésemet, mint amikor egyszer elfelejtettem a kedvenc pliszészkönyvémet a hosszú szárú, fekete pamutsortommal kombinálni. Még most sem értem, hogy az az elegáns bikini, amit anyámtól kaptam, amikor eljött az ideje, miért hasonlított inkább erre a szoros sortra, ami azt a célt szolgálja, hogy a szoknyánk alá kukucskáló fiúk érdeklődését lelohaszsa, mint azokra a csodás, szalvéta méretű pókhálókra, amiket Irina szülei hoztak Olaszországból. Irina mindenki gyűjteményébe adott belőle. És már senki sem foglalkozott azzal, hogy fogyatékosága miatt Irina nem válthatja valóra szíve vágyát, hogy cirkuszi artista legyen, mint a szülei. Ezért Irina kedvenc játékát, kidobózt játszottunk. Mindig is utáltam a csoportos labdajátékokat. Hogyhogy akkor senki sem értette meg, milyen intimitást kölcsönöz a labda, és ezért csak egyéni, művészi játékra alkalmas eszköz. Járásgyakorlataimra gúnnyal válaszoltak. És amikor a kidobós játék végén rájöttek, hogy elfelejtettem felvenni a sortot, már nem is szóltak többet hozzám, mintha Irina fogyatékosága az én szívemre szállt volna át.

Intelligens kolléganőm kérdése után a jelenlévők közül senki sem próbálta meg leplezni kíváncsiságát. Épp úgy, mint akkor, amikor mindenki elfelejtette, hogy kidobószünk, most sem ösztönzött egyikük sem mosdóba illő viselkedésre. Épp azon tűnődtem, az intézet dolgozói közül hiányzik-e valaki erről a rögtönzött gyűlésről, amikor belépett a főnök. Átnyújtotta a rágót, amit állítólag az íróasztalomon hagytam, és közölte, ez majd segít, hogy frizurám a rácson átbújásához megfelelő formát öltjön, mert hajam mostani állapotában azonnal belegabalyodna a vasrácsba, és örökre ott maradna. Megpróbáltam elmondani a marokkói nők esetét, de mindenki elutasítóan rágózott fehér fogaival. Mert ez éppen aznap történt, amikor nem sikerült fogat mosnom.

Amikor kislány voltam és a szemközti boltban vásároltam, gyakran eszembe jutott, hogy egy autó alá ves-

хвърля под колелата на някоя кола. Спираше ме мисълта за изпотрошените яйца и размазания по асфалта хляб. Тогавя обикновено избирах кола по цвета – най-много харесвах шоколадовото на полските фиатчета. От тогава ми останаха навикът за нахално пресичане и увереността, че ако не нося покупки, няма какво да спре едно мое фатално нахалство.

Намерените от Мирянов листове успеха частично да компенсират занижената творческа инвентивност на останалите членове на групата, които още при влизането си през прозореца на петия етаж на сградата бяха получили по една целувка от девственото момиче и по един коктейл от акуратната му приятелка и така бяха разбрали, че акцията им е провалена и че им предстои бездействие до сутринта в мансардата.

На Мирянов понякога му ставаше съвестно за прекъсването на организираната съпротива на жените, защото той беше убеден, че това е целта на намерения от него ръкопис, но се успокояваше с това, че позицията в групата на младите авангардисти, която този ръкопис му осигури, му дава много по-големи възможности за ангажирано съдействие на нуждаещите се, отколкото тези, на които отчаяният апел на жената би могъл да се надява.

sem magam. A törött tojások és az aszfalton szétkenődő kenyér gondolata állított meg. Akkoriban általában a színiük alapján választottam ki az autókat: legjobban a csokiszínű Polski Fiatok tetszettek. Akkorról marad meg az a szokásom, hogy szentelenül átkeljek az úton és meg legyek győződve róla, hogy ha nem bevásárlásból jövök, semmi sem fékezheti meg végzetes szemtelenségemet.

A lapok, amiket Mirjanov talált, részben kompenzálták a csoport többi tagjának szegényes művészi találmányát, akik az ötödik emeleti ablakon belépve rögvest csókot kaptak a szűz lánytól, gondos barátnőjétől pedig koktélt, amiből rájöttek, akciójukat meghiúsult és reggelig csak semmittevés vár rájuk a tetőtéri szobában.

Mirjanovot néha lelkiismeret-furdalás gyötörte a nők szervezett ellenállásának meghiúsítása miatt, mivel meggyőződése szerint ez volt az általa megtalált kézirat célja, de azzal nyugtatta magát, hogy a fiatal avantgardisták között a kéziratnak köszönhetően elfoglalt pozíciója sokkal jobb lehetőségeket biztosít számára a rászorulók megsegítésére, mint amilyenekre az asszony elkeseredett felhívása számíthatnának.

Juhász Anna fordítása

РАЙНА МАРКОВА*

ДОМЪТ НА ФАНИ

15 май

Тук няма телефон. Няма пощенска кутия. Няма стъкла на вътрешните врати. От стая в стая минавам, без да ги отварям, и намирам, че това е много забавно. Няма също и легло, ако не броя за такова една стара ръждясала пружина. Сега лежа на нея и гледам през огромните голи прозорци как бавно се стъмнява над околните покриви, над дърветата, застинали неподвижно като нарисувани във вечерния въздух, слушам тракането на чинии и звъна на телефон отсреща и си мисля: това се е случвало с мен. Някога. В някой предишен живот.

Тук имам градина. Пълна е с пеперуди и гъсеници заради изобилието от листа; с птици, заради изобилието от гъсеници, и с деца с прашки, заради птиците. Вечер, когато вятърът изведнъж спре и дърветата се вгълбят, всяко в собствената си сянка, изпитвам неудържимо желание да изляза и да застана сред тях. Дърветата са ангели, колкото и банално да звучи това.

Имам кахлена печка в дневната. Ще я паля през зимата, но сега просто няма защо. Опитвам се опипом да откроя старите скришни места – плочката в ъгъла се местеше преди, сега обаче е здраво заидана. Тайникът в капака на комина беше пълен с невероятни съкровища, сега капакът е сменен, а заедно с него и тайникът.

Тук имам баня с великански бойлер и вана. Изглежда кошмарно бяла сред кошмарно белите стени и това е достатъчна причина да не искам да се къпя в нея. Дори бих казала, че нямам вана, но открих моето старо бебешко корито сред натураите в гаража. То е зелено, пластмасово,

* Райна Маркова е инженер-химик по образование. Живее и работи в Бургас. Ако се съди по автобиографичното ѝ признание, склонна е да дели живота си на две: "Когато през 1990 г. Институтът по Нефтохимия и Нефтопреработка прекрати договора ми, реших, че с академичните ми амбиции, химията и въобще с разумните неща в живота ми завинаги е приключено. Отдадох се на неврозите си. А също и на страховете, фрустрациите, проекциите, виденията си – на всичко онова околкултурно и дилетантско, което при други обстоятелства бих презирала. С други думи – отдадох се на алхимия." Публикува активно поезия и проза от 1996 г. във вестниците Литературен вестник и Литературен форум, както и в списанията Сезон, Демократически преглед, Пламък, Витамин Б. Първата книга на авторката "Пого" получена наградата на в. Литературен вестник и Центъра за изкуства "Сорос", "Южна пролет" – 1999. "Фани по опасните пътища на светлината", нейната втора книга, издадена от "Стигмати" през 2001, – откъс от която ви предлагаме – фокусира интереса на литературната критика.

RAJNA MARKOVA*

FANNI OTTHONA

Május 15.

Itt nincs telefon. Nincs postaláda. Nincs üveg a belső ajtókon. Úgy járkálok a szobák között, hogy közben nem nyitom ki az ajtókat, és ezt nagyon szórakoztatónak találok. Ágy sincs, hacsak az egyetlen régi, rozsdás sodronyt nem veszem annak. Most azon fekszem, és a hatalmas, csupasz ablakon keresztül nézem, amint lassan besötétedik a közeli háztetők felett, a fák felett, amelyek olyanná merevedtek az esti levegőben, mintha rajzolva lennének, szemből a tányérok csörömpölését és a telefon csörgését hallgatom, és azt gondolom: ez velem történt. Valamikor. Egy előző életben.

Itt van kertem. Tele van pillangókkal és hernyókkal a rengeteg levél miatt; madarakkal a rengeteg hernyó miatt, és csúzlis gyerekekkel a madarak miatt. Este, amikor a szél hirtelen elül és a fák saját árnyékukba mélyednek, leküzdhetetlen vágyat érzek arra, hogy kimenjek és közéjük álljak. A fák angyalok, bármennyire közhelyszerűnek is hangzik.

Van cserépkályhám a nappaliban. Télen be fogom gyújtani, de most nincs miért. Megpróbálok tapogatózva megkeresni a régi titkos helyeket – a sarokcsempe valaha kijárt, most azonban jól oda van cementezve. A kéményfedélben lévő rejtkehely tele volt csodálatos kincsekkel, a fedelet azonban kicserélték, és vele együtt a rejtkehelyet is.

Itt van fürdőszobám óriási bojlerrel és fürdőkáddal. A kád lidércnyomásosan fehér a lidércnyomásosan fehér falak között, és ez elég ok arra, hogy ne akarjak benne fürödni. Akár azt is mondhatnám, hogy nincs kádam, de a garázsban a kacatok között megtaláltam a régi gyerekkádamat. Zöld,

* Rajna Markova végzettségét tekintve vegyészmérnök. Burgaszban él és dolgozik. Ha az önéletrajzi vallomásától ítélünk, hajlamos kettéosztani az életét: „Amikor 1990-ben a Vitó-laj-vegyészeti és Kőolaj-feldolgozó Intézet megszüntette a szerződésemet, elhatároztam, hogy örökre búcsút mondok tudományos ambícióimnak, a vegyészetnek és általában véve az ésszerű dolgoknak az életemben. A neurózisaimnak szenteltem magam. Valamint a félelmeimnek, a frusztrációimnak, a projekcióimnak, a látomásaimnak – mindannak a kultúrákörnyékinek és dilettánsnak, amit más körülmények között semmibe vettem volna. Egyszerűen – az alkímiának szenteltem magam.” 1996 óta egyfolytában jelennek meg versei és prózai művei a *Literaturen vesztnik* és a *Literaturen forum* című újságban, valamint a *Szezon*, a *Demokratseszkzi pregled*, a *Plamak* és a *Vitamin B* című folyóiratban. A szerzőnő első könyve, amely *Pogo* címmel jelent meg, elnyerte a *Literaturen vesztnik* című újság és a Soros Művészeti Központ Déli Tavasz díját 1999-ben. A *Fanni a fény veszélyes útjain* a második könyve, amelyet a Sztigmati kiadó adott ki 2001-ben, az irodalomkritikai érdeklődés középpontjába került.

вече е бая нащърбено и от бездействие се е превърнало в развъдник на паяци. Не ми е трудно да го изтъркам с пръст от градината и да го напълня с вода.

А да се миеш във вътрешния двор
с вода стоплена на слънце
в която плуват мушици и нападъл цвят от липата
е приятно до сълзи
А после Баския да дойде
да ти среше косата
и да я наплеска обилно
с горещи тежки масла
След такова помазване
бога ми
I get hi I get hi I get hi

Звучи като реклама на боя за коса, ама нейсе. И мен, както всеки, понякога ме избива на поезия, сигурно заради прекаляването с телевизия обаче стихотворенията ми са до едно такива.

Тук естествено нямам видео. Но имам сънища. Сънувам интензивно, цветно, широкоекранно, понякога с продължение. Предполагам, че е заради плодовете, които ям. Заради багрилата, които плодовете съдържат. „Това си е моя теория, но е вярна” – както казват особняците на Уди Алън. Обожавам Уди Алън и въобще нюйоркско кино, за съжаление почти винаги сънувам безсъдържателни безсюзетни бълвочи, претрупани със специални ефекти и с много червена боя в тях.

Имам си фотоапарат – един „Никон”. Имам си и книга – И Цзин – популярна версия. Някой ден ще я отворя и ще погледна през всичките шейсет и четири прозореца, но сега е по-важно да се обградя със стени, да заключа вратите и да неутрализирам съседите. Ще намеря начин да живея така, че да не се налага да искам от никого нищо, щастлива като майски паяк всред тоя дом, пълен с насекоми и гущери, спящи по цепнатините. А когато някой ден реша да изляза, то ще е за да изляза завинаги.

Тук си нямам завеси на прозорците, но имам Кислород. Нямам си стереоуредба, но си имам музика:

Светът е близък.
Гларуси белеят по ниските покриви.
Звук от телевизора на съседите отсреща.
Това е по-добре от всеки дигитален запис на „Фloyd”,
защото се случва
и никога не се повтаря.
Ето пак: чаткане на пулове за табла... зарове... цикади.
Профучава мисъл.
Веднага след нея – друга...
Далечен гръм...

műanyagból készült, már eléggé csorba, és a semmittevés-től póktenyészté vált. Nem esik nehezemre, hogy átdör-zsöljem a kertből vett földdel, és teleengedjem vízzel.

Mosakodni a belső udvarban
napon melegedett vízzel
amelyben muslincák és a hárs lehullott virága úszkál
sírivalóan kellemes
Utána pedig jöjjön Baszkija
hogy megfésülje a hajad
és bőségesen befröcskölje
forró, nehéz olajokkal
Ilyen felkenés után,
istenemre
I get hi I get hi I get hi

Úgy hangzik, mint egy hajfestékreklám, de nem baj. Engem is, mint mindenkit, időnként elkap a költészet he-ve, biztos a túl sok tévzés miatt, de a verseim mind ilyenek.

Itt persze nincs videóm. De vannak álmaim. Intenzíven álmodom, színesben, szélesvásznúan, néha folytatásokban. Feltételezem, hogy a gyümölcsök miatt, amiket eszem. A festékanyagok miatt, amiket a gyümölcsök tartalmaznak. „Ez az én teóriám, de helytálló” – ahogy Woody Allen kü-löncei mondják. Imádom Woody Allent és általában a new york-i mozit, sajnos majdnem mindig tartalmatlan, semmit-mondó baromságokat álmodom, amik tele vannak speciális hatásokkal és rengeteg piros festékkel.

Van fényképezőgémem – egy Nikon. Van könyvem is – a *Yi Csing* – népszerű változata. Egy nap majd kinyitom és kinézek mind a hatvannégy ablakon, de most fontosabb, hogy falakkal vegyem körül magam, bezárjam az ajtókat, és semlegesítsem a szomszédokat. Meg fogom találni a módját, hogy úgy éljek, hogy ne kelljen senkitől semmit kérnem, boldogan, mint a má-jusi pók ebben a házban, amely tele van a hasadékokban alvó rovarokkal és gyfokkal. És amikor egy nap úgy határozok, hogy kimegyek, az azért lesz, hogy örökre kimenjek.

Itt nincs függönyöm az ablakokon, de van Oxigén. Nincs sztereó lejátszóm, de van zeném:

Közeli a világ.
Sirályok fehérленек az alacsony tetőkön.
A szemben lakó szomszéd televíziójának hangja.
Ez jobb, mint a *Floyd* bármely digitális felvétele,
mert elhangzik
és soha nem ismétlődik.
Íme megint: az ostábla korongjainak csattogása...
dobókockák... cikádok.
Átsuhan egy gondolat.
Majd rögtön utána – egy másik...
Távoli dörgés...

...има много огледала. И те като стъклата на вратите не са на мястото си, а прашасват покрай стените, увити в мукава и найлон. Разопаковам ги едно по едно – абсолютно безсмислено занимание, защото усложняват и без това сложния интериор. И все пак харесва ми да се взирам в тях. Някак си се убеждавам в съществуването си или виждам себеподобни – не знам. Уф, пак почвам да ставам несвързана. Всъщност оплитам се в неочаквани връзки. Не, не съм дом, потънал в безпорядък, както мислят някои, а дом, подреден по особен начин. Ето тук по пода съм разположила нещата си. Може да не е много удобно, но не е и немарливост от моя страна. Произвол не съществува, като не знам правилата обаче, налага се да ги измислям. Иначе дори да пусна нещата, те няма да ме пуснат и ще си остана сред тях завинаги.

Според някои животът не е чак толкова драматично сложен. Всичко било плод на въображението ми, страховете ми били плод на въображението ми и трябвало да престана да си въобразявам, дори с риск да заживея скучно. Според мен излишно опростяват. Лесно е да се движиш безотговорно напосоки, а като ти писне, да се прислониш до някоя стена и да зачакаш някой друг заблуден нещастник да мине. После да си народите дечица и да умрете. А за дечицата не би имало никакво значение в коя част от лабиринта са се появили и накъде ще вървят, защото открай време никой не напредва в него, само се разраства популацията и толкоз. Никакъв сюжет! Никакво приключение! Да, така трябвало да направя. Защото, ако не съм се примирила и не съм престанела да се чувствам специална, чакал ме позорен и нещастен край. Никой вече не бил специален, дори обратните, така казват. Като че ли съм хукнала да се преструвам на специална. Аз съм си съвсем отделно, не нарочно специална, без мъченически пози или страх от погазени права. Разните там харти не важат за мен – аз съм цифров облак, един такъв объркан, подлежащ на delete, но дори да искам да стоя кротко в ъгъла и да се преструвам на гипсов орнамент, винаги ще чувствам заплахата. Подозирам, че съм един прекалено безвкусен орнамент и развалям общия вид, но по тая причина никой няма да ме удостои с церемониална екзекуция, а със съвсем безцеремонно изличаване.

Тук си нямам Мрежа, нямам си QUAKE, COMMANDOS, GANGSTERS, DIABLO, но имам приключение, имам си опасности. Ще следвам сюжета докрай, дори този край да се окаже едно „долу“, което не е никакво „долу“ и не предлага устойчивото равновесие на дъното, а само неизвестност, зад която следва друга неизвестност, праг, отвъд който ще съм друга и правилата няма да важат. Не бива да се мъча да

... van sok tükör. Az ajtóüvegekhez hasonlóan ezek sincsenek a helyükön, hanem a falak mellett porosodnak, kartonpapírba és nejlonba bugyolálva. Egyenként kicsomagolom őket – teljesen értelmetlen foglalatosság, mivel komplikáltabbá teszik az amúgy is bonyolult enteriört. Mindazonáltal én élvezem, hogy nézegetem magam bennük. Valahogy meggyőződöm a létezésemről, vagy magamhoz hasonlókat látok – nem tudom. Hú, megint kezdek összefüggéstelenné válni. Tulajdonképpen váratlan összefüggésekbe bonyolódom. Nem, nem vagyok rendtelenségbe süppedt otthon, ahogy egyesek gondolják, hanem különös módon berendezett otthon. Tessék, itt a földön helyeztem el a dolgaimat. Lehet, hogy nem a legkényelmesebb, de nem hanyagság a részemről. Önkényesség nincs, de mivel nem tudom a szabályokat, arra kényszerülök, hogy kitaláljam őket. Egyébként, ha én el is ereszteném a dolgokat, azok nem eresztenek el engem, és örökre köztük kell maradnom.

Egyesek szerint az élet nem annyira drámaian bonyolult. Állítólag minden a képzelődésem gyümölcse, a félelmeim a képzelődésem gyümölcsei, és abba kéne hagynom a képzelődést, még ha fenn is áll annak a veszélye, hogy unalmassá válik az életem. Szerintem feleslegesen egyszerűsítik a dolgokat. Könnyű felelőtlenül különböző irányokba mászkálni, és amikor elege lesz az embernek, nekidőlni egy falnak, és várni, hogy arra tévedjen egy másik szerencsétlen. Utána pedig gyerekeket szülni és meghalni. A gyerekek számára pedig nem lenne semmi jelentősége, hogy a labirintus melyik részében jöttek a világra, és merre mennek, mert ősidők óta senki sem jut benne előbbre, csak a populáció szaporodik és ennyi. Semmi cselekmény! Semmi kaland! Igen, így kellene tennem. Mert állítólag, ha nem békélek meg, és nem szokom le róla, hogy különlegesnek érezzem magam, szegyeteljes és szerencsétlen vég vár rám. Már senki sem különleges, még a ferde hajlamúak sem, azt mondják. Mintha mindenáron különlegesnek akarnám tettetni magam. Én teljesen önállóan, akaratomon kívül vagyok különleges, vértanúi pózok vagy jogtiprásoktól való félelem nélkül. A különféle charták nem vonatkoznak rám – én számfelhő vagyok, olyan kusza, hogy meg kellene nyomni a delete-et, de még ha csendesen meg is húzódok a sarokban és gipszornamensnek tettetem magam, mindig érezni fogom a fenyegetést. Gyanítom, hogy meglehetősen ízléstelen ornamentals vagyok, és tönkreteszem az összképet, de emiatt senki nem fog látványos kivégzéssel kitüntetni, hanem teljesen külsőségek nélküli eltüntetéssel.

Itt nincs Hálóm, nincs QUAKE-em, COMMANDOS-om, GANGSTERS-em, DIABLO-m, de van kalandom, vannak veszélyek. Végig fogom követni a cselekményt, még akkor is, ha ez a vég egy „lent”-nek is bizonyul majd, ami nem is „lent”, és nem kínál állandó egyensúlyt a mélyben, csak az ismeretlent, amely mögött újabb ismeretlen következik, egy küszöb, amelynek a túloldalán más leszek, és a szabályok nem lesznek érvé-

избегна този край, по-скоро да внимавам да не го пропусна. Падането трябва да е като болест – без ремисии, без излишно лутане. Сега обаче си пожелавам една хубава амнезия, нищо повече.

БАРОК

20 май

Никога не съм била наясно какво представляват нещата наоколо. Необходимостта да докосвам всяко едно по определен начин ме изтощава дотолкова, че не смея да вляза другаде, за да не се сблъскам с нови неща, с нова необходимост да докосвам. Не спирам поглед върху нищо. Спра ли, съзирам човешки лица в шарките по пода и в олющеното по стените – взрив на видове, само че несъществуващи. Уплашен от разнообразието, мозъкът пъпкува бясно, за да го наподобя, без дори да се досеща, че е част от него.

Иска се хладнокръвие да го понеса!

21 май

Нямам нужда от удобства, имам нужда от тържественост. Понякога си мисля, че идеалното жилище за мен би бил един некропол – само празни коридори, галерии и вентилационни шахти, тук-там с по някое зомби, изскачашо изневиделица с резачката за съспенс. На моменти, колкото и да се старая да се изплъзна, светът става плътен. Твърде плътен. Оказвам се значи в някоя стая и почвам да се чудя за какво служат нещата в нея. И понеже така съм устроена, привличат ме врати. Приближавам се до най-близката, отварям я и влизам вътре. Опитвайки се да разбере къде съм, скоро обезумявам, защото на тъмно и на тясно това е най-лесното нещо. В този дом няма много тъмни и тесни места. Няма и много неща за докосване. Бих могла да се чувствам напълно щастлива, но аз все така тревожно се застоявам по праговете, все така нощем лежа в леглото с разтуптяно сърце и не смея да заспя от страх да не би пак да си заповядам: „Ей, Фани! Стани и подреди ножовете в кухнята с остриетата на север!“ После се сещам: „Тук няма никакви ножове“, но си казвам: „Брой тогава ресните, глупачко!“ И понеже спалният ми чувал няма ресни, а квадрати, ококорена в тъмното си заповядвам да броя квадрати. Дори и квадрати да нямаше, има други неща, стълби например. Бих могла да се страхувам от стълби. От всички стълби на света, с изключение на втората, петата, седмата. Бих могла да се страхувам до смърт от стоеене на балкона. Бих могла също да откривам и нови видове страх. Страх от зеления цвят, от жълтия, розовия, синия. Бих могла по цели нощи да броя светлини. Или да се мъча да наизустя някоя супер скучна статия от

nyesek. Nem szabad minden igyekezetemmel azon lennem, hogy elkerüljem ezt a véget, inkább arra kell ügyelnem, hogy ne szalasszam el. A bukásnak olyannak kell lennie, mint egy betegségnek, áttételek nélkül, felesleges ténfergés nélkül. Most azonban csak egy jó kis amnéziát kívánok magamnak, semmi többet.

BAROKK

Május 20.

Soha nem voltam tisztában azzal, hogy mit jelentenek a körülöttem lévő dolgok. A kényszer, hogy mindegyiket egy bizonyos módon érintsem meg, annyira kimerít, hogy nem merek máshova bemenni, nehogy új dolgokkal találkozam, a megérintés újabb kényszerével. A tekintetem nem pihen meg semmin. Ha megpihen, emberi arcokat látok a padló mintájában és a fal lemállásaiban – alakok robbanása, csak éppen nem létezőké. A sokféleségtől megrettenve az agy veszettül sarjadzik, hogy hasonlítsa valamihez, és nem veszi észre, hogy az ő része.

Hidegvér kell hozzá, hogy elviseljem!

Május 21.

Nincs szükségem komfortra, ünnepélyességre van szükségem. Néha azt gondolom, hogy számomra az ideális lakás egy nekropolisz lenne – ahol csak üres folyosók, galériák és szellőzőaknák vannak, imitt-amott egy-egy zombi, amely váratlanul előugrik egy suspense-pengével. Néha, akármennyire is ki próbálok siklani belőle, a világ sűrűvé válik. Nagyon sűrűvé. Bent vagyok tehát valamilyen szobában, és álmélni kezdek, hogy mire szolgálnak a benne lévő dolgok. És alkatomnál fogva vonzanak az ajtók. Odamegyek a legközelebbihez, kinyitom és bemegyek rajta. Megpróbálom megérteni, hogy hol vagyok, és hamar megtévelyodom, mert sötétben és szűk helyen ez a legkönnyebb dolog. Ebben a házban nincsenek nagyon sötét és szűk helyek. Nincs sok megérintenivaló dolog sem. Teljes mértékben boldognak érezhetném magam, de én mindig riadtan álldogálok a küszöbön, éjjel mindig erős szívdobogással fekszem az ágyban, és nem merek elaludni attól féltve, nehogy azt parancsoljam magamnak: „Hé, Fanni! Kelj fel, és rakd sorba a konyhában a késeket élükkel észak felé!“ Aztán eszembe jut: „Itt nincs egyetlen kés sem“, de azt mondom magamnak: „Akkor számold a rojtokat, te kis buta!“ És mivel a hálózsákomon nincsenek rojtok, csak négyzetek, a sötétben tágra nyílt szemmel megparancsolom magamnak, hogy számoljam meg a négyzeteket. Ha négyzetek se lennének, akkor is vannak más dolgok, például lépcsők. Képes lennék félni a lépcsőktől. A világ összes lépcsőjétől, kivéve a második, az ötödik és a hetedik fokot. Képes lennék halálosan félni az erkélyen állástól. Ugyanígy képes lennék újfajta félelmeket is felfedezni. A zöld színtől való félelmet, a sárgától, a rózsaszíntől, a kéktől valót. Képes lennék egész éjjel a fényeket számolni. Vagy azon igyekezni, hogy kívülről megtanuljak egy szuperunalmas cikket a

захвърлен стар брой на „Пари“, за да си я казвам като молитва преди заспиване. А когато ми се стори, че обърквам, да започвам отначало. И пак, и пак, и пак. Защото, ако не го направя, ще се случи нещо ужасно, нещо такова, дето само на мен би се случило. Мога до безкрайност да търся опора в прозодията, истина – в суеверието, смисъл – във всяка случайна рисунка. Ако можех, просто щях да дам накъсо и да се отърва, но тъй като не мога, продължавам да се обърквам в разни други връзки, в други измислици, да наплитам там, където се е прокъсало по навик. И пак.

СЛУЧАЕН ДОСТЪП ДО ПАМЕТТА

25 май

Време е да отворя паметта и да прегледам какво има вътре. Трябва да взема да я дефрагментирам, преди да е престанала съвсем да ми служи. Всеки профански опит за достъп ме е карал панически да запомням неща, които би следвало да забравя, и обратно – карал ме е да забравям неща, доста съществени. Та питам се сега за ползата от паметта. За ползата от помненето се питам.

Бях измислила една игра на времето. Както небрежно си се носех по потока на мислите, внезапно спирах и се стараех да се върна колкото се може по-далеч назад; да си спомня кое ме е довело до една определена мисъл. Например как от мисълта за брата на приятелката ми Дани стигах до мисълта за пясъчножълтия цвят на стените на дома за сираци. Ами до мисълта за брата на Дани? Ами преди тая и всяка друга мисъл? В един момент играта се превръщаше в мъчение, а аз вече не можех да мисля напред, а само назад и обляна в сълзи, отивах при майка ми в кухнята и дори не можех да обясня какво има. Бях си измислила и една друга игра, горе-долу по същото време. Играех я преди заспиване, когато нямаше какво друго да се прави. В тъмното, под затворените си клепащи, започвах мислено да навивам спирала. Стараех се да го правя красиво, равномерно, гъсто, като при това внимавах отделните навивки да не се пресичат. Спиралата нямаше цвят, не си я представях като направена от някакъв определен материал. Това, което в началото приличаше на бледа личинка или млада луна, скоро набъбваше, мисленото ми поле вече не можеше да я побира и тогава започвах да я размотавам. Водех мисления си поглед назад по нишката също така внимателно, както го бях водила и напред, стараех се да не прескачам навивки и да продължа докрай и макар никога да не знаех колко точно са намотките и кога е всъщност краят, ей така – достигах го. На моменти играта ставаше уморителна, но имах чувството, че съм длъжна да я играя, защото никой друг не би искал.

Pénzvilág egyik régi, félredobott számából, hogy aztán elalvás előtt elmondjam magamnak, mint egy imát. És amikor úgy érzem, hogy eltévesztettem, előlről kezdem. Majd újra, és újra és újra. Mert ha nem teszem meg, valami szörnyűség fog történni, valami olyan, ami csak velem történhet meg. Képes vagyok a végtelenségig a verstanban keresni támaszt, a babonában – igazságot, és minden elém kerülő rajzban – értelmet. Ha tudnám, egyszerűen rövidre zárnám és megszabadulnék, de mivel nem tudok, továbbra is belebonyolódom különböző más viszonyokba, egyéb kitalációkba, és összebogozom a dolgokat ott, ahol szokás szerint szétszakadtak. És aztán újra.

VÉLETLEN HOZZÁFÉRÉS A MEMÓRIÁHOZ

Május 25.

Itt az ideje, hogy kinyissam a memóriám, és megnézzem, mi van benne. El kell kezdenem töredékteleníteni, amíg még nem mondta fel teljesen a szolgálatot. Minden a hozzáférésemre tett profán kísérlet arra készítetett, hogy pánikszzerűen jegyezze meg olyan dolgokat, amelyeket el kellett volna felejtennem, és fordítva – arra készítetett, hogy elfelejtsék igen lényeges dolgokat. Így most felteszem magamnak a kérdést, mi a haszna a memóriának. Az emlékezés hasznát kérdezem magamtól.

Régebben kitaláltam egy játékot. Amikor gondtalanul úsztam a gondolatok árában, hirtelen megálltam és megpróbáltam minél jobban visszamenni, hogy eszembe jusson, mi vitt el egy bizonyos gondolathoz. Például, hogy Dani barátnőm bátyjára gondolva, hogy jutottam el az árva-ház falainak homoksárga színéhez. És Dani barátnőm bátyjához? És az azelőtti összes többi gondolathoz? A játék egy adott pillanatban kinszenvedéssé vált, és már nem tudtam előrefele gondolkozni, csak visszafele, és könnyekben úszva kimentem anyuhoz a konyhába, és még csak meg sem tudtam magyarázni, mi a baj.

Kitaláltam egy másik játékot is, körülbelül ugyanabban az időben. Elalvás előtt játszottam, amikor semmi mást nem tudtam csinálni. A sötétben, a lecsukott szempilláim mögött gondolatban elkezdtem tekerni egy spirált. Igyekeztem szépre csinálni, egyenletesre, sűrűre, eközben arra is figyeltem, hogy az egyes tekervények ne keresztezzék egymást. A spirál szintelen volt, és nem úgy képzeltem el, mintha valamilyen anyagból lenne. Az, ami az elején fakó lárvára vagy újholdra hasonlított, gyorsan nőtt, a gondolati terem már nem tudta befogni, és akkor elkezdtem letekerni. A gondolati tekintetemet ugyanolyan körültekintően vittem visszafelé a fonalon, mint korábban előre, igyekeztem, hogy ne hagyjak ki egy tekervényt sem, és hogy elérjek a végéig, bár sohasem tudtam, pontosan hány tekervénye van, és hol van a vége, csak úgy – elértem. Voltak olyan pillanatok, amikor a játék fárasztóvá vált, de az volt az érzésem, hogy köteles vagyok játszani, mivel senki más nem akarna.

1 юни

Питам Каспиан какво е това? Вода шурти навсякъде. Не, не съм си у дома, в римска баня съм, но къде са римляните? Няма римляни! Затова пък старият Бул Лий се появява отнякъде с триъгълна шапка и оранжев жустокор. Не може да бъде! Д-р Уин Уесткот, неузнаваем в жълтата си роба! И Нико, о, небеса! И Кришнамурти. А този там, уверява ме принц Каспиан, не е някой друг, а Уилям Блейк. Има някакви смущения в образа – изглежда някак черно-бял и скован, но разговаря със съвсем живата The Rose. Димят благовония. За миг съзирам позната афроприческа при колонадата на изхода. Ама много позната! Готова съм да търтя натам като разгонена магарича, но Каспиан ме сграбчва за ръкава с досада: „Не се вълнувай толкова! И стой до мен, за бога!” Десетина чифта очи се извърщат, за да видят кой ругае „на бог”. Каспиан, цял изчервен, се покланя на този до нас: „Как сте, доктор Империя!”. Доктор Империя кима и очилцата му проблясват хладно.

Веднага щом ме представят на самия Дявол, който прилича на Клаус Кински, той ме отвежда встрани. Пита ме искам ли да разгледам вътрешността на двореца. Казвам „да” повече от страх, отколкото от учтивост. Тук ми е достатъчно добре, за да ми се ще да бъда другаде, но не смея и да откажа. Тръгваме.

Дворецът – окаяна съборетина – доскоро храм, внушава тъжни чувства. Затуй пък жените са цветущи. Налягали са тук и там, нагъват лакомства и си пилят ноктите. И с просто око се вижда, че се задяват с работниците по ремонта, гадна работа! По едно време не се стърпявам, преглъщам страха и казвам:

– Алистър, мислех те за пич!

Алистър ли?! Защо пък Алистър?

А той само свива рамене и сочи някакво прозрачножълто животинче на стената. Не е гущер. Не е и хлебарка.

Прилича на скорпион, но е с рибешка опашка. Красиво е. И гадно.

– Какво е това? – пита той.

– Това е, каквото ти се ще на тебе! – казвам.

Дяволът е така очебийно възхитен от отговора ми, че на мен дори ми става неудобно.

– Най сетне жена на място! – казва той с въздишка на облекчение. И слънцето се показва иззад облаците, работниците почват тутакси да бачкат, жените се прибират. Храмът процъфтява, за което аз, новата фаворитка, съм виновна.

Един кон

седна с мен

на маса с всичките ми роднини.

Ядохме печено,

пихме вино с нападал цвят от асмата,

мухите ни хапеха,

Június 1.

Caspianust kérdezem, hogy mi ez. Mindenütt víz csobog. Nem, nem otthon vagyok, hanem a római fürdőben, de hol vannak a rómaiak? Nincsenek rómaiak! Viszont az öreg Bull Lee valahonnan előbukkan háromszögű sapkában és narancs-sárga testhezálló öltözékben. Ez nem lehet! Dr. Win Westcot, felismerhetetlen a sárga tógájában! És Niko, ó, egek! És Krishnamurti. Az ott pedig, bizonygatja Caspianus herceg, nem más, mint William Blake. Van valami furcsa az alakjában – valahogy fekete-fehérnek és merevnek tűnik, de a nagyon is élő The Rose-zal beszélget. Illatosítók füstölnek. Egy pillanatra észreveszek egy ismerős afrofrizurát a kijárat szlopcarnokánál. Nagyon ismerős! Kész vagyok odarohanni, mint egy sárló szamár, de Caspianus bosszúsan elkapja a ruhájamat: „Ne izgulj annyira! És maradj mellettem, az Isten szerelmére!” Tíz pár szem fordul felénk, hogy lássa, ki káromolja Isten nevét. Caspianus teljesen elvörösödve meghajol a mellettünk álló felé: „Hogy van, doktor Imperium!” Doktor Imperium bólint, és a szemüvege hűvösen megvillan.

Amint bemutatnak magának az Ördögnek, aki Klaus Kinskyre hasonlít, az rögtön félrevon. Azt kérdezi, meg akarom-e nézni belülről a palotát. Igent mondom, inkább félelemből, mint udvariasságból. Itt túl jól érzem magam ahhoz, hogy máshol akarjak lenni, de nem merek ellentmondani. Elindulunk.

A palota – száználmas romhalmaz, amely nemrég még szentély volt, szomorú érzéseket áraszt. Viszont a nők ragyognak. Leheveredtek különböző helyekre, édességeket nassolnak és körmüket reszelik. Rögtön észrevehető, hogy a felújítást végző munkásokat ugratják, undorító! Egyszer csak nem bírom ki, lenyelem a félelmemet és így szólok:

– Allister, azt hittem, jó fej vagy.

Allister? Miért pont Allister?

Ő pedig csak vállat von, és rámutat egy kis áttetsző, sárga állatra a falon. Nem gyík. Nem is csótány.

Skorpióra hasonlít, de halfarka van. Szép. És undorító.

– Mi ez? – kérdezi.

– Az, aminek akarod! – mondom.

Az Ördög szemmel láthatóan annyira el van ragadtatva a válaszomtól, hogy kezdem kényelmetlenül érezni magam.

– Végre egy normális nő! – mondja megkönnyebbült sóhajjal. És előbújik a nap a felhők mögül, a munkások azonnal elkezdnek melózni, a nők hazamennek. A szentély virágozni kezd, aminek én, az új kedvenc, vagyok az oka.

Egy ló

leült velem

az asztalhoz az összes rokonommal.

Sültet ettünk,

bort ittunk, benne a lugasból lehullott virág,

csíptek a legyek,

ние се чешехме,
 всички ни гледаха сърдито над хляба.
 Докато не се ядосах
 и не възседнах коня.
 Препуснах лудо сред поле жълто, огнено.
 Боядисвам гълъби в червено.
 Те литват от мен ужасени.
 Един не успява обаче.
 Умира в ръцете ми, пърхайки,
 грачейки.
 Отнасям го надалеч.
 Ужасена.

3 юни

Днес се опитах да правя фелацио на един мъртвец. Той не откликваше и когато ми стана скучно, разсърдена казах: „Защо е тая траурна физиономия, приятел? Как можеш да не харесваш фелацио?“

Задах същия въпрос и на барманката от кафенето отсреща, а тя едва се сдържа да не прихне. После ме възнагради с най-враждебния и неприятен поглед, който някога съм получавала, и каза: „Мъртвец значи, а? Ами че мъртвецът е мъртъв, няма ерекция.“

„Напротив! Напротив! Той е целият ерекция, мила.“

После сепната млъкнах. Страх.

7 юни

Докато слизам надолу по стълбите, настига ме нисичкият, доста атлетичен съсед от мансардата горе. С тази бръсната до кожа глава прилича на Пит Бул. Носи под мишницата си папка.

– На лекции ли, Пит? – закачам го.

– Ахъ.

– Я дай да видя с какво ви мъчат.

Той ми подава папката.

– Образ на функция по Лаплас... Лелеее, сънувал ли си и в най-лошите си кошмари такова нещо, готин?

Разлиствам, без да спирам, а той решава, че това е сигнал за свалка. Тръгваме по улицата. Аз – за да търся нещо за хапване, а той – след мен. Изглежда е забравил за лекциите.

На улицата е доста мрачничко. Няма хора и това ме учудва. По някакви странни причини всички магазини са затворени, има само колички с тъпа и скъпа храна, а аз такава не ям. Пит ми сочи най-близката:

– К'во стана? Нали беше гладна?

– Нямам пари за боклуци – казвам. – Яде ми се нещо прясно и откраднато.

– Ясно – кимва той.

Между нас симпатията граничи с телепатия. Наоколо няма сергии с плодове. Няма дворове с градинки. Нейсе,

mi vakaróztunk,
 mindenki mérgesen nézett minket a kenyér felett.
 Amíg csak fel nem dühödtem
 és fel nem ültem a lóra.
 Őrült vágtaiba kezdtem a sárga, tüzes mezőn.
 Pirosva festek galambokat,
 Rémulten szállnak el tőlem.
 Az egyiknek azonban nem sikerül.
 A kezem közt hal meg pihegve,
 kerregve.
 Elviszem messzire.
 Rémulten.

Június 3.

Ma megpróbáltam egy halottat nyalni. Nem válaszolt, és amikor unni kezdtem, haragosan azt mondtam: „Minek ez a gyászos ábrázat, barátom? Hogy lehet, hogy nem tetszik a nyalás?“

Ugyanezt a kérdést feltettem a szemben lévő kávézó fel-szolgálónőjének is, aki alig tudta visszatartani a nevetését. Majd a legellenségesebb és legkellemetlenebb tekintettel tüntetett ki, amit csak kaptam valaha, és azt mondta: „Tehát hulla, mi? De hát a hulla az halott, nincs erekciója.“

„Épp ellenkezőleg! Épp ellenkezőleg! Ő egy nagy erekció, kedvesem.“

Majd észre térve elhallgattam. Félelem.

Június 7.

Amíg megyek lefelé a lépcsőn, utolér a fenti manzárd-ban lakó alacsony, igen atlétikus külsejű szomszéd. Ezzel a simára borotvált fejével Pit Bullra hasonlít. Hóna alatt egy mappát visz.

– Előadásra, Pit? – élcelődöm vele.

– Aha.

– Hadd nézzem meg, mivel kínoznak titeket.

Odanyújtja a mappát.

– A függvény ábrája Laplace szerint... Húha, álmodtál valaha a legrosszabb rémálmaidban ilyesmiről, te fiú?

Megállás nélkül lapozgatom, ő pedig úgy dönt, hogy ez a flörtölés jele. Elindulunk az utcán. Én – hogy valami en-nivalót keressek, ő pedig – utánam. Úgy tűnik, elfeledkezett az előadásról.

Az utcán elég sötét van. Nincsenek emberek, amin csodál-kozom. Valami különös oknál fogva minden üzlet zárva van, csak idióta és drága ételeket áruló kerek kocsik vannak, én pedig ilyesmit nem eszem. Pit rámutat a legközelebb esőre:

– Na mi van? Az előbb még éhes voltál.

– Nincs pénzem vacak dolgokra – mondom. – Valami frissre és lopottra vágyom.

– Világos – biccent.

A szimpátia köztünk telepátiával határos. A közelben nincs gyümölcsárus. Nincs udvar kerttel. Mindegy, elindu-

тръгваме покрай един съвсем нов хотел. Над мрачния покрив ярко свети надпис: „БОГАТСТВО”. На паркинга с разтворени врати и багажник маневрира разкошен оранжев линкълн. Изглежда двойно по-огромен така. В първия миг това не ми се вижда никак чудно. Но е. Кой ли шофьор би се правил на орел с линкълна си наред хотелски паркинг? На входа, точно под арката от светлини, се появява прекрасна руса дама в хермелиново палто и с бебе, обвито в оранжева наметка от пера на марабу. Наметката е дълга и се влачи по земята, но това сякаш ни най-малко не я смущава. В един миг ми се привиждат чертите на Нико на лицето ѝ, в следващия – на Чичолина, но така и не успявам да ги фиксирам. „Прекрасна е!” – шепна на Пит Бул, който също като мен е зяпнал.

Подминаваме омагьосани. Влизаме в някакъв вход. Оказва се безистен. В портиерната някаква бабичка плете адски гнусно зелено плетиво. Изглежда ама наистина гнусно, затова пък върху мръсната маса пред нея, до телефона, в една картонена кутия, на капака на която пише „АПОРТ”, виждам рядък вид халва. Лигите ми текват тутакси щом зървам малките влакнести топчета в пластмасовите форми и смигвам на Питбула. Той сигурно чува куркането на червата ми, защото кима разбиращо. Почукваме на вратата и молим бабата да ни позволи да ползваме уж телефона.

– Ако е градско, може. Двеста лева! – сочи ми тя надписа върху едно картонче.

– Толкова евтино! Не може да бъде! – правя се аз на интересна, но тя ме поглежда недружелюбно и потъва зад някаква врата, където подозирам, че се намира кенеф.

Навела съм се над масата и уж се готвя да набера някакъв номер, а всъщност се опитвам да докопам халвата с уста. Протегнала съм джуки като слонски хобот и тъкмо ми се струва, че успявам, когато тя се връща. Жицата на телефона е подозрително изпъната. Надявам се Питбула да залиса бабата, оная да не забележи, а мляскането ми да мине за телефонен разговор. Но халвата е още далеч от устата ми, а Питбула така нервнo се мести зад мен в опит да ме прикрие, че в един момент на мен ми прилява от бяс – всички тия каскади заради една бабишкера! Захапвам проклетия кабел със зъби в опит да го прегриза. Дърпам, дано го изтръгна. Боже, що за тъпотия! Прасвам слушалката в пода. Халвата е вече в устата ми, а кикимората почва да квичи, като че ли съм и задъвкала пенсията.

– Кажи на тая да млькне – казвам с пълна уста. Питбула я пипва за гушата.

Квиченето се превръща в хъркане. Колкото и странно да е, въпреки всичко не изгубвам апетит. Ега ти вкусотията! Докато преглъщам, Пит вече е извил шията на бабата така, че още сантиметър встрани и ще я счупи. Споглеждаме се. Кимам му с усмивка на омазаната си с шекер уста. Само си

lunk egy teljesen új hotel mellett. A komor tető felett fénylőn világít a GAZDAGSÁG felirat. A parkolóban nyitott ajtókkal és csomagtartóval egy csodaszép, narancssárga Lincoln manőverezik. Így kétszer akkorának néz ki. Az első pillanatban ez nekem nem tűnik furcsának. De az. Melyik sofőr tetetné magát sasnak a Lincolnjával éppen egy szálloda parkolója közepén? A bejáratnál, pontosan a fényárcád alatt, megjelenik egy gyönyörű szőke dáma hermelinkabátban és egy kisbabával, aki marabutollból készült, narancssárga köpenybe van burkolva. A köpeny hosszú, a vége leér a földre, de ez mintha a legkevésbé sem zavarná a nőt. Az egyik pillanatban mintha Niko vonásait látnám az arcán, a másikban CiccioLinéét, de nem sikerül rögzítenem őket. „Gyönyörű!” – suttogom Pit Bullnak, aki hozzám hasonlóan a száját tátja.

Elvárásolva megyünk el mellettük. Bemegyünk egy bejáraton. Kiderül, hogy bazár. A portásfülkében valami öregasszony köt egy rém undorító zöld fonalból. Iszonyú undorítóan néz ki, az előtt álló koszos asztalon viszont, a telefon mellett, egy kartondobozban, amelynek a tetején az AP-PORT felirat olvasható, egy ritka szultánkenyeréjfajtát látok. Abban a pillanatban, amint meglátom a műanyag formákban lévő, gyapjas golyókat, elkezd folyni a nyálam, és Pit Bullra kacsintok. Ő biztosan hallja a beleim korgását, mert megértően bólint. Bekopogunk az ajtón, és megkérjük az öregasszonyt, engedje meg, hogy használjuk a telefont.

– Ha városi beszélgetés, rendben. Kétszáz leva! – mutat a kartondarabra írt feliratra.

– Ilyen olcsó! Ez nem lehet! – tettem magam, de ő barátságatlanul néz rám, és eltűnik egy ajtó mögött, ahol azt gyanítom, hogy a budi van.

Ráhajoltam az asztalra, és úgy teszek, mintha tárcsázni akarnék valamilyen számot, de valójában megpróbálom a számmal elérni a szultánkenyeret. Előrenyújtom a bagólesőmet, mint egy elefántormányt, és már épp úgy tűnik, hogy sikerül, amikor az öregasszony visszajön. A telefon zsinórja gyanúsán feszül. Abban reménykedem, hogy Pit Bull elvonja a figyelmét, és nem veszi észre, a csámcsogásom pedig telefonbeszélgetésnek tűnik. De a szultánkenyer még messze van a számtól, Pit Bull pedig olyan idegesen helyezkedik mögöttem megpróbálva takarni engem, hogy egyszer csak előnt a düh – ennyi trükk egy vénasszony miatt! A fogammal ráharapok az átkozott telefonzsinórra, megkísérlem átrágni. Meghúzom, remélve, hogy kirántom. Istenem, micsoda marhaság! Odacsapom a kagylót a földre. A szultánkenyer már a számban van, a ronda szipirtyó pedig úgy kezd visítani, mintha a nyugdíját zabálnám föl.

– Mondd meg ennek, hogy hallgasson el – mondom tele szájjal. Pit Bull megragadja a torkát.

A visítás hörgéssé válik. Bármily furcsa, mindennek ellenére nem megy el az étvágyam. Nesze neked finomság! Amíg lenyelem, Pit már úgy kitekerte az öregasszony nyakát, hogy még egy centi oldalra és kitöri. Összenézünk. Bólintok neki, cukros számmal mosolyogva. Csak befogom a

запушвам ушите, да не чуя хрущенето, после посягам към следващото парче „АПОРТ”, като гледам да оставя малко и за Пит. Но както се знае, апортът никога не свършва, затова сядаме и ядем като побъркани.

10 юни

Всичко е ужасно посредствено! А като се замисля, преди беше само ужасно. Не знам кое е за предпочитане. Днес, докато обикалях пазара в търсене да купя нещо, видях на една сергия между зелето и репите самия стар Дявол, изложен за продан. Първо си глътнах езика от изненада, после разочарована реших да подмина. Но тъй като все пак си беше Дявол (личеше си по миризмата), а не някакъв симулакр, накрая взех че се върнах и го купих. При това на безценица.

Сега търпя мръсните му копита, бълхите му и всичките му гнусни навици, но поне съм спокойна, че е у мен, а не другаде и ще мога да се погрижа подобаващо за този изчезващ вид.

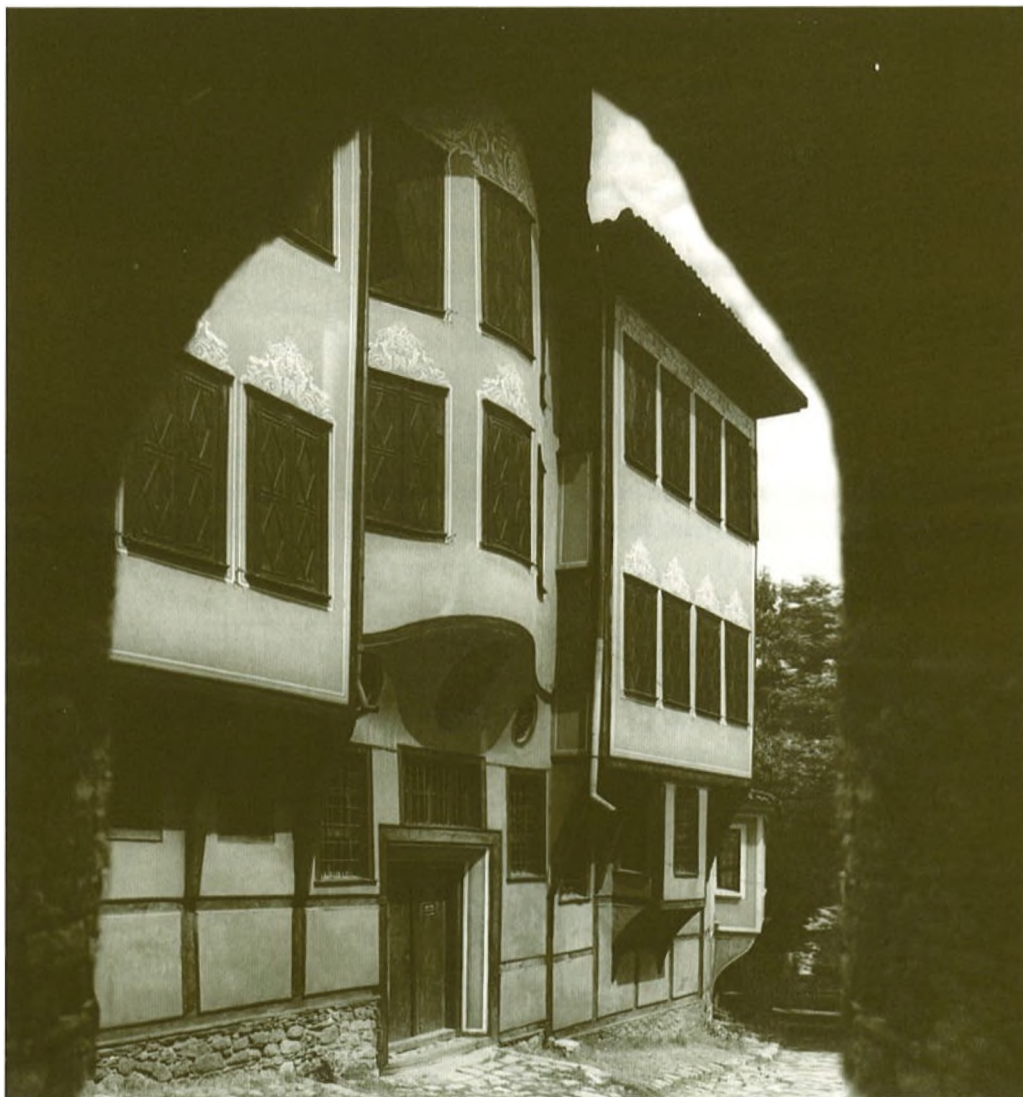
fülem, hogy ne halljam a ropogást, majd a következő darab APPORT-ért nyúlok, ügyelve, hogy hagyjak egy kicsit Pitnek is. De mint tudjuk, az apport soha nem fogy el, így leülünk és eszünk, mint az örültek.

Június 10.

Minden olyan rettentően közepszerű! És ahogy gondolkozni kezdek, régebben csak rettenetes volt. Nem tudom, melyik a jobb. Ma, amíg a piacot jártam, hogy vegyek valamit, az egyik asztalon a káposzta és a retek között magát az öreg Ördögöt láttam, ki volt téve eladásra. Először majd lenyeltem a nyelvem a meglepetéstől, majd elkeseredetten elhatároztam, hogy elmegyek mellette. De mivel mégiscsak Ördög volt (éreződött a szagán), nem csak egy gyenge utánczat, végül mégis visszamentem és megvettem. Ráadásul irtó olcsón.

Most tűröm a koszos patáit, a bolháit és az összes undorító szokását, de legalább nyugodt vagyok, hogy nálam van, és nem valahol máshol, és illően tudok gondoskodni erről a kiveszőben lévő fajról.

Genát Andrea fordítása

ЧАВДАР ЦЕНОВ*

ЩРАУСОВЕТЕ НА ВАЛС

„Мама умряла днес...” – така започваше може би последният разказ на Серафим Фотев, преди спиралата на задълбочаващото се неудовлетворение да го поеме, завърти и погълне. Ако „днес”, употребено в изречението, и „днес”, отнасящо се за деня, в който Фотев го употреби, си приличаха по мъртвешкия тен, то следващият вторник се оказа досущ като излязъл от реанимацията – едва кретащ, замаян, разнебитен от преживяното. Него вторник, февруарски и запомнящ се, Серафим Фотев завинаги отказа писането и стана друг човек. Започна да чете. То преди какво беше, попадне му някой текст подръка, а първата му работа е да хвърли един поглед връз публикуваното. Не, не стоеше там неговото име, и на неговата най-близка приятелка не стоеше. Бе този, дето го е писал, Серафим Фотев въобще не го познаваше. Защо тогава да го чете? Оня Серафимовото ще прочете ли? Не. Значи той Серафимовото няма да прочете, пък Серафим неговото да чете? Ааа, да си ги нямаме такива, хвърляше непочетеното и продължаваше да тропа по клавиатурата, да открива директории, да снажда файлове.

А след време като си помислеше, за какво ли е било всичко това? Пишеше, бришеше, на няколко пъти редакторите, тези смешни човечета, го бяха окуражили, най-близката приятелка му подари компютър и малко по малко Серафим Фотев се бе почувствал ако не като човек с мисия, то поне като един все още неразгърнал се талант. Смучеше цигара след цигара, пускаше кръгчета дим, кръгчетата се люшваха нагоре и аха-аха някое да се застопори като ореол над главата му. Обаче накрая си прочиташе написаното и обикновеното му се струваше тъй нищожно, тъй нескопосано, че му идеше да се гръмне. На всичкото отгоре, добре помнеше, вътре един смисъл – нямаше никакъв смисъл, и бързаше да свери впечатлението с най-близката приятелка, като предварително се оправдаваше:

* Четящата публика следи изявиите на младия белетрист Чавдар Ценов още от излизането на първата му книга – „Черно под ноктите” (1992). „Удавената риба” („съчинение”, както го определя самият автор), издадена от „Стигмати” през 1999, бе приета като следваща, още по-предизвикателна провокация към „средния” вкус. Критиците определят сборника „Щраусовете на Валс” (отново издадена от Стигмати през 2001 г.) като централно събитие в българската проза през годината.

CSAVDAR CENOV*

A KERINGŐ STRAUSSAI

„Anya ma meghalt...” – így kezdődött Szerafim Fotev talán utolsó elbeszélése, mielőtt a mélyülő elégedetlenség spirálja elkapta, megforgatta és elnyelte volna. Ha a mondatban használt „ma” és az arra a napra vonatkozó „ma”, amelyen Fotev használta, a halotti sápadtságban hasonlítottak egymásra, akkor a következő kedd teljesen olyan volt, mintha az intenzív osztályról jött volna ki – alig vonszolta magát, szédelgett, megroggyant az átélt dolgoktól. Azon a – februári és emlékezetes – kedden Szerafim Fotev örökre abbahagyta az írást és más ember lett. Elkezdett olvasni. Régebben nem így volt, ha a kezébe került valamilyen szöveg, első dolga az volt, hogy egy pillantást vessen az irományra. Nem, nem volt ott a neve, és a legjobb barátjának sem. De hiszen azt, aki írta, Szerafim Fotev egyáltalán nem is ismerte. Akkor minek olvassa? Amaz talán elolvassa Szerafimét? Nem. Tehát amaz nem olvassa el Szerafimét, de Szerafim olvassa el az övét? Ó, azt már nem, dobta félre az olvasatlan szöveget, és tovább verte a billentyűzetet, hogy könyvtárakat nyisson meg és hozzáférjen a fájlokhoz.

Egy idő után azon kezdett gondolkodni, minek is volt mindez? Írt, törölt, a szerkesztők, azok a mulatságos figurák, többször bátorították, a legjobb barátjának egy számítógépet ajándékozott neki, és Szerafim Fotev lassanként ha nem is elhivatott, de legalábbis olyan embernek érezte magát, akinek még nem bontakozott ki a tehetsége. Egyik cigarettát a másik után szívta, füstkarikákat eregetett, a karikák felfelé szálltak, és néha-néha az egyik szinte megmerevedett a feje fölött, mint egy glória. A végén azonban elolvasta, amit leírt, és általában annyira gyatrának, annyira zagyvának találta, hogy majdnem felrobbant. Ráadásul jól emlékezett rá, kellett benne lennie egy gondolatnak – nem volt semmi értelme, és rohant összevetni a benyomásait a legjobb barátjával, már jó előre mentegőzve:

* Az olvasóközönség az első könyvének – *Feketeség a köröm alatt* (1992) – megjelenése óta nyomon követi a fiatal író megnyilvánulásait. A *vízbe fulladt hal* című könyvét („fogalmazás”, ahogy maga a szerző klasszifikálta), amely 1999-ben jelent meg a Sztigmati kiadónál, úgy fogadták, mint a következő, még kihívóbb provokáció az „átlagizlés” ellen. A kritikusok a *Keringő Straussai* című gyűjteményes kötetét (amely szintén a Sztigmati kiadónál jelent meg 2001-ben) a bolgár próza 2001-es központi eseményének tekintik.

- Бе аз къде съм тръгнал, на гол тумбак пише чифтови!
 - Чифте! - срязваше го тя, преди дори да е прочела написаното. Къде ти от раз ще прочете, та тя също пишеше!

Да се чудиш просто за кого от ранна утрин Серафим Фотев включваше уиндоуса. За кого я пасианс разиграваше, я се залавяше с друга забавна игра и все не можеше да се донарадва колко просто е всичко: и да си поправи грешките, и да размести изреченията, дори основно да преконструира текста. Всичко вече бе въпрос на минути. Нямахме го някогашното тефере (тежък физически труд - бележка на компютъра), абзаците се прескачаха набързо - задъхани, фрагментарни. Като пътуване със самолет. София-Париж например. Качваш се в някакво мърляво февруарско утро на софийското летище, махмурлия си, не ти се яде, издъниш една мастика на екс (мастика, сутрин, на екс: простак - бел. комп.), хвърлиш два-три погледа през илюминатора и ето вече си в мерцедесно такси, върти те из нескончаеми серпантини, а отвсякъде Париж громоли. Обаче току-виж си се сепнал - а къде ти е бивша Югославия, къде пейзажът се променя стъпка по стъпка, от Цариброд до Сежана, спряла на лакът от Триест? Къде ти е Северна Италия и после Монблан, Анси, Лион и пр., къде са ти?

Нямахме ги, никъде не му бяха, февруарският ден се каканижеше напълно софийски. Мърляв, схлупен, никакво пътуване до Париж не се очертаваше, а вече бе десет часът. Ден - съборетина, смръщен и почернял, идеше му на Серафим Фотев да го вароса. Или пък да го мине с постно? Дъждът и вартата, и постното щеше отмие, дори и да теглеше отгоре им един валяк. Поне му беше хубаво да си представя някоя нашарена с ромбове сряда. Или петък, изпедепчан с резедав латекс. Тапетирана в розово неделя. Събота, обкована в ламперии...

На всичкото отгоре още от сутринта му се спеше. За кой ли път подхващаше историята за Един, стар негов познайник. Един, дето бил тръгнал на едно място, при едни хора, по една работа:

Един крачеше през пейзажа. Беше твърдо убеден, че няма да стигне, обаче крачеше. Залезът алеенеше далеч, иначе Един би покрачил и през него. Върху склона му се изпречи телефонна будка, влезе и навъртя. Оттам пък взеха че се обадиха:

- Ало.
- К'во четете?
- Кой да четете?
- К'во, а не кой!
- Що к'во?
- К'во що?
- Ей, ше ти дойда...
- Къде бе?!

- Mit is akarok én, fenn az ernyő, üres has!
 - Nincsen kas! - torkolta le a lány, még mielőtt elolvas-ta volna a leírtakat. Már csak nem olvassa el rögtön, hisz ő maga is ír!

Csak csodálkozni lehet rajta, minek kapcsolta be Szerafim Fotev kora reggeltől a Windows-t. Minek játszott pasiánszot, vagy minek feledkezett valami más szórakoztató játékba, és nem tudott betelni az örömmel, hogy milyen egyszerű minden: a hibák kijavítása, a mondatok áthelyezése, sőt még a szöveg teljes átalakítása is. Minden percek kérdése volt. Ez már nem az egykori enefem (nehéz fizikai munka - a számítógép megjegyzése), a bekezdések gyorsan ugrálnak ide-oda - lihegve, töredékesen. Mint egy repülőút. Szófia-Párizs például. Beszáll az ember egy nyomott februári reggelen a szófiai repülőtéren, másnapos, nem kíván enni, felhörpint egy masztikát egy hajtásra (masztika, reggel, egy hajtásra: bunkóság - a szg. megj.), kétszer-háromszor kinéz a gép ablakán, és máris egy Mercedes taxiban van, amely végtelen serpentineken kanyarog az emberrel, és mindenholon Párizs dübörög. De egyszer csak osszerezzen - hol a volt Jugoszlávia, hol változik a táj lépésről lépésre, Caribrod-tól a Sežannáig, amely egy karnyújtásnyira áll Trieszt-től. Hol van Észak-Olaszország, majd a Mont Blanc, Annecy, Lyon stb., hol van?

Nem volt, sehol sem volt, a februári nap teljesen szófiaiasan kárált. Nyomott és roskatag, semmilyen párizsi utazás sem volt kilátásban, pedig már tíz óra volt. Romhalmaz nap, komor és fekete, Szerafim Fotevnek kedve lett volna kimeszteni. Vagy fesse át vízfestékkel? Az eső a meszet is, a vízfestéket is lemosta volna, még ha hengerrel húzta volna is át őket. Legalább azt élvezte, hogy elképzelt egy rombuszokkal díszített szerdát. Vagy egy pénteket, amely rezedaszínű latex-festékkel mesterien ki van dolgozva. Rózsaszínre tapétázott vasárnap. Faburkolatú szombat...

Ráadásul reggel óta álmos volt. Hányadszor is kezdett hozzá régi ismerőse, Egyvalaki történetéhez. Egyvalaki, aki elindult egy bizonyos helyre, bizonyos emberekhez, egy bizonyos ügy miatt:

Egyvalaki a tájon át lépdelt. Teljesen biztos volt benne, hogy nem fog odaérni, de lépdelt. A naplemente messze vöröslött, különben Egyvalaki azon is keresztüllépdelt volna. A kaptatón egy telefonfülke magasodott elé, belépett és tárcsázott. Ott pedig beleszóltak:

- Halló!
- Mit olvas?
- Ki olvas?
- Mit, nem ki!
- Hogyhogy mit?
- Mit hogyhogy?
- Hé, neked megyek...
- Hol?!

Окачи слушалката на вилката, изкрачи склона и навърх поляната съзря слива. „Така си и знаех. Крива. Сега какво, да я отсека ли?”

То колко народ бил стигал до нея и нищо. Да я отсече сега, ще стигат до нея, ама няма да знаят, че точно там са стигнали и още по-нищо...

– Един пак стигна до кривата слива – побърза да позвъни на най-близката приятелката.

– Круша – непреклонен характер притежаваше тя. Сигурно ѝ прекъсваше вечното писане с неговите вечни позвънявания.

– Круша ли, защо пък круша? Нали – крива, слива?!

Ала-бала, тинтири-минтири, промърмори тя с подозрителен тон. Напоследък имала усещането, че Серафим прекалено много си задава въпроси. Задавал-незадавал, отговорите той не споделяше, опитваше се да разсейва подозренията с написано. Обаче и лицемерният Един, иначе широкоплещест, строен, с мустачки, да му се ненагледаш, все до дървото стигаше. Загрижен като природолюбител до дънера изглеждаше, а всъщност охотно каил би станал с всяко настояване за по-драстични действия: брадва да извади, трески да се разхвърчат. Явно му беше любимо. Такъв тип поведение напомняше вихрещата се допреди време литературна дискусия. Един, друг Един, бе написал, че завижда на реките – имали си път. Морето само се вълнувало. Друг, друг Друг, му отговори, че пътят на всички реки свършва в морето. Забележително! Сетне се размениха псувни и плесници като вид ръкопляскания...

Бе майната им, паметници неръкотворни, да не се е оженил за тях, успокояваше се Серафим. Такова време настана, да се занимава човек с писане се превърна в ялова работа. Не само че не се плащаше, но и никои никого не четеше. Макар че какво означаваше „да се занимава човек с писане”? То ако беше за въпрос, всички се занимаваха с писане. Чинovníчката от данъчното също. Е, за разлика от останалите писатели, нейните творби се радваха на всеобщо внимание. При това добре ѝ плащаха. Обаче пък, щом ги прочетеше, човек проумяваше, че тя самата в никакъв случай не може да е чела онуй, което е написала. Всъщност май точно там се намираще сърцевината на проблема – всички пишеха, затуй никои не четеше. Липсваше и патриотизъм, нямаха ли си български вицове, та разиграваха съветския: „чукча писател, чукча не читател”?!

Нелепа ситуация, а да си част от нея – мъка и за теб, и за най-близката ти приятелка. От една страна, никои не четеше, от друга, и Сульо, и Пульо все досаждаха с въпроси – това чел ли си, онова чел ли си? Та не им ли се е случвало катаджия да размаха пред зора им слънчоглед. Тъкмо и Сульо, и Пульо са си профучали на червено, размазали са двама-трима пешеходци, на всичкото отгоре някакъв ръб с фолксваген непрекъснато ги засича. Бе дали да не му

Felakasztotta a kagylót a helyére, fellépdelt az emelkedőn, és a rét közepén meglátott egy szilvafát... „Tudtam. Görbe. Most mi legyen, kivágjam?”

Mennyien juthattak el hozzá és semmi. Ha most kivágom, eljutnak hozzá, de nem fogják tudni, hogy éppen oda jutottak, és még inkább semmi...

– Egyvalaki megint elért oda, ahol a part szaladt – sietett felhívni a legjobb barátját.

– Szakadt – a lánynak megátalkodott természete volt. Biztosan az örökös írását zavarta meg az örökös telefonálásával.

– Szakadt? Miért pont szakadt? Szalad a part, nemde?!

Blabla, handabanda, mormogta a lány gyanakvó hangon. Az utóbbi időben az volt az érzése, hogy Szerafim túl sok kérdést tesz fel magának. Ha feltett magának, ha nem, a válaszokat nem mondta el, a leírtakkal próbálta eloszlatni a gyanút. Azonban a képmutató Egyvalaki is, aki egyébként széles vállú, magas, bajszos, nem tud az ember betelni vele, mindig a fáig ért el. Olyan volt, mint egy aggódó természetrajongó a fatönk mellett, pedig voltaképpen szívesen hajlott volna bármilyen drasztikusabb lépésre buzdítani: hogy vegyen elő egy fejszét, repkedjen a forgács. Nyilván a kedvence volt. Az ilyenfajta viselkedés a régebben dúló irodalmi vitákra emlékeztette. Egyvalaki, egy másik Egyvalaki, azt írta, hogy irigylis a folyókat – mert van útjuk. A tenger csak hullámszik. Másvalaki, egy másik Másvalaki, azt felelte neki, hogy minden folyó útja a tengerbe torkollik. Figyelemreméltó! Később káromkodásokat és pofonokat váltottak, mintha tapsolnának...

A fenébe velük, nem ércnél maradandó, nem vette el őket feleségül, nyugtatta magát Szerafim. Olyan idők járnak, hogy meddő dologgá vált, hogy az ember írással foglalkozzon. Nemcsak hogy nem fizettek, de még el sem olvasták. Bár mit jelent az, hogy „az ember írással foglalkozzon”? Ha arról van szó, mindenki foglalkozik írással. Az adóhivatali tisztviselő is. Nos, a többi íróval ellentétben, az ő művei általános érdeklődésnek örvendenek. Emellett jól is fizetnek neki. De amikor az ember elolvassa, rájön, hogy ő maga semmi esetre sem olvashatta el azt, amit leírt. Tulajdonképpen ebben állt a probléma lényege – mindenki írt, ezért senki sem olvasott. Hiányzott a patriotizmus is, nincsenek tán bolgár viccek, hogy szovjeteket meséltek: „a csukcs író, a csukcs nem olvasó”?!

Ostoba helyzet, és hogy a részese légy – kín számodra, és a legjobb barátjának számára is. Egyrészt senki nem olvasott, másrészt boldog-boldogtalan kérdésekkel szekíroz – ezt olvastad-e, azt olvastad-e? Nem történt még meg velük, hogy a rendőr napraforgóval integetett a szemük előtt. Éppen Boldog és Boldogtalan azok, akik áthajtottak a piroson, elütöttek két-három gyalogost, ráadásul egy barom egy Volkswagennel állandóan eléjük vág. Nem kéne kicsinálni

сменят физиономията, мислят си те и хоп – някаква си там униформена старшинка строго се надвесва над прозореца: „Бе вие закона чели ли сте? Къде там пише, че може да газите тогоз-оногоз?” „Ми таквоз – смотолевят спульовците, а пред очите им никнат и се прескачат незабравимите мигове, прекарани в законодателната комисия, – ние сме го писали...”

Разбира се, занимавайки се с аранжиране на думи, Серафим Фотев отдавна бе проникнал в относителността на нещата. А там, в относителността на нещата, съществуваша цели области, където самото писане клонеше към нулата. Човек лесно можеше да се убеди в подобно твърдение, достатъчно бе да си спомни кога за последен път е получавал писмо. Не имейл, не циркуляр, не съобщение, не призив, а гъсто изписани листове, предназначени лично за него. В други измерения пък не само продължаваше да се чете, нещо повече, четенето бе достигнало точката на кипенето. За справка служеха сутрешните тролеи. В тях пътуваха главно разтворени вестници. В началото, маскирани като граждани, вестниците се качваха, блъскаха, дупчеха си билетчетата, миг по-сетне те се разтваряха и край, гражданите изчезваха. Веднъж една колежка на Серафим Фотев, редовно ползваща превозните средства под формата на разтворен вестник, вдигна глава от обяда си и съвсем сериозно ги попита: „Бе четохте ли, че Хитлер е умрял 86-а година?” Тонът ѝ бе такъв, сякаш не попита „четохте ли”, а „разбрахте ли”, че е умрял тогава. Присъстващите млъкнаха в недоумение, тя се полюбува на невежеството им и преди да се върне към таратора, безпрекословно добави: „И бил жена!”...

Ха, да видиш ти читателка! Такава като срещнеш, ръцете тутакси те досърбяват да пишеш. По цели нощи да не спиш и да се заканваш: „Ах, утре като пушна компютъра!” То и затова в мърлявия февруарски ден на Серафим Фотев така му се спеше. Цяла нощ се бе заканвал, ала напусто, вторникът изсмука до капка перченето му, все по-пуст му изглеждаше екранът, вдърви се пред него и стана да се поразкърши. Дръпна пердетата. Снежец погръскваше с вялото желание да избели чернилката. От прозореца се виждаше сградата на радиото. Онази – хармониката. Дето най-долу е най-тясна, а най-горе –най-широка. Още като дете му минаваше през акъла, а напоследък съвсем повярва – сградата бе направена така нарочно, за да я скатават и прибират вечер. Да не я откраднат разбойниците.

Серафим може да не четеше, но радио все пак слушаше, чуваше как този крадял телефонни импулси, онзи откъмвал ефирно време, трети опитвал да се намести в чужди честоти. Дали пък в настаналия див и всеобщ мерак за собственост някой мутръо нямаше да се възползва от така удобното скатаване на хармониката? Серафим помнеше времената, когато нямаше уокмени, а жайдата за музика бе неподобаващо силна. Тогава разни тарихати се

аз arcát? – gondolják magukban, és hopp – egy egyenruhás törzsőrmesterecske szigorú tekintettel hajol be az ablakon: „Hé, maguk nem olvasták a törvényt? Hol van az leírva, hogy elgázolhatnak bárkit?” „Hát, izé – motyogja Boldog és Boldogtalan, és a szemük előtt feltűnnek és táncolnak a törvényhozó bizottságban eltöltött felejthetetlen pillanatok, – mi írtuk...”

Természetesen, a szavak hangszerelésével való foglalkozás közben Szerafim Fotev már régen behatolt a dolgok viszonylagosságába. És ott, a dolgok viszonylagosságában teljes területek voltak, ahol maga az írás a nullába hajlott. Az ember könnyen meggyőződhetett egy ilyen állításról, elég volt felidéznie, mikor kapott utoljára levelet. Nem e-mailt, nem körlevelet, nem SMS-t, nem felszólítást, hanem sűrűn teleírt lapokat, amelyek személyesen neki szóltak. Más dimenzióban azonban nemcsak folyt az olvasás, hanem úgyszólván elérte a forráspontját. Információként a reggeli trolik szolgáltak. Rajtuk főként kinyitott újságok utaztak. Először, utasoknak álcázva felszálltak az újságok, lökdösődtek, kilyukasztották a jegyeiket, majd egy pillanattal később kinyíltak, és vége, az utasok eltűntek. Egyszer Szerafim Fotev egyik kolléganője, aki rendszeresen nyitott újság alakjában használta a közlekedési eszközöket, felemelte a fejét ebéd közben, és teljesen komolyan megkérdezte őket: „Hát azt olvastátok, hogy Hitler 86-ban halt meg?” A hangja olyan volt, mintha nem azt kérdezné „olvastátok-e”, hanem „tudtátok-e”, hogy akkor halt meg. A jelenlévők tanácstalanul hallgattak, ő élvezte egy kicsit a tudatlanságukat, és mielőtt visszatért volna az uborkaleveshez, talányosan hozzátette: „És állítólag nő volt!...”

Na ez aztán az olvasó! Amikor ilyennel találkozol, a kezed rögtön viszketni kezd, hogy írj. Éjszakákon át nem alszol és fogadkozol: „Na, holnap aztán bekapcsolom a számítógépet!” Éppen ezért volt olyan álmos Szerafim Fotev a borús februári reggelen. Egész éjjel fogadkozott, de hiába, a kedd az utolsó cseppig kiszívta hetvenkedését, a képernyő egyre üresebb tűnt, ültében megmerevedtek a tagjai, és felállt, hogy megmozgassa őket. Elhúzta a függönyt. Apró hópelyhek hulldogáltak azzal a lanyha céllal, hogy kifehéítsék a feketeséget. Az ablakból látszott a rádió épülete. Az a harmonikaformájú. Amelyik legalul a legkeskenyebb, legfelül pedig a legszélesebb. Már gyerekkorában eszébe jutott, az utóbbi időben viszont teljesen el is hitte, hogy készakarva csinálták így az épületet, este ösz-zecsukják és elpakolják. Hogy el ne lopják a rablók.

Szerafim lehet, hogy nem olvasott, de rádiót hallgatott, hallotta, hogy az egyik telefonimpulzusokat lop, a másik ellopta az adásidőt, a harmadik idegen hullámhosszakra próbált rátelepedni. A kialakult vad és általános tulajdonlási kedvben egy maffiózó nem fogja-e kihasználni a harmonika oly kényelmes elrejtését? Szerafim emlékezett azokra az időkre, amikor nem volt walkman, a zene utáni vágy viszont rettentő nagy volt. Akkoriban különböző csirkefogók mász-

моткаха по улиците с прилепени до ушите си въефове, а звукът на въефове – надупен до последно. Сега му се стори съвсем реална опасността в някое катастрофично утро да види как мутръто гила, прилепил до ухото си сградата на радиото. Ще оглушее малко и голямо от вселенска тишина и както бе забравило да чете, ще забрави и да слуша. Как мутръто ще повдигне сградата на радиото, можеше да го попита някой. Ами как... С очи, разбира се. Човешкото око е ненаситно.

Пък като си помислеше, един подобен край на всичко, което от години се търкаля пред очите на всинца им, един подобен край с отмъкване сградата на радиото безспорно беше злощастен, но пък – закономерен и ефектен. Върви си мутръто по „Витошка“, къде не можеш да се разминеш, къде и той сега със сградата до ухото си. Представяше си го Серафим Фотев, много добре си го представяше, само не можеше да разбере нямаше ли да му е малко силен звукът? Не беше ли чел, че както прекалено тихото не чуваме, така и прекалено силното. Не беше чел мутръто. Не знаеше, че всуе му се ще да свие сградата на радиото...

Макар че, стресна се Серафим, защо ли е толкова тихо, да не би пък... Тя, сградата, кафнееше сред снежинките в прозореца, на мястото си беше, но знае ли човек. Включи бързо апарата: дънеха, по радиото дънеха най-познатата музика. Успокои се, така се успокои, но и така се заслуша, че краката му някак сами го понесоха по паркета, лек и ефирен щеше да бъде танцът, звънна по телефона, покани приятелката, ала тя остана непреклонна, хванала го бе най-сетне, че не пише:

– Какво става при тебе? Защо не пишеш? Каква е тази музика?

– Шцраусовете, бе, шцраусовете на Валс – опита се да ѝ припомни нещо отдавна прочетено.

– Моля? – не можеше да разбере тя.

Не желаше да идва, не желаше да танцува. Паркетът бе лъснат чрез всекидневния му маршрут: от прозореца до компютъра, от компютъра до прозореца. Паркетът и музиката сами щяха да разиграят краката им, на картата синееше Дунав, колко му бе да се завъртят, да зарежат всичко и да танцуват. Не дойде най-близката приятелка. Скара му се полупрезрително и тресна слушалката. Тогава... Тогава у Серафим Фотев „нещо се пречупи“, както би се изразил самият той, докато пишеше. Пречупи ли се, отприщи ли се или отговорът на въпросите, които си задаваше в последно време, пристигна с гръм като „Радечки“, във всеки случай Фотев припряно изключи компютъра и отиде в библиотеката. В народната. В читалня номер едно. Дълго не успяваха да разберат какво точно иска от тях, обясняваха му, че тук не публикуват, не издават нищо, нямат писални, имат читални и прочее. Когато най-после проумяха, че той бе дошъл да чете, смаяно млъкнаха. Решиха, че едва ли ще повтори. Тепърва

káltak az utcán fülükhez tapasztott nagy zsjebrádiókkal, és a zsjebrádióknak teljesen fel volt tekerve a hangja. Most teljesen valószínűnek rémlett annak a veszélye, hogy egy végzetes reggelen a maffiózót a rádió épületét fülére tapasztva látja császkalni. Mindenki meg fog süketülni a világmindenség csendjétől, és ahogyan elfelejtett olvasni, el fog felejtteni hallgatni is. Hogy fogja a maffiózó felemelni a rádió épületét, kérdezhetette volna tőle valaki. Hát hogy... A szemével, természetesen. Az emberi szem telhetetlen.

Ahogyan erre gondolt, ilyen befejezésére mindannak, ami évek óta csetlik-botlik mindannyiuk szeme előtt, egy ilyen vég a rádió épületének elhurcolásával kétségtelenül szerencsétlen, viszont törvényszerű és hatásos. Megy a maffiózó a Vitosa sugárúton, ahol egyébként sem lehet elférni, és most még ő is, a fülén az épülettel. Elképzelni nagyon jól elképzelte Szerafim Fotev, csak azt nem tudta, nem lesz-e egy kicsit erős a hang. Hiszen olvasta, hogy ahogy a túl halkat nem halljuk, úgy a túl hangosat sem. A maffiózó biztosan nem olvasta. Nem tudja, hogy hiába próbálná elemelni a rádió épületét...

Bár, rezzent össze Szerafim, mi ez a nagy csönd, csak nem... Az épület ott barnállott a hópolyhek között az ablakban, a helyén volt, de sose lehet tudni. Gyorsan bekapcsolta a készüléket: üvöltött, a rádióban üvöltött a legismertebb zene. Megnyugodott, annyira megnyugodott, de annyira bele is feledkezett, hogy a lába magától elindult a parketán, könnyű és légies lett volna a tánc, telefonált egyet, meghívta a barátját, ő azonban hajthatatlan maradt, rajtakapta végre, hogy nem ír:

– Mi van nálad? Miért nem írsz? Mi ez a zene?

– A Straussok, a Keringő Straussai – próbált meg felidézni valamit, amit régen olvasott.

– Tessék? – értetlenkedett a lány.

Nem óhajtott eljönni, nem óhajtott táncolni. A parketta kifényesedett a mindennapi útvonalán: az ablaktól a számítógépig, a számítógéptől az ablakig. A parketta és a zene magától táncba vitte volna a lábát, a térképen a Duna kékllett, miből állt volna, hogy forogni kezdjenek, félbehagyjanak mindent és táncoljanak. Nem jött el a legjobb barátja. A lány enyhe megvetéssel leszidta, és lecsapta a kagylót. És akkor... Akkor Szerafim Fotevben „valami elpattant“, ahogy ő maga fejezte volna ki magát, amikor még írt. Vagy elpattant, vagy kinyílt, vagy egy dőrejjel, mint a Radetzky-induló, megérkezett a válasz a kérdésekre, amelyeket az utóbbi időben feltett magának, Fotev mindenesetre sietősen kikapcsolta a számítógépet, és elment a könyvtárba. A nemzetibe. Az egyes számú olvasóterembe. Sokáig nem értették meg, pontosan mit is akar tőlük, magyarázták neki, hogy itt nem jelentenek meg, nem adnak ki semmit, nincsenek írótermeik, csak olvasótermeik stb. Amikor végül felfogták, hogy olvasni jött, elképedve hallgattak el. Úgy gondolták,

щяха да се запознаят с волевата му натура. Все пак го настаняха в абсолютно празната читалня и му връчиха поисканата книга – „Кражбите на века”. В първия момент на Серафим му се прищя да избяга, толкова плашещо се оказа разтварянето на кориците, дебелият пласт от страници, затворени между тях. Но само в първия момент, после жадно загълта редовете, февруарският ден излезе от читалнята на пръсти, втурна се да бяга и бързо остана далеч надире... Докато Серафим Фотев се усети, бе прехвърлил купища книги. Имаше мигове, в които неистово му се приписваше, ала стисваше зъби и успяваше да удържи вътрешните си напъни. Знаеше, че цигари и писане се отказват рязко, изведнъж, в гръб трябва да ги изненадаш. И да не посягаш повече. Посегнеш ли – отиде та се не видя. А не биваше, бе станал читател. Съвестен, проникновен, добронамерен. Един от малцината живи. Повечето продължаваха да пишат, а малцината едва намогваха да ги изчитат. Прочу се Серафим Фотев. От ранна утрин зазвъняваше телефонът: може ли да прочетете това, може ли онова. Може, защо да не може, ама чакайте първо да иде до библиотеките: до народната, до столичната, до нейния клон на улица „Сердика”. Да овършее „Славейков”. До радиото (то засега си кафенееше на мястото) да прескочи, канеха го да говори за една книга. Само той бил я чел. На текстовете на приятелката си да обърне внимание. Напоследък тя му се обаждаше с нарастваща неувереност в гласа, звучеше някак подплашено. Нали виждаше какво става с него. Залиняваше нейното писане. Може би бе започнала да си задава въпроси. Може би бе решила да го последва в ежедневните му маршрути. Нещо повече, дори да започне... да чете. Започне ли да чете, ако не друго, поне няма да пише. А единственото, в което Серафим Фотев се убеди, откакто стана друг човек, беше, че колкото повече народ спре да се занимава с писане, толкова повече проблемът с четенето ще изчезва от само себе си.

– Или не е така? – щеше му се да попита най-близката си приятелка.

hogy ez aligha ismétlődik meg. Még csak most kezdtek megismerkedni akaratos természetével. Mindamellet bevitték a teljesen üres olvasóterembe, és a kezébe adták a kért könyvet – *Az évszázad lopásai-t*. Az első pillanatban Szerafimnak kedve lett volna elmenekülni, annyira ijesztően hatott a fedél kinyitása, a fedőlapok közé zárt vaskos oldalkötet. De csak az első pillanatban, utána szomjazva kezdte nyelni a sorokat, a februári nap lábujjhegyen kiment az olvasóteremből, elkezdett rohanni, és hamarosan messze mögötte maradt... Amire Szerafim Fotev feleszmélt, már több kupac könyvet átnézett. Voltak pillanatok, amikor iszonyatosan szeretett volna írni, de összeszorította a fogát, és sikerült visszafognia a belső kényszerét. Tudta, hogy a cigarettáról és az írásról csak hirtelen lehet leszokni, egyszerre, hátulról kell meglepni őket. És többet nem szabad hozzájuk nyúlni. Ha hozzájuk nyúlsz – vége, a kutyafáját. De nem szabadott, olvasó lett. Lelkiismeretes, elmélyült, megértő. A kevés élők egyike. A többség folytatta az írást, és a kevesek alig bírták végigolvasni. Szerafim Fotev híres lett. Kora reggeltől csörgött a telefon: el tudná-e olvasni ezt, el tudná-e olvasni azt. El, miért ne, csak várjanak, amíg elmegy a könyvtárba; a nemzetibe, a fővárosiba, a saját fiókkönyvtárba a Szerdika utcán. Amíg bejárja a Szlavejkov teret. Hogy átugorjon a rádióhoz (amely egyelőre ott barnállott a helyén), meghívták, hogy beszéljen egy könyvről. Állítólag csak ő olvasta. Hogy tanulmányozza a barátnője szövegeit. Az utóbbi időben a lány többször felhívta egyre növekvő bizonytalansággal a hangjában, valahogy riadtnak tűnt. Hissen látta, mi történik a férfival. A lány írásai egyre vérszegenyebbek lettek. Lehet, hogy elkezdett kérdéseket feltenni magának. Lehet, hogy elhatározta, követi a férfit mindennapi útjain. Mi több, hogy elkezd... olvasni. Ha elkezd olvasni, ha más nem, legalább írni nem fog. És az egyetlen dolog, amiről Szerafim Fotev meggyőződött, amióta más ember lett, az volt, hogy minél többen hagynak fel az írással, annál inkább magától el fog tűnni az olvasás problémája.

– Vagy nem így van? – szerette volna megkérdezni a legjobb barátnőjét.

Fordította Genát Andrea

АЛЕК ПОПОВ*

МИСИЯ ЛОНДОН

(Откъс от романа)

Тази история е изцяло продукт на въображението на автора. Всяка прилика с действителни лица и събития е случайна.

1.

– Екселенц! – възкликна Робърт Зиблинг още от прага. – Не мога да ви опиша колко поласкан се чувствам от тази покана!

Изпълнителният директор на Famous Connections пое бледата ръка на посланика и здраво я стисна. Беше среден на ръст, малко над четиридесетте, с буйна червеникава коса. Модни тесни очила с жълти стъкла минаваха през лицето му. Носеше строго едноредно сако, закопчано чак до врата му като куртка.

– Заповядайте – рече вдървено Варадин и кимна към тежката кожена гарнитура, изпълнила предната половина на кабинета му.

Той изчака Таня Вандова да сервира чай на госта и поде предпазливо:

– Получих отлични препоръки за вашата агенция от Дийн Карвър.

– О, да! – кимна енергично Зиблинг. – Той е наш редовен клиент. Много оригинален човек. Неуморим фантазьор!...

Варадин премигна учудено.

– Мистър Карвър сподели, че вашата агенция разполага с контакти на най-високо равнище – продължи колебливо той. – Няма да скрия, че това силно ме заинтригува. Виждате ли, моите контакти са предимно официални, което налага редица ограничения... Разбирате, нали?

– О, да... – закима Зиблинг.

* Алек Попов е роден в София през 1966 г. Наумил си да стане писател по времето на социализма, но желанието му се сбъднало при следващия обществен строй. Вече не било голяма работа да си писател, той обаче продължавал упорито да пише историите си. Написал следните книги: "Другата смърт", "Мръсни сънища", "Игра на магии", "Зелевият цикъл", "Пътят към Сиракуза" и т.н. Сагата "Зелевият цикъл", наред с разказа "Метаболитните хора", става един от знаците на източноевропейската културна идентичност, с която авторът по необясними причини не иска да се раздели. Или не може... Публикуваният откъс е от романа "Мисия Лондон", 2001 г.

ALEK POPOV*

LONDONI KÜLDETÉS

(részlet a regényből)

Ez a történet teljes egészében a képzelet szüleménye. Bármilyen hasonlóság valódi személyekkel a véletlen műve.

1.

– Excellenciás uram! – rikkantotta Robert Sibling már a küszöbről. – El sem tudom mondani, mennyire megtisztelő számomra az Ön meghívása.

A Famous Connections Kft. ügyvezető igazgatója megmarkolta a nagykövet fakó kezét és erőteljesen megszorította. A középtermetű, jó negyvenes férfi fejét sűrű, rőt hajzat borította, arcát divatos, sárga üvegű, keskeny keretes szemüveg osztotta ketté. Merev, egysoros zakót viselt, nyakig begombolva, mint egy egyenruhát.

– Parancsoljon – kínálta helytel szárazon Varadin, s fejével az iroda első felét kitöltő súlyos bőrgarnitúra felé bökött.

Megvárta, míg Tanja Vandova kitölti a teát a vendégnek, majd óvatosan belevágott:

– Dean Carvertől kitűnő ajánlást kaptam az ügynökségeről.

– Ó, igen! – helyeselt buzgón Sibling. – Ő állandó ügyfelünk. Rendkívül eredeti személyiség. Javíthatatlan ábrándozó. Varadin meglepetten pislogott.

– Mr. Carver elmondta, hogy az önök ügynöksége a legmagasabb körökkel tart fenn kapcsolatot – folytatta bizonytalanul. – Nem titkolom, ez meglehetősen felkeltette az érdeklődésemet. Tudja, az én kapcsolataim túlnyomórészt hivatalosak, ami bizonyos fokig behatárolja a lehetőségeimet. Ugye érti, mire gondolok?

– Ó, hogyne... – bölintott Sibling.

* Алек Попов – 1966-ban született Szófiában. Már a szocializmus idején írónak készült, de vágya csak az azt követő társadalmi rendben vált valóra. Már nem nagy dolog, hogy valaki író, ő azonban továbbra is kitartóan írja kis történeteit. A következő könyvek szerzője: *A másik halál*, *Mocskos álmok*, *Mágiajátékok*, *A káposztaciklus*, *A siracusai út* stb. *A káposztaciklus*, valamint a *Metabolitikus emberek* című elbeszélése a kelet-európai kulturális identitás jelképévé válik, amelyről az író *megmagyarázhatatlan okok miatt nem akar megválni. Vagy nem tud...* Az itt közölt részlet a *Londoni küldetés* című regényéből való.

– Възможността за един по-неформален стил на общуване винаги ме е привличала – допълни посланикът. – Понякога тези връзки може да се окажат много по-плодотворни от официалните...

– Така си е – съгласи се Зиблинг и попита лукаво: – А в каква сфера по-точно са вашите интереси?

– Моля?

– Нашите контакти са твърде широки – подхвана Зиблинг.

– Затова са групирани в различни категории. Например звездите от шоубизнеса: Спайс Гърлс, Елтън Джон, Бой Джордж, Мистър Бийн, Бени Хил.

– Чакайте! – прекъсна го Варадин. – Бени Хил не е ли умрял?

Зиблинг го изгледа стъписано, сякаш искаше да каже: „И какво от това?“

– Извинете... – сконфузи се Варадин.

– Аристократите, разбира се, са в друга обширна категория – продължи Зиблинг, – както и политиците: лейди Тачър, Горби. Имаме също така някои много ефектни контакти по католическа линия.

– Във връзка сте с лейди Тачър? – попита Варадин, тръпнеш от респект.

– Постоянно! – възкликна Зиблинг. – Знаете ли, тя е изключително търсена жена. Такъв стил, такава желязна ръка!

– Не се и съмнявам.

– Графикът ѝ е запълнен до дупка – бързо продължи той.

– Естествено винаги може да се намери пролука, но все пак предимство имат постоянните ангажименти.

– Предполагам, че това не е евтини? – Варадин примижа, изплашен от собствената си дързост.

– Добрите инвестиции никога не са евтини! -- поклати глава Зиблинг. – Какво да си кривим душата: тези неща остават за цял живот!

– Така е – кимна свенливо Варадин. – И все пак колко?

– Драги мой, та това не са ви марули в супермаркета! – скара му се закачливо Зиблинг. – Зависи преди всичко от характера на ангажимента. Както и от продължителността му: час, два, цяла вечер. Личността на клиента също не е без значение. Изобщо всяка оферта е индивидуална.

– Разбирам – кимна посланикът.

– Вижте, ние не искаме да печелим от хаотични, мимолетни връзки! – поде вдъхновено Зиблинг. – Когато изграждаме даден контакт, винаги се стараем да гледаме в перспектива. Затова връзките, установени с наша помощ, обикновено са стабилни и траят дълго. Понякога с години.

– Впечатляващо – прошепна Варадин.

– И така, лейди Тачър?

– Всъщност не – рече посланикът. – Става дума за двореца.

– Аха, значи двореца – кимна Зиблинг. – Какво пък, ние често работим с тях.

– Mindig is vonzott, hogy kötetlenebb viszonyokat építsek ki – tette hozzá a nagykövet. – Bizonyos esetekben az ilyen kapcsolatok sokkal termékenyebbek lehetnek, mint a hivatalosak...

– Ez így igaz – helyeselt Sibling, és hamiskásan rákérdezett: – És közelebről melyik réteg iránt érdeklődik?

– Tessék?

– Kapcsolataink rendkívül széleskörűek – magyarázta Sibling. – Éppen ezért különböző kategóriákba soroljuk őket. Itt vannak például a showbiznisz kiválóságai: Spice Girls, Elton John, Boy George, Mr Bean, Benny Hill.

– Egy pillanat! – szakította félbe Vарадин. – De hiszen Benny Hill már meghalt, nem?

Sibling megrökönyödötten nézett rá, mintha azt akarná mondani: „Na és?“

– Bocsásson meg... – mormolta zavartan Vарадин.

– Az arisztokraták természetesen egy másik, igen tág kategóriát alkotnak – folytatta Sibling. – A politikusok szintűgy: Lady Thatcher, Gorbi. Katolikus vonalon is van néhány meglehetősen hatékony kapcsolatunk.

– Kapcsolatban állnak Lady Thatcherrel? – kérdezte Vарадин az áhítattól elhaló hangon.

– Folyamatosan! – kiáltott fel Sibling. – Tudja, ő rendkívül keresett asszony. Micsoda stílus, micsoda vaskéz!

– Efelől semmi kétségem.

– A napirendje az utolsó percig be van táblázva – tette hozzá gyorsan. – Természetesen mindig akadhat egy kis hézag, de az állandó elfoglaltságoké az elsőbbség.

– Feltételezem, ez nem olcsó multság? – hunyorított Vарадин, megrettenve saját merészségétől.

– A jó befektetés soha nem olcsó! – csóválta a fejét Sibling. – Minek is áltatnánk magunkat: vannak dolgok, amik egy életre szólnak!

– Ez kétségtelen – bólintott szemérmesen Vарадин. – És mégis mennyi?

– Drága uram, ez nem fejes saláta a sarki ábécében! – dorgálta meg tréfásán Sibling. – Minden a szolgáltatás jellegén múlik, és persze az időtartamán: egy óra, kettő, egy egész este. Az ügyfél személye sem lényegtelen. Egy szóval: minden ajánlat egyedi.

– Értem – bólintott a nagykövet.

– Nézze, mi nem akarunk zavaros, tisztavirág-életű nexusokból meggazdagodni – kezdte rá illetetlen Sibling. – Mi mindig távlatokban gondolkodunk, amikor belekezdünk egy kapcsolat kiépítésébe. Éppen ezért a mi közvetítésünkkel létrehozott viszonyok általában biztosak és hosszú távra szólnak. Néha éveken át is eltartanak.

– Lenyűgöző – suttogta Vарадин.

– Szóval, Lady Thatcher?

– Tulajdonképpen nem – mondta a nagykövet. – Az udvarról lenne szó.

– Aha, szóval az udvar – bólintott Sibling. – Nos, mi gyakran dolgozunk velük.

– Организираме благотворителен концерт – поде скромно Варадин – и бихме желали Нейно Величество да ни удостои с присъствието си.

– Нейно Величество? – повдигна вежди Зиблинг.

– Именно!

– Интересен избор – той сплете замислено пръстите на ръцете си, – дързък. Може да се уреди, разбира се, не че не може. Обаче този концерт малко ме смущава. Какво точно имате предвид?

– Ами благотворителен концерт, нали разбирате – обърка се посланикът. – В полза на българските сираци.

– Сираци? – разтревожи се Зиблинг. – Имате предвид малолетни...

– Ммм, да – кимна посланикът видимо затруднен. – Предполагам, някъде до 18 години...

– Не мога да им позволя да участват в спектакъла! – възрази енергично Зиблинг.

– Няма да участват, разбира се! – съгласи се посланикът.

– Нали са в България. Вижте, това е само поводът... Искаме да съберем най-отбрана публика. Висшето общество, така да се каже.

– Аха – кимна Зиблинг успокоен. – Добре. Имаме известен опит с мероприятия от такъв характер. Очертава се като твърде амбициозен проект.

– Така е – потвърди Варадин.

– Ще трябва да разработим предварителен сценарий – рече Зиблинг. – Имаме си специален човек, който се занимава с това. Ще ви се обади в най-скоро време. Казва се Томас Мънроу.

„Това се казва делови подход”, рече си Варадин.

Робърт Зиблинг напусна кабинета в приповдигнато настроение. Той дори подхвърли някаква закачка на Таня Вандова, която му се стори твърде угрижена.

Варадин реши, че трябва да се възползва от този кратък момент на частично удовлетворение (удовлетворението никога не беше пълно, затова пък траеше кратко) и да се опита да уреди някои семейни дела, зарязани в бързината около пътуването. Трябваше да се обади на жена си. Това беше една тема, за която той избягваше да мисли, откакто бе стъпил на британска земя. Но нямаше начин да я изличи от съзнанието си, пък и не му се щеше да го прави. Още не! Може би има надежда? Погледна часовника си: сега, в София трябва да беше към десет сутринта. Добро време, реши той, набра номера и зачака. Дали още се излежава? Кога ли си е легнала? Какво е правила толкова до късно?

– Ало – обади се решителен мъжки глас.

– Варадин зяпна от ужас, но не каза нищо. Нито затвори.

– Ало – повтори гласът с подозрителна нотка.

Варадин слухтеше напрегнато. Оня също започна да слухти и няколко секунди се чуваше само прашенето по линията. После и двамата затвориха почти едновременно.

– Jótékonyági koncertet rendezünk – kezdte szerényen Varadin –, és szeretnénk, ha Őfelsége megtisztelne bennünket jelenlétével.

– Őfelsége? – vonta fel a szemöldökét Sibling.

– Pontosan!

– Érdekes választás – kulcsolta össze merengőn ujjait. – Merész. Szó se róla, természetesen el lehet intézni. De ez a koncert egy kicsit aggaszt. Pontosan mire gondolt?

– Hát jótékonyági koncert, ugye érti – hebegte zavartan a nagykövet. – A bolgár árvák javára...

– Árvák? – aggódott Sibling. – Kiskorúakat ért alatt?

– Mmmm, igen – bólintott a nagykövet látványosan feszengve. – Gondolom, olyan tizennyolc éves korig...

– Nem engedhetem meg nekik, hogy részt vegyenek az előadáson – jelentette ki határozottan Sibling.

– Persze, nem ők fognak szerepelni! – helyeselt a nagykövet.

– Hiszen Bulgáriában vannak. Nézze, ez csak az alkalmat szolgáltná a rendezvényre. Szeretnénk a lehető legválogatottabb közönséget összehozni. A felső tízezerből, ahogy mondják.

– Aha – bólintott megkönnyebbülten Sibling. – Rendben. Van némi tapasztalatunk hasonló jellegű rendezvények lebonyolításában. Meglehetősen nagyra törő tervnek látszik.

– Ahogy mondja.

– Mindenekelőtt ki kell dolgoznunk egy forgatókönyvet – szögezte le Sibling. – Van egy szakemberünk, aki ezzel foglalkozik. A legrövidebb időn belül fel fogja Önt keresni. Thomas Monroe-nak hívják.

„Ez aztán a szakszerű hozzáállás!” – gondolta Varadin.

Robert Sibling emelkedett hangulatban hagyta el az irodát. Még oda is vetett egy csipkelődő megjegyzést Tanja Vandovának, akit túlzottan mélabúsnak talált.

Varadin elhatározta, hogy nyomban kiaknázza a részsi-ker eme tünékeny pillanatát (az elégedettség sosem lehetett teljes, ezzel szemben csak rövid ideig tartott), és elrendez néhány függőben lévő családi ügyet, melyekre az elutazása körüli sietségben nem maradt ideje. Fel kellett hívnia a feleségét. Ezt a gondolatot azóta igyekezett elhárítani, mióta brit földre lépett. Teljesen azonban nem sikerült kitörölnie a tudatából, meg aztán nem is nagyon akarta. Még nem. Talán még volt remény? Az órájára pillantott: Szófiában reggel tíz óra lehetett. Lehet, hogy még lustálkodik? Mikor fekkethet le? Mit csinált olyan sokáig?

– Halló – felelt egy határozott férfihang.

Varadin megdermedt rémületében, de nem szólt semmit, nem is tette le a kagylót.

– Halló – ismételte meg némi gyanakvással a hang.

Varadin feszülten hallgatott, a másik is fülelt, pár másodpercen keresztül csak a vonal sercegett. Aztán mindketten letették, szinte egyszerre.

“Грешка”, каза си Варадин, не особено убеден.

Набра отново. Този път се обади сънен женски глас.

– Ало, Надя, събудих ли те? – попита той с облекчение.

– Здравей, почти – рече тя. – От Лондон ли се обаждаш?

– Как мислиш? – язвително подхвърли той.

– От Лондон, иначе щеше да се изгърсиш направо вкъщи, познавам те. Защо се обаждаш?

– Искам да дойдеш – строго поде той. – Нуждая се от теб.

Надявам се, че си размислила.

– Да, доста мислих – рече гласът.

Последва кратка пауза.

– Значи ще дойдеш?

– Не, естествено, че не.

– Става дума за Лондон, ако случайно си забравила – кисело подхвърли той.

– Става дума за българското посолство в Лондон – уточни тя. – Има значителна разлика.

– Какви ги дрънкаш – тихо просъска той.

– Добре ме чу! – отсеке Надя. – Не ми харесва средата и туй то; като си спомня предишния мандат, ми се повдига. И по-предишния! Всички тези дупки вонят еднакво, независимо къде се намират. И преди, и сега: нищо не се е променило и няма да се промени, защото скапаната държава си е все същата. Чаткаш ли за к`во става дума?!

– Надя, Надя!

– А, не разбираш значи?! Мислиш си, че си хванал Господа за брадата, но всъщност той теб те е хванал, знаеш ли къде? За ташаците, за топките, за яйцата! И бавно ти ги мачка. Мачка, мачка – вече петнайсет години. Не си същият човек, за когото се омъжих навремето. Сега си като някой, дето му е минал валяк между краката. Всички ставате такива, като се повъртите някоя и друга година в тая мелница! Аз обаче нямам намерение да ставам част от това. Няма да бъде една от онези мизантропични женици, които придружават мъжете си по коктейли, а през останалото време се мъкнат на дамски партита и организират благотворителни вечеринки. Финита ла комедия!

– Ще киснеш там значи! – злобно заключи той.

Вече му се щеше да не се беше обаждал.

– Няма ТИ да ми кажеш къде ще кисна! – озъби се тя. – Ще замина за ОАР.

– За къде?

– Уж си дипломат, трябва да знаеш: Обединени арабски емирства.

– Какво ще правиш там? – наежи се Варадин.

– Намерила съм си работа в една клиника.

– Ще работиш като лекар?

– Точно така, това ми е професията. Заминавам след два месеца. Ще трябва да ми пратиш малко пари.

„Téves” – állapította meg Varadin, különösebb meggyőződés nélkül.

Újból tárcsázott. Ezúttal álmos női hang vette fel.

– Halló, Nadja, felébresztettek? – kérdezte megkönyebbülten.

– Szia, majdnem – felelte a nő. – Londonból hívsz?

– Szerinted? – vágott vissza dühösen.

– Ja, persze, hogy Londonból, különben egyenesen hazavolt volna a fene, ismerlek. Minek hívsz?

– Azt akarom, hogy gyere ide – közölte Varadin szigorúan.

– Szükségem van rád. Remélem, meggondoltad magad.

– Igen, elég sokat gondolkodtam – mondta a hang.

Rövid szünet következett.

– Ezek szerint idejössz?

– Nem, persze, hogy nem.

– Londonról van szó, ha véletlenül elfelejtetted volna – jegyezte meg keserűen a férfi.

– A londoni bolgár követségről van szó – pontosított az asszony. – Nem kis különbség.

– Mit dumálsz? – sziszegte Varadin.

– Jól hallottad! – vágta rá Nadja. – Nem tetszik a közeg; ennyi. Hányynom kell, ahányszor eszembe jut az előző küldetésed. Meg az azelőtti! Az összes ilyen odú egyformán büzlik, mindegy, hol van. És hogy régebben meg most: semmi sem változott és nem is fog változni, mert a rohadt állam ugyanaz. Vágod már, mit magyarázok?

– Nadja, Nadja!

– Aha, szóval nem érted! Most azt hiszed, megfogtad az isten lábát, de igazából ő kapott el téged, és akarod tudni, hol? A töködnél, a golyóidnál, a zacskódnál! És szép lassan gyűrögeti. Már vagy tizenöt éve morzsolgatja. Te már nem az az ember vagy, akihez annak idején feleségül mentem. Most olyan vagy, mint akinek átment egy úthenger a lába között. Mind ilyenek lesztek, amint lehúztok néhány évet a darálóban. De ebből én kimaradok. Nem leszek én is olyan mizantróp asszonyka, aki koktélparkra kísérgeti a férjét, maradék idejében pedig női zsúrokon nyomul és jótékonyági estélyeket szervez. Finita la comedia!

– Tehát ott fogod mereszteni a seggedet! – foglalta össze rosszmájúan Varadin.

Máris azt kívánta, bárcsak meg se szólalt volna.

– Majd te mondd meg nekem, hol mereszem a seggemet! – mordult vissza. – Elutazom az EAE-be.

– Hová?

– Diplomata vagy elvben, tudnod kéne: az Egyesült Arab Emírátusba.

– Na és mit fogsz ott csinálni? – támadt rá Varadin.

– Találtam munkát egy klinikán.

– Orvosként fogsz dolgozni?

– Pontosan, lévén ez a foglalkozásom. Két hónap múlva utazom. Küldhetnél egy kis pénzt.

– Дума да не става!
– Тогава ще изпратя стария ти партиен билет където трябва.

– Старият ми партиен билет? Няма такъв.

– Ще ти се, ама аз го прибрах от боклука. Мога да ти го пратя по куриер, ако ми изпратиш 500 лири. Ще ми трябват за адвокат.

– Кучка!

– Не ме ядосвай, човече! Звъниш по никое време, будиш гаджето ми, после будиш и мен, говориш глупости. Казах ти: всичко свърши. Ще продам апартамента и ще ти дам половината пари. Какво повече искаш?

– Кучка!!! – безсилно повтори той.

– Ха-ха-ха! – бликна ехиден кръшен смях от другия край на слушалката. – Добре ме разсъни, ти; айде чао, засега!

Връзката прекъсна. Варадин разклати слушалката, за да я изтръска сякаш от полепналата отрицателна енергия и я сложи на мястото. “Първо частно посолство!”, процеди наум. Ала на глас изрече само цифрата сто.

– Сто! Сто! Сто!

Д-р Пеполен не разрешаваше на емоциите да излизат от рамката на числата между едно и сто – това беше желязно правило. Нямаше обаче категорично становище, дали цифрите не могат да се повтарят и Варадин често се изхитряше да излива душевния си смут на малки порции по сто, изстрелвани като картеници, докато изчерпеше кладенеца на безпокойството си. Д-р Пеполен и не подозираше за тази иновация, иначе може би щеше да я осъди.

2.

По случай откриването на Европейската конференция се изсипа част от правителството, предвождано лично от министър-председателя. Местната преса се отнасяше твърде скептично към въпросното събитие, прокрадваха се дори нотки на цинизъм, но за изтормозените от прехода правителства на Източна Европа това беше същинска манна небесна, опияняваща прелюдия към евентуалното им членство в клуба на заможните побратими от Запад.

През тези три дни, изпълнени със суматоха и дълги речи, с възторг и недотам прикрито разочарование от мъглявите цели на конференцията, Варадин се мъчеше единствено да оцелява. Окръжаващата действителност се мержелееше пред очите му като пейзажа зад прозореца на високоскоростен влак; различаваше ясно само препятствията, грапавините и капаните, които трябваше да избягва. Непосредствената близост с премиера го ужасяваше; този суров и властен политик, изплувал от първичния хаос на посткомунизма, имаше вид на човек, който закусва всяка сутрин крехки чиновнически съдби със сос от хрян и чесън. Варадин имаше основания да смята (беше подочул отнякъде), че той не е във възторг от номинирането му за този пост, и трепереше да не

– Ezt felejtst el!

– Akkor elküldöm a régi párttagkönyvedet pontosan oda, ahová kell.

– A régi tagkönyvedet? Nincs ilyenem.

– Csak szeretném, ha nem lenne, de én kiszedtem a kukából. Elküldhetem neked futárpostával, ha küldesz ötszáz fontot. Kell az ügyvédre.

– Ringyó!

– Ne bosszants, ember! Lehetetlen időpontban telefonálsz, felébresztetted a pasimat, aztán engem is felébresztesz, és hülyeségeket beszélsz. Mondtam már: mindennek vége. Eladom a lakást, és megkapod a pénz felét. Mit akarsz még?

– Ringyó! – ismételte meg erőtlenül a férfi.

– Ha-ha-ha! – gonosz, öblös kacaj csendült fel a vonal túlsó végén. – Jól kiverted a szememből az álmod; na csá!

A vonal megszakadt. Vарадин megütögette a kagylót, mintha ki akarná rázni a beletapadt negatív energiákat, aztán visszarakta a helyére. „Az első magánkövetség!” – sziszegte gondolatban, de a hangosan csak a százas szám kiejtésére volt képes.

– Száz! Száz! Száz!

Dr. Peponen nem engedte, hogy az érzelmek túlmenjenek az egytől százig terjedő skálán: ez arany szabály. Nem volt azonban határozott álláspontja arról, hogy a számokat lehet-e ismételni, és Vарадин gyakran úgy ravaszkodott, hogy lelki nyomorát a százas szám adagolásával csillapította; úgy lövellte ki magából, mint egy golyószóró, mindaddig, míg fenékig ki nem merte nyugtalansága kútját. Peponen doktornak még csak sejtelve sem volt erről az újításról, máskülönben valószínűleg elvetette volna.

2.

A Európa-konferencia megnyitására odazúdult a kormány egy része, a küldöttséget személyesen a miniszterelnök vezette. A helyi sajtó meglehetősen szkepszissel viseltett az esemény iránt, még cinikus felhangok is kivehetők voltak, de a rendszerváltástól megtépázott kelet-európai kormányok mindezt valóságos mennyei mannának érzékelték, az esetleges felvétel mámorító előjátékának a tehetős nyugati atyafiak klubjába.

E három nap alatt, mely zűrzavarral és hosszú beszédekkel, lelkesültséggel és a konferencia ködös céljából fakadó, alig leplezett csalódottsággal telt el, Vарадин a pusztá túlélésért küzdött. Az őt körülvevő valóság úgy mosódott össze előtte, mint a táj képe a gyorsvonat ablaka mögül; csak az akadályokat, kátyúkat és csapdákat tudta érzékelni, melyeket ki kellett kerülnie. Rettgéssel töltötte el a miniszterelnök közvetlen közelsége, ezé a nyers és hataloméhes politikusé, aki a posztkommunizmus kezdeti óskáoszából bukkant fel: olyan ember benyomását keltette, aki mindennap tormás-fokhagymás mártással leöntött, zsenge hivatalnoksorsokat fogyaszt reggelire. Vарадин nem minden ok nélkül vélte úgy (hallotta valahonnan fél füllel), hogy a miniszterelnök nincs elragadtatva az ő kinevezésétől, s ezért folyamatosan aggódott, nehogy

стори нещо, с което да потвърди първоначалните му резерви. От друга страна, като един истински карьерист той изпитваше патологично влечение към хората, облечени с власт, и се стремеше неистово към тях с всички рискове на подобна опасна близост. Сега обаче трябваше да внимава да не бъде заслепен единствено от сиянието на премиера, защото със сигурност щеше да си навлече омразата на другите двама министри, а те лесно можеха да му навредят. Налагаше се да държи под око и служителите си, които се суетяха като хиени край силните на деня и само дебнеха удобен момент да го злепоставят. Задачата не беше никак лесна.

Конференцията се провеждаше в Ланкастър Хаус – най-представителната част на двореца Сейнт Джеймс. Мястото спираше дъха с пищната си украса и определено не допринасяше за душевния комфорт на държавниците от Източна Европа. Под тежко позлатените тавани на някогашната кралска резиденция витаеше усещане за победа и поражение. Победа, в която всички участваха; поражение, за което никой, поне видимо, не скърбеше. Но ако победата беше обща, тогава защо плодовете ѝ бяха обрани само от едната страна, а за другата бяха останали само дръжките? Това се мъчеха да проумеят лидерите на младите демокрации и вътрешно негодуваха срещу новото разделение на Стария континент. Между тях самите обаче бяха останали твърде малко братски чувства. Простият и очевиден факт, че бяха толкова подобни, че можеха да се оглеждат едни в други, ги вбесяваше. Дразнеше ги собственото им недодялано отражение и предпочитаха да се оглеждат в богатите си западни роднини с аристократични навици и благородно поведение. Бяха ревниви и подозрителни един към друг, склонни да разглеждат напредъка на съседа като свой личен неуспех и обратното. Драпаха отчаяно да излязат от общия кюп, без да гледат къде стъпват. Голямото състезание за Европа беше започнало. Страните-фаворити тържествуваха, че са излезли с едни гърди пред бившите си съюзници, но радостта им бе помрачена от съзнанието, че между тях и развитите европейски държави лежат още много мили. Изоставащите, сред които попадеше и отечеството на Варадин, бяха щастливи, че изобщо са допуснати до състезанието. Не си правеха труда да се сравняват със Запада, защото в подсъзнанието им битуваше сентенцията на неизвестен балкански мъдрец, че „и срещу нас да тичат, пак няма да ги стигнем”. Гордостта им се подхранваше от факта, че има още по-тежки случаи, като Молдова или Югославия, които така и не бяха намерили място на „масата за преговори”.

Западните дипломати гледаха с неохота този недотам бистър коктейл от водка, палинка и гроздова, който им се налагаше да погълнат. Щеше им се в крайна сметка, ако могат, да го изхвърлят тайно под масата, без никой да ги забележи. Но не можеха: погледите на всички

olyat tegyen, amivel beigazolná a kormányfő fenntartásait. Másfelelől viszont, lévén vérbeli karrierista, betegesen vonzódott azokhoz az emberekhez, akiket hatalommal ruháztak fel, és feltartóztatlanul igyekezett feléjük, vállalva ennek a veszedelmes közelségnek minden kockázatát. Most azonban vigyáznia kellett, nehogy elvakítsa a miniszterelnök ragyogása, mert azzal bizonyosan magára vonta volna a másik két miniszter gyűlöletét, akik pedig könnyen árthattak neki. Szemmel kellett tartania saját beosztottjait is, akik hiénaként nyüzsögtek a hatalmasságok körül, és lesték a megfelelő pillanatot, hogy lejáráthassák őt. Egyáltalán nem volt könnyű helyzetben.

A konferenciát a Lancaster House-ban rendezték meg, a St. James kastély legmutatósbabb szárnyában. Az épület pompás díszítése lélegzetelállító volt, ami egyáltalán nem tett jót a kelet-európai államférfiak lelki békéjének. Az egykori uralkodói rezidencia gazdagon aranyozott mennyezete alatt győzelem és vereség érzete kavargott: győzelemé, melynek mindenki részese, és vereségé, mely miatt senki sem bánkodik, legalábbis láthatóan. Ha azonban közös a győzelem, akkor vajon miért csak az egyik oldal szüretelte le a gyümölcsseit, s miért maradt a másik oldalnak csak a kocsaný? Ezen törték fejüket a zsenge demokráciák vezetői, s lelkük mélyén háborogtak az öreg kontinens újrafelosztásán. Egymás iránt azonban már erőteljesen megcsapantak a testvéri érzelmeik. Dühítette őket az az egyszerű és nyilvánvaló tény, hogy annyira egyformák voltak, hogy magukat látták egymásban. Bosszantó volt saját bárdolatlan vonásaik visszatükröződését nézni, ezért szívesebben bámulták gazdag nyugati rokonaik arisztokratikus szokásait és nemes viselkedését. Féltékenykedtek és gyanakodtak egymásra, hajlottak szomszédjuk sikerét saját kudarcukként értékelni és fordítva. Kétségbeesetten rúgkapáltak, hogy kimásszanak a közös csávából, de arra már nem figyeltek, hová lépnek. A nagy versengés Európáért már elkezdődött. A favorit országok ünnepeltek, hogy orrhosszal megelőzték korábbi szövetségeseiket, de boldogságukat beárnyékolta az a felismerés, hogy köztük és a fejlett európai országok között még hosszú mérföldekben mérhető a távolság. A lemaradók, akik közé Vарадин hazája is tartozott, örültek, hogy egyáltalán benevezhettek a versenyre. Nem is vették a fáradságot arra, hogy a Nyugathoz méricskéljék magukat, mert tudatuk legmélyén ott lapult egy ismeretlen balkáni bölcs szentenciája, miszerint „akkor se ériük utol őket, ha szembefutnak velünk”. Büszkeségüket az a tény táplálta, hogy léteznek súlyosabb esetek is, mint Moldávia vagy Jugoszlávia, akik a tárgyalóasztal közelébe sem jutottak.

A nyugati diplomaták kedveszegetten szemlélték ezt a vodkából, pálinkából és rakiból összeöntött, meglehetősen zavaros koktélt, mely arra várt, hogy lenyeljék. Leginkább is azt szerették volna, hogy titokban kilötyinthessék az asztal alatt úgy, hogy senki se vegye észre. De nem tehet-

бяха втречени в тях и едно погрешно движение рискуваше да доведе до непредвидими последици. Нямахте измъкване!

За Варадин конференцията беше повод за официални контакти на всевъзможни равнища: от чужди посланици и висши служители на Форин офис до външни министри и държавни глави. Той обаче не се оставяше да бъде подведен от лекотата, с която се осъществяваше това общуване. Беше нашрек и се опитваше да анализира възможностите, които откриваше пред него всеки контакт. Ала винаги оставаше разочарован от ниския хоризонт и тясната перспектива на очертаващото се развитие. Цялата отчайваща безплодност на тези мимолетни запознанства сега му изглеждаше очевидна като припламване на запалка без газ. В тях нямаше дълбочина, нито ресурс за една пълноценна връзка. Имената им тутакси се изтриваха от паметта му още щом сложеше визитната им картичка в джоба си. Разговорите с тях изискваха не повече от триста думи и той за пръв път в кариерата си се усъмни, че един добре трениран имбецил би могъл лесно да го отмени в тази функция! Дали пък тъкмо той не беше този имбецил?

Той вдигна поглед, изпълнен с безпокойство, към премиера. Дали не беше прочел мислите му? Хората във властта обикновено развиваха силна интуиция спрямо подчинените си. В момента обаче цялото внимание на Първия бе погълнато от речта на председателя на Европейската комисия. Микрофончето със симултантния превод бръмчеше усърдно в ухото му, но дали казаното изобщо достигаше до слуха му? Беше невъзможно да се прецени. През последните години Варадин бе наблюдавал хората начело на държавата отблизо и бе доловил процесите, които неумолимо протичаха в тях, почти без изключение. Властта ги изсмукваше отвътре като стриди: лицата им прилепваха върху черепите, очите им ставаха кръгли и неподвижни, готови да изскочат навън като сачми. Сетивата им също се променяха: старите атрофираха, на тяхно място се появяваха нови, които напомняха по-скоро сетива на гущери и насекоми. Първо губеха способността да слушат, сякаш вече не вникваха в смисъла думите, а после преставаха и да виждат – гледаха през хората, като че ли са от стъкло. Доверяваха се единствено на вибрациите, които разпрашаха във всички посоки, за да се завърнат при тях, отразили информация за околния свят.

Вибрациите на властта бяха универсални, не се нуждаеха от преводач; те опипваха бдително всяко срещнато тяло: изследваха формата и състава му, проверяваха го на твърдост и на цвят, търсеха грапавини и пукнатини, отчитаха силата и степента на собствените му вибрации, при положение че имаше такива. После докладваха. Телата бяха одушевени или неодушевени. Одушевените се делеяха на подчинени и неподчинени.

тък: minden tekintet rájuk szegeződött, s egy hibás mozdulat beláthatatlan következményeket vonhatott maga után. Nem lehetett megúszni!

Varadinnak a konferencia jó ürügyet kínált a legkülönbözőbb szintű hivatalos kapcsolatokra, a külföldi nagyköveteiktől kezdve a *Foreign Office* magas rangú hivatalnokain át külügyminiszterekig és kormányfőig. Varadin azonban nem hagyta, hogy megtéve az a könnyedség, amely ezeket a társalgásokat jellemezte. Résen volt, és igyekezett elemezni a lehetőségeket, melyeket minden egyes kapcsolat rejtett a számára. Azonban minden alkalommal csalódnia kellett a kirajzolódó lehetőségek alacsony látómezeje és szűk kilátásai miatt. A futó ismeretségek kétségbeejtő terméketlensége most olyan nyilvánvalóan villant fel előtte, mint egy kiürült gázöngyújtó szikrázása. Hiányzott belőlük a mélység, s ezzel együtt egy teljes értékű kapcsolat lehetősége. A nevek azonnal kitörölődtek emlékezetéből, amint tulajdonosuk névjegykártyáját a zsebébe csúsztatta. A beszélgetések legfeljebb háromszáz szót igényeltek, és pályafutása során először futott át a tudatán a gondolat, hogy egy kellően idomított imbecillis gond nélkül helyettesíthetné ebben a funkciójában. De vajon nem éppen ő ez az imbecillis?

A miniszterelnökre emelte nyugtalan tekintetét. Mi van, ha olvasni tud a gondolataiban? A hatalmi pozícióban lévők általában kifejlesztik hatodik érzéküket a beosztottaikkal szemben. Pillanatnyilag azonban a kormány feje az Európai Bizottság elnökének beszédére összpontosította minden figyelmét. A tolmács gép fejhallgatója szorgalmasan zümmögött a fülébe, de az elhangzottak vajon tényleg eljutottak-e a tudatáig? Képtelenség volt eldönteni. Az elmúlt években Varadin közelről figyelhetette az állami vezetőket és érzekelte a bennük kéréletlenül zajló folyamatokat, szinte kivétel nélkül mindannyiukban. A hatalom belülről szívta ki őket, akár egy osztrigát, arcuk rátapadt koponyájukra, szemük kidüldt és megmerevedett, mintha bármelyik pillanatban készen állna arra, hogy kipattanjon, akár egy sörét. Érzékszerveik is változáson mentek át: a régiek elcsökevényesedtek, s helyükbe újak léptek, melyek leginkább egy gyík vagy rovar érzékszerveire emlékeztettek. Legelőször a hallásukat veszítették el, mintha már nem hatolt volna el hozzájuk a szavak értelme, később pedig már nem is láttak: úgy bámultak keresztül az embereken, mintha üvegből lennének. Egyedül a rezgésekre tudtak támaszkodni: ezeket minden irányba szétsugározták, majd a visszatérő jelekből kiolvasták a külvilágból érkező információt.

A hatalom rezgéshullámai egyetemesek voltak, nem igényeltek tolmácsot; figyelmesen letapogattak minden útjukba kerülő testet, ezzel szereztek tudomást az alakjáról, összetételéről, ellenőrizték keménységét és színét, érdes felületeket és repedéseket kerestek, érzékelték az adott test rezgésének erejét és mértékét, már amennyiben az rendelkezett ilyesmivel. Utána jelentettek. A testek lehettek élők és élettelenek. Az élők alárendeltekre és nem alárendeltek-

Неподчинените – на враждебни и неутрални. Враждебните – на силни и слаби.

Със силните трябваше да се внимава!

Председателят на ЕК беше силен, макар че изглеждаше мек и добре огладен – беше консистентен, без пукнатини; вибрациите му бяха ниски и приглушени, ала в тях се таеше мощ. Не толкова мощ на характера, колкото на институцията, която представляваше. Не беше за подценяване и министър-председателят беше нащрек: студен и неподвижен, с вдигната глава – жичката на микрофона, увиснала безжизнено от ухото му – издаваше го само бавното движение на гръкляна. Напред-назад. От другата му страна седеше външният министър и прилежно си водеше записки в един луксозен тефтер с позлатени кантове. Той също бе натикал микрофон в ухото си, макар че не се нуждаеше от превод, очевидно за да демонстрира солидарност с началството. Варадин хвърли поглед в собствения си тефтер и с ужас установи, че е надраскал само едно самотно човече с крайници като клечки в най-долния ъгъл на страницата. Той се впусна да навакса загубеното, но точно тогава речта на председателя някак неочаквано свърши. Настъпи известна суетня, докато думата не взе някакъв друг лидер. В този момент премиерът наклони глава към Варадин и прошепна:

– Готова ли е речта ми?

Посланикът инстинктивно кимна. Всъщност не беше сигурен. Ставаше дума, естествено, за английския превод на речта, който трябваше да раздадат на всички присъстващи. Въпросното произведение бе редактирано неуморно чак до последния момент и едва тази сутрин служители на посолството бяха започнали трескаво да го превеждат. Той се надигна безшумно от мястото си и се спусна към един от дипломатите, които придружаваха делегацията.

Съветникът Данаилов си бърбеше небрежно с могъщия министър на индустрията и още неколцина висши чиновници от правителствения антураж. Тази гледка предизвика киселини в стомаха на посланика. Той го дръпна настрана и попита готова ли е речта на премиера. Данаилов погледна часовника си и спокойно каза:

– Вече трябва да са я донесли. Ще ида да я взема.

Варадин с облекчение проследи фигурата му, която напусна залата за преговори, после мигновено се присъедини към групичката.

Данаилов излезе от Ланкастър Хаус с походка на добре похапнал човек, прекоси двора с паркираните лъскави лимузини и отиде до портала. Там вече го чакаше и се озърташе неспокойно стажантът Никола Пуйчев. Той нямаше пропуск за конференцията, задачата му беше просто да донесе преведената и размножена на ксерокс реч от посолството.

– Как си, момче? – потупа го Данаилов по рамото.

– Получихте ли я? – попита стажантът.

Изглеждаше объркан и притеснен.

re oszlottak, a nem alárendeltek ellenségesekre és semlege-sekre, az ellenségesek erősekre és gyengékre.

Az erősekkel vigyázni kellett!

Az Európai Bizottság elnöke erős volt, bár puhának és jólvasaltnak látszott. Tömör volt, repedésektől mentes; alacsony és tompa rezgéseiben azonban erő rejtett: nem is annyira a jellem ereje, mint az intézményé, melyet képviselt. Kár lett volna alábecsülni, s a miniszterelnök résen is volt: szenvtelenül és mozdulatlanul, felszegett fejjel figyelt. A tolmácsgép mikrofonzsinórja élettelenül lógott a füléről, egyedül ádámsutkája lassú mozgása árulkodott. Előre-hátra. Mellette a külügyminiszter ült, és szorgalmasan jegyzetelt aranszegélyű luxuskivitelű füzetébe. Ő is fejhallgatót dugott a fülébe, pedig amúgy semmi szüksége nem volt a fordításra: szemlátomást demonstrálni akarta szolidaritását a főnökséggel. Vарадин gyors pillantást vett saját jegyzetömbjére, s rémülten állapította meg, hogy csak egy magányos pálcikafigurát firkált a lap alsó sarkába. Nekilátott, hogy behozza a lemaradást, de éppen akkor az elnök váratlanul befejezte beszédét. Nyüzsgés támadt, amíg egy másik vezető át nem vette a szót. Abban a pillanatban a miniszterelnök Vарадин felé fordította fejét és odasúgta:

– Kész a beszédem?

A nagykövet ösztönösen bólintott. Tulajdonképpen nem volt benne egészen bizonyos. Természetesen a beszéd angol fordításáról volt szó, melyet mindenkinek ki kellett osztani a teremben. A szóban forgó alkotást fáradhatatlanul javígtatták az utolsó percig, s a követség hivatalnokai csak aznap reggel álltak neki lázasan a fordításnak. Vарадин némán felemelkedett a székből, és elindult az egyik diploma-ta felé, aki a küldöttséget kísérte.

Danaïlov tanácsos fesztelenül trécselt a nagyhatalmú ipari miniszterrel és a miniszteri udvartartás néhány más magas rangú hivatalnokával. A látványtól a sav előtötte a nagykövet gyomrát. Félrevonta a tanácsost és megkérdezte, elkészült-e a miniszterelnök beszéde. Danaïlov az órájára pillantott és nyugodtan közölte:

– Már biztosan idehozták. Elmegyek érte.

Vарадин megkönnyebbülten követte tekintetével a tárgyalóteremből kivonuló alakot, s azon nyomban csatlakozott a kis csoporthoz.

Danaïlov egy jóllakott ember járásával sétált ki a Lancaster House-ból, átszelte az udvart, ahol a csillogó limuzinok parkoltak, s a főkapuhoz ment. Nikola Pujcsev, a gyakornok, már ott várta és nyugtalanul pislogott jobbra-balra. Neki nem volt belépője, az volt csupán a dolga, hogy odavigye a lefordított beszéd fénymásolt példányait a követ-ségről.

– Hogy s mint, fiam? – veregette vállon Danaïlov.

– Megkaptam? – kérdezte a gyakornok.

Zavartnak és nyugtalanoknak tűnt.

– Какво да сме получили?
 – Ами речта – каза той.
 – Не я ли носиш? – учуди се съветникът.
 – Преди малко ви я пратих по един човек – рече стажантът и побърза да се оправдае. – Страхувах се да не стане късно.

– Чакай тук. Ще ида да проверя – каза съветникът с внезапно помрачнял глас.

– След малко се върна още по-мрачен.
 – Няма я – рече той, почесвайки се зад ухото. – Защо не ме изчака бе, умник?

– Чаках – проплака стажантът. – Нямаше ви и се притесних. Помолих един човек да извика някой отвътре, но той предложи сам да я занесе.

– Какъв беше тоя човек? – попита подозрително Данаилов.

– Ами – запъна се младият Пуйчев. – С шлифер и очила. Беше много любезен.

– И ти му даде речта на премиера? – повдигна вежди съветникът. – Всичките екземпляри?

Стажантът кимна съкрушен.

Данаилов набързо разпита охраната. Ченгетата потвърдиха, че Пуйчев дал копията на някакъв висок джентълмен със зелен шлифер. Мъжът идвал час по час на портала, носели му разни документи, а той ги отнасял навътре. Май че бил от румънското посолство, но не бяха сто процента сигурни. Край входа постоянно имаше навалища.

Данаилов зарязва стажанта да се пържи в собствен сос и чевърсто се отправи към зданието, като се озърташе на всяка крачка за зеления шлифер. Варадин го дебнеше, скрит зад една колона във фойайето.

– Къде е речта? – попита той, блед като платно.
 – Ама още ли не са я донесли? – изненада се Данаилов, но не твърде сполучливо.

– Не! Не! Не! – отсечено повтори посланикът.

– Тоя Пуйчев я дал на някакъв румънец – рече съветникът. – Оня обещал да ни я предаде.

– Мръсен идиот!!! – Варадин удари с юмрук по колоната.

– Може пък да я донесат – подхвърли Данаилов.

– Надявай се ти! Ами ако не я донесат?

Съветникът благоразумно замълча. В очите на посланика заискри безсилна омраза.

– Трябва да намерим тоя тип на всяка цена! – озърна се панически той. – Премиерът ще говори след десет минути. Ще ни обесят!

„Тебе ще те обесят“, рече си опитният Данаилов, но се постара да си придаде загрижен вид. Описа, доколкото можа, предполагаемия румънец и двамата хукнаха да го дирят в различни посоки.

– Hogy mit kaptam meg?

– Hát a beszédet – felelte.

– Hát nincs nálad? – csodálkozott a tanácsos.

– Az előbb adtam oda egy embernek, hogy juttassa el Önhöz – mondta a gyakornok, és mentegetőzni kezdett. – Féltem, nehogy túl késő legyen.

– Várj itt. Megyek és utána nézek – szólt a tanácsos hirtelen baljósra forduló hangon.

Nemsokára még baljósabban tért vissza.

– Nincs meg – mondta, a füle tövét vakargatva. – Miért nem vártál meg, okostojás?

– Vártam – siránkozott a gyakornok. – De Ön nem jött, én meg aggódni kezdtem. Megkértem egy embert, hogy szőljön valakinek odabent, de felajánlotta, hogy beviszi ő maga.

– Milyen ember volt? – kérdezte gyanakodva Danailov.

– Hát – nyögte az ifjú Pujcsev – ballonkabát volt rajta meg szemüveg. Nagyon készséges volt.

– És te odaadtad neki a miniszterelnök beszédét? – vonta fel szemöldökét a tanácsos. – Az összes példányt?

A gyakornok megtörtén bólintott.

Danailov gyorsan kikérdezte a biztonságiakat. A kfberek megerősítették, hogy Pujcsev egy magas, zöld ballonkabátos úriembernek adta a fénymásolatokat. Az illető időről időre megjelent a recepciónál, mindenféle iratokat vittek neki, melyeket becipel. Mintha a román nagykövetségről lett volna, de nem tudták száz százalékig biztosra mondani. A bejáratnál állandóan nyüzsögtek az emberek.

Danailov otthagya a gyakornokot, hadd főjön saját levében, és az épület felé vette az irányt, miközben minden lépésnél a zöld ballonkabátot vizslatta tekintetével. Vарадин már ott várta egy oszlop mögé lapulva a folyosón.

– Hol a szöveg? – kérdezte halálra váltan.

– Hát még mindig nem hozták meg? – lepődött meg Danailov, nem túl hitelesen.

– Nem! Nem! Nem! – ismételte szaggatottan a nagykövet.

– Ez a Pujcsev odaadta valami románnak – mondta a tanácsadó. – Az megígérte, hogy idehozza.

– Ezt a barmot! – Vарадин ököllel belebokszolt az oszlopba.

– De hát lehet, hogy idehozzák – jegyezte meg Danailov.

– Reménykedj csak! És ha nem hozzák ide?

A tanácsos jobbnak látta hallgatni. A nagykövet szemében tehetetlen gyűlölet villant.

– Mindenképpen meg kell találnunk azt a figurát! – nézett körbe kétségbeesetten. – A miniszterelnök tíz perc múlva szólal fel. Bennünket felakasztanak!

„Téged akasztanak fel“ – gondolta a tapasztalt Danailov, de próbálta az aggodalom látszatát kelteni. Amennyire csak tőle tellett, leírta a feltételezett románt, majd mindketten elrohantak, hogy előteremtsék valahonnan.

Цифрите летяха в главата на Варадин като топчетата в сферата на тотализатора. Зеленият шлифер бе потънал вдън земя или бе оставен на гардероб, защото никъде наоколо не се мяркаха лица с връхни дрехи. „Мамка му! Мамка му!“ – нареждаше си той, подтичвайки в транс. – Знаех си аз, че нещо ще се случи! Знаех си! Тия капути!“ Старите британски политици от портретите го наблюдаваха с отсянка на презрение. Внезапно той спря на място като закован, осенен от зловещо подозрение. Дали не го пързяха с този митичен румънец? Не ставаше ли дума всъщност за българин? Тая лисица Данаилов! Или подмолният Пуйчев – само се прави на ахмак! А може би двамата – престъпно съдружие с цел да го провалят? Той се върна обратно в залата; беше почти сигурен, че съветникът вече се е лепнал за делегацията и го топи за случилото се. Там обаче нямаше никого. Варадин си откъсна за секунди, после паниката отново го пришпори: премиерът вече не слушаше другите лидери, а съсредоточено преглеждаше собствената си реч. Готвеше се да вземе думата.

Варадин се впусна да търси румънците. Тяхната делегация се намираще чак в другия край на залата. Излезе, заобиколи и пак влезе. Натъкна се на групичка дипломати, които му кимнаха учтиво, ала хладно. Никой от тях не носеше шлифер. В същия миг се появи и Данаилов. Той сканира набързо присъстващите, после плъзна очи върху купищата документи, разхвърляни по масите. Погледите на двамата мъже се срещнаха. Данаилов разпери ръце.

- Питай ги! – просъска посланикът.
  - Ще ни се смеят – прошепна съветникът.
- Прав беше, по дяволите!

Двамата отново се разделиха и продължиха да търсят. Сега Варадин надничаше на всякакви шури места: зад пердета, вази, кресла, включително в кошчетата за боклук. Имаше вид на агент, който търси бомба със закъснител в последната минута преди взрива. Охраната следеше действията му с нарастващо безпокойство, докато най-сетне един млад мъж с дискретна слушалка в ухото решително се приближи до него.

- Can I help you, sir? – попита той безцеремонно.

Варадин се втренчи диво в гладкото му розово лице. Можеше ли да му помогне, наистина? В този миг от залата долетя името на министър-председателя като грозен удар на гонг, отбелязващ Второто пришествие. Той се олюля. Агентът лекичко го подхвана за лакътя.

– Ваше превъзходителство! – уплашено възкликна той; очевидно вече бе успял да прочете баджа на ревера му.

Варадин запази героично равновесие и каза това, което бе редно и се казваше в подобни сложни ситуации:

- 99.
- Beg you pardon, sir?! – повдигна вежди агентът.
- 99.
- Ah! – засмя се той щастлив, че е схванал смисъла на чуждите думи по мимиката на лицето. – The toilet! This way

A számok úgy szálltostak Varadin fejében, mint lottósorsolásnál a golyók. A zöld ballonkabátot elnyelte a föld, vagy beadták a ruhátárba, mert a körményeken senki sem viselt utcai kabátot. „A kurva anyját! A kurva anyját!“ – mondogatta magában, s önkívületben futkosott fel-alá. „Tudtam, hogy valami történni fog! Tudtam! Mi-csoda seggfejek!“ Az egykori brit politikusok enyhe megvetéssel néztek le rá a képekről. Egyszer csak megállt, földbe gyökerezett a lába. Sötét gyanúja támadt: és ha átvették ezzel a misztikus román-nal? Nem egy bolgáról volt szó valójában? Az a sunyi Danailov! Vagy az álnok Pujcsev: csak játssza a debilt! Vagy talán mindket-ten; bűnszövetkezetet alkottak, hogy őt megbuktassák? Viszszatért a terembe; szinte biztosra vette, hogy a tanácsos már odacuppant a küldöttséghez, és éppen őt áztatja. Bent azonban senkit sem talált. Varadin fellélegzett egy másodpercre, majd ismét elfogta a pánik; a kormányfő már nem hallgatta a többi vezetőt, hanem figyelmesen böngészte saját beszédét. Arra készült, hogy átvegye a szót.

Varadin nekiiramodott, hogy megkeresse a románokat. Az ő küldöttségük a terem másik végében foglalt helyet. Kiment, került egyet és újra bement. Befurakodott egy csapat diplomata közé: udvariasan, de hűvösen bólintottak felé. Egyikük sem viselt ballonkabátot. Ugyanabban a pillanatban megjelent Danailov is. Gyorsan végignézett a jelenlévőkön, majd pillantása az asztalokon szétszórt irathalomra tévedt. A két férfi tekintete találkozott. Danailov széttárta karját.

- Kérdezd meg őket! – sziszegte a nagykövet.
  - Ki fognak röhögni – suttogetta a tanácsos.
- Az ördögbe is, igaza volt!

Ismét elváltak útjaik és folytatták a keresést. Most Varadin minden lehetetlen helyre bekukkantott: függönyök, vázák, karosszékek mögé, még a szemétkosarakat sem hagyta ki. Úgy viselkedett, mint egy ügynök, aki időzített bomba után kutat a robbanás előtti utolsó pillanatokban. A biztonságiak növekvő aggodalommal kísérték a mozgását, míg végül egy fiatalember, alig látható fejhallgatóval a fülében határozottan odalépett hozzá.

- Can I help you, sir? – kérdezte minden körítés nélkül.

Varadin vad tekintettel bámult a férfi sima, rózsaszín képebe. Vajon valóban tudna segíteni? Abban a pillanatban a levegőbe hasított a miniszterelnök neve, akár egy ronda gongütés, amely a Végítéletet jelzi. Megszédült. Az biztonsági őr szelíden megragadta a könyökénél.

– Excellenciád! – kiáltott fel ijedten: nyilvánvalóan közben sikerült leolvasnia Varadin kitűzőjét.

Varadin hősiesen megtartotta egyensúlyát, és azt mondta, amit hasonlóan bonyolult helyzetekben mondania kellett:

- Kilencvenkilenc.
- Beg your pardon, sir?! – vonta fel szemöldökét a biztonsági őr.
- Kilencvenkilenc.
- Ah! – derült fel az arca, boldogan, hogy megértette az idegen szavak értelmét a másik mimikájából. – The toilet! This way, please – és a folyosó mélye felé mutatott.

please – той посочи с пръст към дъното на коридора.

Варадин тръгна механично в указаната посока.

Агентът поклати глава и бавно изрече:

– Деведесетидевет.

Чуждите езици бяха голяма работа.

Какво беше това странно и хубаво място, чудеше се Варадин, оглеждайки се с любопитство. Как беше попаднал тук? Тясната кабинка го караше да се чувства защитен. Стените, плочките, таванът блестяха от чистота. Беше топло и ухаеше приятно. Водата нежно ромолеше под капака на седалката. „Аз съм в клозета!“, хрумна му. Точно преди минута беше казал благословената цифра „едно“. Сега беше спокоен. Внезапно погледът му бе привлечен от дебел наръч листа, поставен върху казанчето. Нямахше вид на хартия за тоалетни нужди. Прочете заглавието. Адреналинът отново го шибна в мозъка.

Речта на премиера!

Шибаният превод на шибаната реч в 50 шибани екземпляра – тук, в кенефа!

Вратата на кабинката широко се разтвори и в рамката ѝ се очерта внушителният силует на възрастна дама. Грижливо фризирана, с красиво, жестоко лице. Тя се намръщи и строго сви устни като възпитателка във викториански девически колеж.

– You naughty boy! – закани му се тя с пръст и тръшна вратата.

„Това не беше ли госпожа Тачър?“0, запита се той с увиснало до коленете чене.

С няколко чевръсти скока Варадин се озова в коридора, притиснал скъпоценните екземпляри до гърдите си, и се втренчи болезнено в обувката върху вратата на тоалетната. Беше дамска.

Той забърза към залата. На входа го пресрещна Данаилов.

– Значи се намериха! – възкликна той, като пое услужливо тежкия наръч.

– Аз ги намерих! – сряза го Варадин.

– Тъкмо навреме!

– Какво?! – сепна се Варадин. – Още ли не е започнал да говори? Стори ми се, че съобщиха името му

– Съобщиха, че ще говори след паузата – уточни Данаилов.

Тия думи сякаш погалиха душата на посланика с ангелско перо. Беше най-хубавото, което му се случваше през тези два дни. Дори коварният Данаилов му стана симпатичен – съвсем за кратко, разбира се.

– Погрижете се да раздадат речта на премиера! – рече той, когато усещането за ненадейна и незаслужена благодат попремина.

Изпъчи гърди, отърси се от последните пращинки малодушия и се включи в делегацията с грацията на обигран светски лъв.

Varadin gépiesen elindult a jelzett irányba.

Az őr megingatta a fejét, és lassan kiejtette:

– Kilencvenkilenc.

Micsoda elképesztő nyelvek vannak.

Varadin azon csodálkozott, vajon mi lehet ez a különös és kellemes hely, miközben kíváncsian körülnézett. Hogy került ide? A szűk fülke biztonságérzetet nyújtott. A fal, a csempe, a mennyezet csak úgy ragyogott a tisztaságtól. Meleg volt és kellemes illat áradt mindenünnen. A víz lágyan zúgott az ülés fedele alatt. „A végén vagyok!” – villant agyába. Épp egy perccel korábban mondta ki az áldott egyes számot. Már megnyugodott. Tekintetét egyszer csak odavonzotta egy vastag papírkupac a tartály tetején. Nem hasonlított a végében használatos papírhoz. Elolvasta a címét. Az adrenalin újra a fejébe szökött.

A miniszterelnök beszéde!

A kibaszott beszéd kibaszott fordítása ötven kibaszott példányban: itt a budiban!

A fülke ajtaja szélesen kitért, s megjelent benne egy időős hölgy vonzó alakja. Csinos frizurát viselt, arca szép volt és kegyetlen. Morcos képet vágott és szigorúan összeszorította ajkát, mint egy viktoriánus leánykollégium nevelőnője.

– You naughty boy! – rázta Varadin felé mutatóujját és bevágta az ajtót.

„Ez nem Lady Thatcher volt?“ – kérdezte magában térdig lefittyedő állkapoccsal.

Varadin néhány öles szökelléssel a folyosón termett, s a mellkasához szorította a kincset érő lapokat. Fájdalmasan bámult a végéajtón ábrázolt cipőre: női volt.

A terem felé sietett. A bejáratnál Danailov várta.

– Á, szóval meglett! – kiáltott fel, miközben szolgálatkészen átvette a súlyos papírköteget.

– Én találtam meg! – vakkantott rá Varadin.

– Épp jókor!

– Mi? – rezzent össze Varadin. – Még nem kezdődött el a beszéd? Úgy hallottam, mintha bementék volna a nevét.

– Azt mondták be, hogy a szünet után fog beszélni – pontosított Danailov.

Ezek a szavak mintha angyaltollal simogatták volna a nagykövet lelkét. Ez volt a legszebb, ami az elmúlt két nap alatt történt vele. Még az álszent Danailov is rokonszenvesnek tűnt neki, természetesen csak nagyon rövid időre.

– Gondoskodjék róla, hogy szétosszák a miniszterelnök beszédét! – mondta, miután kicsit elhalványult a hirtelen jött és meg nem érdemelt áldás érzése.

Kidüllesztette a mellét, lerázta magáról a kishitűség utolsó porszemét és a dörzsölt társasági arslán minden méltóságával csatlakozott a küldöttséghez.

СЪДЪРЖАНИЕ НА СП. ХЕМУС 2001

Поезия

- АЛЕКСАНДРОВА, Рада: Ангелът 3/2001
 БАГРЯНА, Елисавета: Стихии; Зов; Унес; Вечната 3/2001
 ВАТОВА, Пенка: Детайл 3/2001
 ГОСПОДИНОВ, Георги: Лов ; За Вечния огън 1/2001
 ГЮКИЧ, Габор: Дланите му мокри камъчета; Охль-
 бохльо на леда (Превод: Стефка Хрусанова) 1/2001
 ДИМИТРОВА, Кристин: Дъхът излиза и се връща 3/2001
 ДОЙНОВ, Пламен: Натюрморт. Чаша вино I; Натюрморт.
 Чаша вино II; Натюрморт с ябълка; Натюрморт с цветя;
 Пейзаж. Будапеща. Дунав, Дунава и остров Маргит 1/2001
 ЗИЛАХИ, Петер: Който си ; Сякаш... (Превод: Стефка
 Хрусанова) 1/2001
 ИВАНОВА, Мирела: Въздушна целувка I; Въздушна
 целувка II; Въздушна целувка III 3/2001
 ЙОСИФОВА, Екатерина: Къщата 3/2001
 КУКОРЕЛИ, Ендре: Кралски практики; Казва който живее
 (Превод: Стефка Хрусанова) 1/2001
 КУЛЕКОВ, Иван: Политика [...]; Време беше 4/2001
 ЛАМБОВСКИ, Бойко: Хълмове в снега; Зелени хълмове
 1/2001
 МОСКОВА, Рада: Изречения 3/2001
 НИКОЛЧИНА, Миглена: Камъчета 3/2001
 ПАВЛОВ, Константин: Одраскано небе; Огромен (--) се
 задава 4/2001
 ПАНЧОВСКА, Рада: Всеки ден 3/2001
 ПЕТРИ, Дьорд: И тъй добре ще бъде Маларме да се
 превежда; Много обичах тази жена; Криза; Градина; Аз;
 Женски глас; Траур 1971 (Превод: Николай П. Бойков)
 2/2001
 РАДОЕВ, Иван: Религии; Затъмнение; Бяло 4/2001
 САБО, Лъоринц: Лоци и бухалът (Превод: Павел Спасов)
 1/2001
 ТОМОВА, Малина: Епикриза на цветето 3/2001
 ЧОЛЕВА, Силвия: Слаби следи 3/2001

HAEMUS TARTALOMJEGYZÉKE – 2001

Vers

- ALEKSZANDROVA, Rada: Az angyal (Szondi György
 fordítása) 2001/3
 BAGRJANA, Eliszaveta: Elemek; Az örökkévaló (Szé-
 kely Magda fordítása) Hívás; Merengés (Tóth Krisztina
 fordítása) 2001/3
 CSOLEVA, Szilvija: Halovány nyomok (Szondi György
 fordítása) 2001/3
 DIMITROVA, Krisztin: A lélegzet elröppen és visszazáll
 (Szondi György fordítása) 2001/3
 DOJNOV, Plamen: Csendélet. Pohár bor I.; Csendélet. Po-
 hár bor II.; Almacsendélet; Világcsendélet; Tájékp. Buda-
 pest. A kétnemű Duna és a Margitsziget (Gyukics Gábor
 fordítása) 2001/1
 GOSZPODINOV, Georgi: Vadászat; Öröktűzről (Gyukics
 Gábor fordítása) 2001/1
 GYUKICS Gábor: Keze nedves kavics...; Csigabiga a jé-
 gen 2001/1
 IVANOVA, Mirella: Légcsók I.; Légcsók II.; Légcsók III.
 (Szondi György fordítása) 2001/3
 JOSZIFOVA, Ekaterina: A ház (Szondi György fordítása)
 2001/3
 KUKORELLY Endre: Királyi gyakorlatok; Azt mondja
 aki él 2001/1
 KULEKOV, Ivan: Politikapolitika [...]; Eljött az idő
 (Szondi György fordítása) 2001/4
 LAMBOVSZKI, Bojko: Dombok a hóban; Zöld dombok
 (Gyukics Gábor fordítása) 2001/1
 MOSZKOVA, Rada: Mondatok (Szondi György fordítása)
 2001/3
 NIKOLCSINA, Miglena: Kavicsok (Szondi György fordí-
 tása) 2001/3
 PANCISOVSZKA, Rada: Minden nap (Szondi György for-
 dítása) 2001/3
 PAVLOV, Konsztantin: Összekarcolt ég; Hatalmas (--) tű-
 nik el (Szondi György fordítása) 2001/4
 PETRI, György: Jó volna Mallarmét fordítani; Nagyon
 szeretem ezt a nőt; Krízis; Kert; Én; Női hang; Gyász
 1971– 2001/2
 RADOEV, Ivan: Vallások; Sötétülés; Fehér (Szondi Györ-
 gy fordítása) 2001/4
 SZABÓ Lőrinc: A bagoly 2001/1
 TOMOVA, Malina: Virágepikrízis (Szondi György fordí-
 tása) 2001/3
 VATOVA, Penka: Részlet (Szondi György fordítása) 2001/3
 ZILAHY Péter: Aki el; Mintha... 2001/1

Белетристика:

- АНДРЕЕВА, Наталия: Горчива светлина 3/2001
 БАЛАЖ, Атила: Граничен случай (Превод: Светла Кьосева) 2/2001
 БОРБЕЙ, Силард: Българският кондуктор (Превод: Николай Бойков) 4/2001
 ДАЧЕВ, Юри, МУТАФОВА, Стоянка: За честта на щуреца 3/2001
 ДИМОВА, Теодора: Емине (откъс от романа) 3/2001
 ЕСТЕРХАЗИ, Петер: Harmonia Caelestis (откъс) (Превод: Светла Кьосева) 2/2001
 КУКОРЕЛИ, Ендре: Рамка и огледало. Софийска фантазия (Превод: Стефка Хрусанова) 1/2001
 КЪНЧЕВ, Николай: Лайкучката не хапе, а ухае 4/2001
 ЛАЦКФИ, Янош: Любовта на кондуктора (Превод: Светла Кьосева) 4/2001
 МАРАИ, Шандор: Изповедите на един буржоа (откъс) (Превод: Мартин Христов) 2/2001
 МУТАФОВА, Стоянка, ДАЧЕВ, Юри: За честта на щуреца 3/2001
 ПАВЛОВ, Константин: Записки 1970-1993 4/2001
 РАДЕВСКИ, Теодор: Тленност 4/2001
 САБО, Льоринц: Унгарски писатели в България: Софийски дневник. (Превод: Юлия Крумова) 1/2001
 ЧЕРНА-САБО, Андраш: Девета глава, в която българският кондуктор [...] (Превод: Николай П. Бойков) 2/2001

Статии, научни студии, есета:

- БОНЕВА, Вера: Спиридон Палаузов разказва за Унгария 4/2001
 ВЪЛева, Юлия: Изображението като език 4/2001
 ГЕНДОВА, Миролуба: Със специфичен усет за земно притегляне 1/2001
 ДОНЧЕВ, Тошо: След десет години 2/2001
 ДОНЧЕВ, Тошо: Вечната и святата 3/2001
 КОРАНИ, Каталин: Разпятието се счупи на парчета 2/2001
 ЛАМБОВСКИ, Бойко: Виното на нашия живот 1/2001
 ЛАЗАРОВ, Валентин: Лозарство и винарство по българските земи през XV-XIX век 1/2001
 ПАСИ, Исак: Апотеоз на виното! От един въздържател 1/2001
 ПЕНЕВА-ВИНЦЕ, Лилия: Виното в българската народна песен 1/ 2001
 ПАВЛОВ, Пламен: «Първите дами» на средновековна България 3/2001
 РАДИЧКОВ, Йордан: Винаги съм смятал, че езикът е като морето [...] 4/2001
 САЛТИМИРОВА-ПАВЛОВА, Кателина: Лозата – безсмъртие, вечност и красота 1/2001
 СОНДИ, Дьорд: Деветдесет от деветдесетте: Унгарски

Szép-próza

- ANDREEVA, Natalija: Keserű fény (Juhász Anna fordítása) 2001/3
 BALÁZS Attila: Határeset 2001/2
 BORBÉLY Szilárd: A bolgár kalauz 2001/4
 CSERNA-SZABÓ András: A kilencedik fejezet, melyben [...] 2001/2
 DACSEV, Jurij; MUTAFOVA, Sztojanka: A tücsök becsületéről (részlet) (Genát Andrea fordítása) 2001/3
 DIMOVA, Teodora: Emine (regényrészlet) (Csíkhelyi Lenke fordítása) 2001/3
 ESZTERHÁZY Péter: Harmonia Caelestis (részlet) 2001/2
 KANCSEV, Nikolaj: Az oroszlan-száj nem cibál, de illata száll (Szondi György fordítása) 2001/4
 KUKORELLY Endre: Keret és tükör. Szófiai képzelet 2001/1
 LACKFI János: Egy kalauz szerelmei. Egy Kosztolányi-novella fonákja 2001/4
 MÁRAI Sándor: Egy polgár vallomásai (részlet) 2001/2
 MUTAFOVA, Sztojanka; DACSEV, Jurij: A tücsök becsületéről (részlet) (Genát Andrea fordítása) 2001/3
 PAVLOV, Konsztantin: Feljegyzések 1970-1993 (Genát Andrea fordítása) 2001/4
 SZABÓ Lőrinc: Magyar írók Bulgáriában: Szófia napló (1942. március 21.) 2001/1
 RADEVSZKI Teodor: Enyészet 2001/4

Esszé, tanulmány, cikk

- BONEVA, Vera: Szpiridon Palauzov írásai Magyarországról (Juhász Anna fordítása) 2001/4
 DONCSEV, Toso: Tíz év után 2001/2
 DONCSEV, Toso: Örök és szent 2001/3
 GENDOVA, Miroljuba: A föld vonzása iránti különleges érzék: Szarencsev Károly képzőművészről 2001/1
 JANKOV, Angel: Szőlőmetsző Trifon a katolikus bolgárok ünnepi kalendáriumában (Genát Andrea fordítása) 2001/1
 JURICSKAYNÉ Szabeva, Aszja: Szőlőmetsző Trifon a bolgár szőlész-szentje (Menyhárt Krisztina fordítása) 2001/1
 KORÁNYI, Katalin: A fészület darabokra tört 2001/2
 LAMBOVSZKI, Bojko: Életünk bora (Juhász Anna fordítása) 2001/1
 LAZAROV, Valentin: Szőlészet és borászat a bolgárföldéken a XV.-XIX. században (Genát Andrea fordítása) 2001/1
 PASZI, Iszak: A bor dicsőítése: egy bornemisszától (Juhász Anna fordítása) 2001/1
 PAVLOV, Plamen: A középkori Bulgária „nagyasszonyai” (Genát Andrea fordítása) 2001/3
 RADICSKOV, Jordan: Úgy tartom [...] (Szondi György fordítása) 2001/4
 SZALTIMIROVA-PAVLOVA, Katelina: A szőlő – halhatatlanság, örökkévalóság és szépség (Genát Andrea fordítása) 2001/1

(свързани с Унгария) книги на български; субсидирането им (Превод: Светла Къосева) 2/2001

СОНДИ, Дьорд: Като гостенка. Екатерина Йосифова (Превод: Светла Къосева) 3/2001

СЪБЕВА-ЮРИЧКАИ, Ася: Трифон Зарезан – светецът-лозар на българите 1/2001

ТАНА-КОВАЧ, Агнеш: Милена Владимирова 3/2001

ЯНКОВ, Ангел: Трифон Зарезан в празничния календар на българите католици 1/2001

Интервюта, разговори на кръглата маса

АНДРЕЕВА, Наталия (разговора записа: Пенка Ватова) 3/2001

ДИМОВА, Теодора: Винаги стигаме до мита (Разговора води : Светла Косева) 3/2001

ЕСТЕРХАЗИ, Петер: За играта е нужна свобода (Интервю на Арпад Вицко, Будва, 4 август, 2000) (Превод: Светла Къосева) 2/2001

ФИЛЧЕВ, Буян: Артистичният дух – синтез между традиция и индивидуалност (Разговора води: Пенка Ватова) 4/2001

Автобиографии, биографични бележки:

АНДРЕЕВА, Наталия 3/2001

БАЛАЖ, Атила 2/2001

БОРБЕЙ, Силард 4/2001

ВЛАДИМИРОВА, Милена 3/2001

ГОСПОДИНОВ, Георги 1/2001

ГЮГИЧ, Габор 1/2001

ДОЙНОВ, Пламен 1/2001

ЕСТЕРХАЗИ, Петер 2/2001

ЗИЛАХИ, Петер 1/2001

КУКОРЕЛИ, Ендре 1/2001

КУЛЕКОВ, Иван 4/2001

КЪНЧЕВ, Николай 4/2001

ЛАМБОВСКИ, Бойко 1/2001

МАРАИ, Шандор 2/2001

ПАВЛОВ, Константин 4/2001

ПЕТРИ, Дьорд 2/2001

РАДОЕВ, Иван 4/2001

РАДЕВСКИ, Теодор 4/2001

ЧАВЛЕК, Андраш 2/2001

ЧЕРНА-САБО, Андраш 2/2001

Илюстрациите на броевете изготвиха:

ВЛАДИМИРОВА, Милена 3/2001

САРЕНЧЕВ, Карой 1/2001

ФИЛЧЕВ, Буян 4/2001

ЧАВЛЕК, Андраш 2/2001

SZONDI György: Kilencventől kilencven: Magyar (vonatkozású) könyvek bolgáruul: levél Szófiából 2001/2

SZONDI György: Vendék-volt. Ekaterina Jozsifova 2001/3

TANA-KOVÁCS, Ágnes: Milena Vladimirova, 2001/3
VALEVA, Julija: Az ábrázolás mint nyelv (Juhász Anna fordítása) 2001/4

VINCZÉNÉ PENEVA Lilia: A bor képe a bolgár népdalokban (Menyhárt Krisztina fordítása) 2001/1

Interjú, kerekasztal beszélgetés

ANDREEVA, Natalija (A beszélgetést lejegyezte Penka Vatova) (Juhász Anna fordítása) 2001/3

DIMOVA, Teodora: Mindig eljutunk a mítoszhoz. (Kjoszeva Szvetla interjúja) (Csíkhelyi Lenke fordítása) 2001/3

ESZTERHÁZY Péter: A játékhoz szabadság kell. Montegnegrói beszélgetés Eszterházy Péterrel (Vickó Árpád interjúja, Budva, 2000. augusztus 4.) 2001/2

FILCSEV, Bujan: A művészi szellem a hagyomány és az individualizmus szintézise (Az interjút készítette: Penka Vatova, Szófia 2002. jan. 5.) (Juhász Anna fordítása) 2001/4

Önéletrajzok, életrajzi jegyzetek

ANDREEVA, Natalija 2001/3

BALÁZS Attila 2001/2

BORBÉLY Szilárd 2001/4

CSAVLEK, András 2001/2

CSERNA-SZABÓ András 2001/2

DOJNOV, Plamen 2001/1

GOSZPODINOV, Georgi 2001/1

GYURKICS Gábor 2001/1

KANCSEV, Nikolaj 2001/4

KUKORELLY Endre 2001/1

KULEKOV, Ivan 2001/4

LACKFI János 2001/4

LAMBOVSZKI, Bojko 2001/1

MÁRAI Sándor 2001/2

PAVLOV, Konsztantin 2001/4

PETRI, György 2001/2

RADEVSZKI, Teodor 2001/4

RADDOEV, Ivan 2001/4

ZILAHY Péter 2001/1

A számok illusztrációit készítették:

CSAVLEK András 2001/2

FILCSEV, Bujan 2001/4

SZARENCSÉV Károly 2001/1

VLADIMIROVA, Milena 2001/3

ХЕМУС 2001/3

Списание за обществен живот и култура
Основано от Дружеството на българите в Унгария през 1991 г.

Издание на Българското републиканско самоуправление
Отговорен издател: Димитър Цуцуманов
Списание се издава с материалната подкрепа на Фонд "За националните и
етнически малцинства в Унгария"

Председател на редакционната колегия: Тошо Дончев
Редакционна колегия:
Светла Кьосева: главен редактор
Росен Русев: художествен редактор
Адриана Петкова, Ася Събева-Юричкаи, Георги Иринков, Дьорд Сонди,
Ленке Чикхеи, Петър Петров, Райна Симеонова, Светослав Стойчев
Секретар на редакцията: Моника Тютюнкова

Печатница: Publicitas Art-Media Kft.
Адрес на редакцията: 1097 Будапеща, ул. "Лоняи" №41.
Тел.: 216-0197
www.slovo.orbitel.bg/haemus
Цена на броя: 300 форинта. Годишен абонамент: 1000 форинта
ISSN 1216-2590

HAEMUS 2002/1

Társadalmi és kulturális folyóirat
Alapította 1991-ben a Magyarországi Bolgárok Egyesülete

A Bolgár Országos Önkormányzat kiadványa
Felelős kiadó: Czuczumanov Dimiter
Megjelenik negyedévenként a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségéért
Közalapítvány támogatásával

A szerkesztőbizottság elnöke: Doncsev Toso
Szerkesztőbizottság:
Kjoszeva Svetla főszerkesztő
Ruszev Roszen képszerkesztő
Csíkhelyi Lenke, Irinkov Georgi, Petkova Adriana, Petrov Petar,
Juricskainé Szabeva Aszja, Szimeonova Rajna, Szondi György, Sztójcsev Svetoszlav
Tyutyunkov Mónika szerkesztőségi titkár

Nyomda: Publicitas Art-Media Kft.
A szerkesztőség címe: 1097 Budapest, Lónyay u. 41, tel.: 216-4210
www.slovo.orbitel.bg/haemus
Egy szám ára: 300 Ft
Előfizetés egy évre: 1000 Ft
ISSN 1216-2590

HAEMUS 2002/1

A quarterly of social and cultural issues

Founded in 1991 by the Association of Bulgarians in Hungary

Issued by the Bulgarian National Self Government

Senior Editor: Dimiter Czuczumanov

The quarterly is published with the support of the Foundation for Hungarian National and Ethnic Minorities

Chairman of the Board of Editors: Toso Doncsev

Board of Editors:

Szvetla Kjoszeva editor-in-chief

Roszen Ruszev art editor

Lenke Csíkhelyi, Georgi Irinkov, Adriana Petkova, Petar Petrov, Aszja Szabeva, Rajna Szimeonova, György Szondi, Szvetoszlav Sztojcevs

Mónika Tyutyunkov editorial assistant

Printed by Publicitas Art-Média Kft.

Editorial offices: 1097 Budapest, Lónyai u. 41., tel.: (36-1) 216-4210

www.slovo.orbitel.bg/haemus/

Consumer price: Ft 300

Subscription for a year: Ft 1000

ISSN 1216-2590

CONTENTS

Ivan Teofilov: Thinking (*poem*)

Plovdiv Is A Proper Place For Publishing A Periodical (*an interview with Valery Nachev*)

Yordan Velchev: A Saga About Plovdiv Or The Chronicle Of A Ruling (*excerpts from a novel*)

Georgi Bashiyarov: Handshake And Conversation In The Distance Of Polite Proximity (*essay*)

Ivan Teofilov: 1. Plovdiv, old town; 2. Plovdiv, old town; Signs; In The Studio (*poems*)

Aniko Buheker: Double Theft Of A Diary In The Vassil Levsky Street (*novel*)

Raina Markova: Fanni's Home (*excerpts from a novel*)

Chavdar Czenov: The Strausses of The Waltz (*excerpts from a novel*)

Alek Popov: London Mission (*excerpts from a novel*)

The Contents Of Haemus – 2001: compiled by Rajna Szimeonova Hargitai

We introduce you the literary periodical Stranitsa, Plovdiv.

The photographs in the publication were partly taken by photographer Nikola Lautliev and were selected from a catalogue titled *The European Month Of Culture, Plovdiv 1999*.